

ӨЛМӨТ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ҺӘМ ӨЛМӨТ ШӨҺӨРЕ БАШЛЫГЫНЫҢ 2023 ЕЛГЫ ЭШЧӨНЛЕК НӘТИЖӘЛӘРЕ ҺӘМ 2024 ЕЛГА БУРЫЧЛАРЫ ТУРЫНДА ОТЧЕТЫ

Өлмөт муниципаль районы өчен 2023 хисап елы елдагыча һәр кешенең жаваплы һәм һөнәри хезмәтенә нигезләнгән, күп кенә юбилей даталары белән тулы булды. Бу безнең яраткан Өлмөтебезнең 70 еллыгы, Татарстан нефтен эшкәртүгә 80 ел һәм Ромашкино ятмасының ачылуына 75 ел тулу. Россиядә игълан ителгән Педагог һәм остаз, Татарстан Республикасында – милли мәдәниятләр һәм традицияләр елы Өлмөт муниципаль районында мөғариф системасын үстерүгә юнәлдерелгән яңа инициативаларга башлангыч бирде. Өлбөттә, безгә горурланарлык нәтижәләребез бихисап. Алга куелган күп кенә бурычларны үтәп, без билгеле бер нәтижәләргә ирештек.

ИКЪТИСАД

Өлмөт муниципаль районы Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең социаль-икътисади үсеше рейтингындаюгары позицияне саклый һәм 2023 ел нәтижәләре буенча 3 урынны били.

Икътисад структурасында халыкның тормыш сыйфатын характерлаучы мөһим күрсәткечләр рәтенә уртача айлык хезмәт хақы дәрәжәсе керә һәм хисап чорында ул 78437 сум тәшкил итеп 2022 ел дәрәжәсен 22,7%ка узып китте.

2023 елда эшсезлек дәрәжәсе икътисади актив халык санының 0,13%ын тәшкил итте. Соңгы 10 елда бу рекордлы түбән дәрәжә. 2023 елның 31 декабренә теркәлгән эшсез гражданның саны 146 кеше (2022 елның 31 декабренә 163 кеше).

2024 елның 1 гыйнварына районның даими халкы саны 212 091 кеше тәшкил итә. 1790 сабий дөньяга килгән һәм теркәлдә, халыкның табигый кимүе 385 кеше.

СӨНӨГАТЬ

Район икътисадының төп секторы – файдалы казылмалар чыгару, ул нигездә, 80% күләмдә.

Өлмөт муниципаль районы, Татарстан Республикасында товар йөкләнеш өлешенең 33,0% тәшкил итеп беренчелекне алып тора. Хисап елында исәпләнгән йөкләнештәге товарлар, райондагы эре һәм урта сөнөгәть предприятиеләренә күрсәтелгән хезмәтләр күләме 1565 млрд сум (2022 елда – 1686 млрд сум).

Тулаем эчке продукт күләме 551 млрд сум дәрәжәсендә көтелә (2022 елда 612 млрд сум). Район өлөгә күрсәткеч буенча лидерлык позицияләрен биләп тора.

Өлмөт районы икътисадының гомуми структурасында төп өлешне «Татнефть» компаниясе бүлекчәләре, «ТаграС-Холдинг» сервис предприятиеләре, кече нефть компа-нияләре һәм машина төзүчеләр тәшкил итә.

Икътисадның тотрыклылыгын эре жи-тештерү предприятиеләре тәэмин итә, алар арасында: «Выксун металлургия заводы» АҖ филиалы («Өлмөт торба заводы»), «СМП-Нефтегаз» АҖ, «РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ, «Алсу» АЧНФ ЖЧЖ, «Радиоприбор «Өлмөт заводы» АҖ, кече һәм урта машина төзелеше предприятиеләре, кече нефть компанияләре.

Хисап елында предприятиеләрнең казанышлары арасында түбәндәгеләрне билгеләп үтәргә кирәк:

– «РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ заводы 45 еллыгын, «Татарстанның килчәк колледжы» мөғариф проекты – 10 еллыгын билгеләп үтте.

– «Римера-Алнас» кою цехында 120 млн сумлык 2 эре инвестиция проектын гамэлгә ашырды. Бу ZIAS BPrint max1 ның икенче 3D-принтерын эксплуатациягә керту һәм «С» линиясенәң жиһазларын яңарту (беренче этап: форма линиясен алыштыру);

– «ВМЗ» АЖ филиалы (Әлмәт торба заводы) 2022 елда 1400 тоннадан 2023 елга 4700 тоннага кадәр изоляцияләнган торба житештерү күләмнәрен арттырды, 2 нче ТЭСЦ-2дә 102-220 станнның 4 нче гидроматбугаты идарәсе системасы модернизацияләде, бу жиһазларның ышанычлылыгын арттырырга, эш алгоритмын оптимальләштерергә, авария хәлендәге кичлекләргә киметергә мөмкинлек бирде;

«Европа – Көнбатыш Кытай» халыкаратранспорт маршрутын, ә атап әйткәндә, аның Татарстан участогын – «Шәле (М-7) – Баулы (М-5)» түләүле автомагистрален булдыру, ул турыдан-туры илнең ике мөһим автомагистрален – М-7 «Волга» һәм М-5 «Урал» түләүле автомагистрален тоташтырачак. «СМП-Нефтегаз» АЖ 43 км озынлыктагы 1 нче этапның генераль подрядчысы булып тора. 2023 елда 1 этапта ЛЭП, 2 газүткәргеч (магистраль һәм урта басым) һәм элемент кабельләре яңадан төзелде. 38 км озынлыктагы участкакта яктырту баганалары куелды. Интеллектуаль транспорт системасын төзү өчен 39 км кабель канализациясе төзелде. 21 км дәвамында киртәләр монтажи һәм урнаштыру эшләре башкарылды. Асфальт-бетон өслек ясау буенча эшләр башкарылды: 40 км дәвамында аска катлам, 25 км дәвамында – өске катлам түшәлдә;

- «СМП-Нефтегаз» компаниясе тарафыннан экологик проект гамэлгә ашырыла - утырту мәйданы 14 млн сумлык 198 га тәшкит итте; Бөек Ватан сугышы ветераннарына, тыл хезмәтченнәренә, пенсионерларга, күп балалы гаиләләргә, авыр тормыш хәленә эләккән кешеләргә 20,05 млн сумлык финанс ярдәмә күрсәтелде;

- «Баулюкс» ЖЧЖдә төп технологик линияләргә модернизацияләү эшләре башкарылды. Житештерү линияләрен техник реконструкцияләү буенча проект эшләре башкарылды, үзбездә һәм чит илләрдә житештерелгән ваклау, аралау, транспортлау һәм фасовкалау жиһазлары сатып алынды. Төп продукция житештерүне туктатмыйча, мәйданчыкларны реконструкцияләү һәм жиһазларны монтажлау эшләре башкарыла. Житештерүне модернизацияләү ваклап сату базары өчен төрле фасовкада НКТ продукциясен житештерүне башкарырга мөмкинлек бирәчәк;

- «Система-Сервис» ДК өлешле сервис буенча бизнес оештырылганнан бирле иң югары житештерү күрсәткеченә ирешелде – 601 мең метр тау токымнарын үтеп керү һәм төяү кабелен житештерү – 7,4 мең км.;

- «РИНПО» ЖЧЖ конкурсларында катнашу нәтижеләре буенча дипломант исеменә һәм 1 нче дәрәжә дипломга лаек булды, «Сервис НПО» ЖЧЖ «Татарстан сыйфат лидеры» кубогы белән бүләкләнде. «Россиянең иң яхшы 100 товары» программасы кысаларында «Сыйфат отличнигы» Мактау исеменә «РИНПО» СККның әйдәп баручы инженеры Әхмәтханов Артур, «Перекрыватель» ЖЧЖ бораулау департаменты баш технологи Савостьянов Кирилл, «Сервис НПО» 5 цехның электр жиһазларын ремонтлау һәм хезмәт күрсәтү остасы Сахауов Рифат һәм «Татнефть-Кабель» ЖЧЖнең кою цехы 2 нче категорияле инженер-технологы Ольга Иванова лаек булды. Компания төркеменәң яшь хезмәткәрләре: Нурғалиев Радик – «РИНПО» ЖЧЖнең әйдәүче инженеры, Халилов Айдар – «Перекрыватель» ЖЧЖ КТС житекчесе урынбасары, Фазуллин Раил – «Сервис НПО» ЖЧЖнең 6 цех жиһазларының электр жиһазларын ремонтлау һәм аларга хезмәт күрсәтү буенча мастеры – «Татарстан Республикасы яшь рационализаторы һәм уйлап табучысы» конкурсында жиңүчеләр булдылар;

- «УК «Система-Сервис» ЖЧЖ сыйфат өлкәсендә Россия Федерациясе Хөкүмәте премияләрен алуға конкурста 2023 елгы сыйфат өлкәсендә Россия Федерациясе Хөкүмәте премиясе дипломанты дип игълан ителде;

- «Татнефть» төркеменең әйдәп баручы һөнәрләре яш хезмәткәрләре арасында һөнәри осталык конкурсында «Сервис НПО» 5 цех электромонтеры Зарипов Азат 3 нче урынны яулады;

- «Республика потенциалы» республика конкурсында «Система-Сервис» ИК предприятиесең 30дан артык катнашучы яшьләр белән иң яхшы эшләүгә «1000нән 3000гә кадәр кеше санын оештыру» номинациясендә 1 урынны яулады. «Бизнес яхшылык кыла» республика конкурсында «Система-Сервис» ИК «Спортны үстерүгә һәм популярлаштыруга өлеш» номинациясендә махсус призга ия булды;

- «Таграс-РС» ЖЧЖендә 715м га бораулауны узу буенча 24 сәгать эчендә һәм скважина төзү срогы буенча 3,8 тәүлек эчендә абсолют рекордка ирешелде. Шулай ук бораулау процессының авария хәлен 80%ка, төзелеш вакытын 5%ка киметүдә;

- «Россиянең иң яхшы 100 товары» конкурсының федераль этабында «Таграс-ЭнергоСервис» ЖЧЖ хезмәте: «Техник харак-теристикаларны торгызып электр двигатель-ләрен ремонтлау» конкурсы лауреаты, «Электр тапшыруының һава линияләренә техник хезмәт күрсәтү» хезмәте конкурс дипломанты итеп билгеләнде;

- «Таграс-БизнесСервис» ЖЧЖ-импорт-ны алмаштыру программасы кысаларында дивизионның ИТ-белгечләре һәм үзәкнең ПО га күчү кысаларында ОС Astra Linux һәм СУБД PostgreSQL Холдингга, пилот дивизионнарына миграция үткәрделәр, үзәк сайлау комиссиясе белгечләре Холдингның мәгълүмати куркынычсызлыгын тәмин итү системасын төзеделәр. Комплекслы сервиста ике юнәлеш барлыкка килде – бу киберянаулардан компанияләрнең ИТ-инфраструктурасының эчке һәм тышкы периметрын контрольдә тоту ИБ вакыйгаларына 24/7 режимында реакция бирү сервисы;

- «Таграс-Бизнес Тревел» эшлекле сә-фәрләр агентлыгы, дивизионның бизнес-юнәлешләренең берсе, эшчәнлек географиясен киңәйтте һәм Кытайда DMC-компания (Destination Management Company) белән эшли башлады – визаларны рәсми-ләштерергә һәм клиентларны Кытайда кабул итәргә ярдәм итүче ышанычлы партнер һәм туристлык юнәлеше менеджеры;

- «Таграс-ТрансСервис» ЖЧЖ Идел буе федераль округы предприятиеләре һәм Россия Федерациясе компанияләре арасында «Лидер 2023» мактаулы исеменә лаек булды, шулай ук оешма Россия Федерациясенең нәтижәле һәм социаль әһәмияткә ия предприятиеләре реестрына һәм Бөтенроссия Почет китабына кертелде;

- «Татбурнефть» ЖЧЖ скважиналар куагы эчендә слайдерда мобиль бораулау җайланмаларының хәрәкәт итү системасын эшләү проектын, обсадной колоннада бораулау проектын уңышлы гамәлгә ашырды;

- «Татнефтедор» ЖЧЖ 2023 елның июнендә NFLG-3000 яңа җайланмасын эшләтеп җибәрде, Әлмәт УАД базасында декабрьдә автоном газ котельные эксплуатациягә тапшырылды, Алексеевск –Әлмәт яңа автомагистрале төзелә;

- «Татспецтранспорт» компаниясендә зур инвестиция программасы гамәлгә ашырылды. Автопаркның яңартылуы актив рәвештә 2023 елда дәвам итте. Ел дәвамында барлығы 600 берәмлектән артык техника алмаштырылды, житештерү күләмнәре арттырылды. Хезмәтләр күләме алдагы ел белән чагыштырганда 30,9 %ка артты. Яңа хезмәткәрләрне җәлеп итү буенча үткәрелгән чаралар нәтижәсендә аларның саны 16,5 %ка артты. Гомумән ал-ганда, структур үзгәртеп корулар нәтижәсендә, «ТН-Транспорт» һәм АТПны исәпкә алып – 26,6 %ка;

- «ТМС групп» ЖЧЖ ИК 47 яңа продукт эшләнде, шулардан 27 яңа модификация, 8 яңа номенклатура һәм 12 яңа продукт;

- «ТМС групп» ЖЧЖ ИК һөнәри хезмәткәрләре Россия һәм республика конкурсларында лаеклы урыннар алды:

- диплом, махсус приз һәм көмеш медаль белән «АРХИМЕД-2023» уйлап табуларның һәм инновацион технологияләрнең Мәскәү халыкара салонында «ОКО1-21-114x178-В колоннасы бәйләү» проекты өчен;

- Елның инновацион компаниясе номинациясендә «GenerationS Innovation Award 2023» дипломы белән;

- «Татарстан Республикасының 100 иң яхшы товары һәм хезмәт күрсәтүләре» конкурсында «Производство-техник билгеләнеш продукциясе» номинациясендә «АТПК-65-16-350 УХЛ1 127» устьеовой арматурасы буенча лауреат исеме, «ОКО1-21-114x178-В» колоннасына тоташтыру буенча 1 дәрәжә дипломант исеме һәм ГОСТ 633-80 һәм ГОСТ 31446-2017 буенча насос-компрессор торбалары өчен 2 дәрәжә дипломант исеме бирелде;

- «Радиоприбор» заводы узган ел табышны 43% 1 млрд сумга кадәр арттырды. Заводның чиста табышы 7,8 тапкырга артты һәм 20 млн сумнан артып 155 млн сум тәшкил итте.

«РИМЕРА-Алнас» компаниясе белән берлектә Башкарма комитет ел саен РФ машина төзелеше комплексы предприятиеләре арасында «Һөнәре буенча иң яхшы» Бөтенроссия һөнәри осталык конкурсын үткәрә, ул эшче һөнәрләрен популярлаштыруга һәм хезмәткәрләрнең һөнәри осталыгын арттыруга юнәлдерелгән. 2023 елда конкурс Россия Федерациясенең 12 шәһәрәннән (Самара, Ноябрьск, Нижневартовск, Нягань, Глазов, Кулебаки (Түбән Новгород өлк.), Ижевск, Бөгелмә, Казан, Яр Чаллы, Лениногорск, Әлмәт) 23 предприятиедән 80 конкурсант катнашында үткәрелде. Әлмәт предприятиеләренең 12 катнашучысы төрле номинацияләрдә жиңүче булды:

- «Остаз» номинациясендә 2 урынны Ермандиярова Лилия («РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ);

- «Инженер-технолог» номинациясендә – 1 урын – Шигапов Руслан («Әлмәт заводы «Радиоприбор» АЖ), 2 урын – Шәрипов Рәстәм («РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ);

- «Мастер» номинациясендә – 2 урын Белянушкин Максим («РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ);

- «Хезмәтне саклау буенча белгеч» номинациясендә – 2 урын – Галимжанов Айнур («РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ), 3 урын – Шәйхетдинова Юлия («Таграс-ТрансСервис» ЖЧЖ);

- «Токарь» номинациясендә 1 урын – Ашрапов Айдар («РИМЕРА – Алнас» ЖЧЖ), 3 урын – Мостафин Илназ («Стройтехпоставка» ЖЧЖ);

- «Электр жиһазларын ремонтлау һәм хезмәт күрсәтү буенча Электромонтер» номинациясендә 1 урын – Трунькин Денис («РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ), 2 урын – Гайнутдинов Камил («Сервис НПО» ЖЧЖ), 3 урын – Котбиев Булат («Светсервис» МУП);

- «Программа белән идарә ителә торган станоклар операторы» номинациясендә 1 урынны – Даутов Раиль («РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ).

Формаль булмаган мәшгульлекне киметү, халыкның тормыш дәрәжәсен күтәрү һәм халык керемнәрен легальләштерү эше нәтижәсендә 2023 елга план үтәлеше 100,3% тәшкил итте (план вакытында 1169 хезмәт шартнамәсе һәм өстәмә килешүләр төзелде – 1165 килешү). Комиссияләрдә 128 предприятие, шул исәптән 53 эшмәкәрне чакыртып, 18 утырыш уздырылды.

Хезмәт хақы буенча бурычларны булдырмас өчен, район предприятиеләре, оешмалары, учреждениеләренә даими мониторинг үткәрә. Үткәрелгән чаралар нәтижәсе буенча 71 хезмәткәргә 1412 мең сум күләмендә бурычлар түленде.

2024 елга өстенлекле бурычлар:

- индустриаль парк булдыру;

- сәнәгать житештерүен үстерү;

- инвестицияләр жәлеп итү өчен шартлар тудыру;

- икътисади күрсәткечләрнең үсеше;
- хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү;
- кадрлар ресурсларын арттыру.

ЭШМӘКӨРЛЕК ҺӘМ КУЛЛАНУЧЫЛАР БАЗАРЫ

Ваклап сату әйләнеше, фаразлау буенча, 66,9 млрд сум тәшкил итте, 2022 ел дәрәжәсенә карата 21 процентка артты.

Кече бизнес субъектларының үсеше күзәтелә, аларның саны 22% ка арткан (субъектның гомуми саны – 21 905, шулардан – 1978 юр. зат, ИП – 4552, НПД – 15375). Димәк, кече бизнесның салым түләүләре дә 14%ка артты (798 млн сум тәшкил итте). Нефтесервиска хезмәт күрсәтүче кече сәнәгать предприятиеләре: «Купер» ЖЧЖ, «Стройтехпоставка» ЖЧЖ, «Проминвестсервис» ЖЧЖ һәм башкалар да зур роль уйнады.

Кече һәм урта эшмәкәрлек сегментында эшләүчеләр саны 35 меңнән артык кеше тәшкил итә, бу узган ел күрсәткеченнән 11 процентка артык.

Районда кече бизнесны үстерү стратегик бурыч булып тора. Финанс ярдәме – эшкуарлар өчен иң сизелерлек ярдәм. Республика чаралары кысаларында 303 млн сум ярдәм алынды, федераль ярдәм чаралары – ташламалы кредитлау программасы буенча – 804 млн сум. Эшмәкәрләргә иң кирәкле ярдәм чарасы булып иминият кертмәннән түләүне кичектерү тора.

Бүгенге көндә төрле ярдәм чаралары белән 103 МСП субъекты файдаланды, алар 1,1 млрд сумнан артык.

Кече сәнәгать предприятиеләрен урнаштыру нигездә сәнәгать майданчыкларында гамәлгә ашырыла. Әлмәт районында 6 аккредитация узган сәнәгать паркы эшли (ТЗБ, Альта, Татнефть-Актив, Колшәрип, Изделика, Перспектива), анда 48 резидент эшчәнлек алып бара. Эшмәкәрләр тарафыннан 535 эш урыны булдырылды.

Районның сәнәгать паркларын үстерү һәм аларның инвестицион жәлеп итүчәнлеген күтәрү максатыннан, Әлмәт шәһәр Советының 2023 ел 11 сентябрәндәге 118 номерлы карары белән сәнәгать (индустриаль, агросәнәгать) парклары һәм сәнәгать технопарклары биләгән жир участкалары жир салымыннан азат ителде. Ташламалы чор 2024 елның 1 гыйнварыннан бер елга гамәлдә булачак һәм әлеге чара нәтижәле булган очракта озайтылачак.

Үзбездә житештерелгән товарларны экспортлауны үстерү – мөһим эш юнәлешләреннән берсе. Районда бу өлкә буенча 14 экспортер эшли: машина төзелеше, химия сәнәгате, нефть-газ жиһазлары һәм башкалар.

Экспорт-юнәлешле предприятиеләренә ярдәм итү өчен районда Татарстан Республикасы Экспортка ярдәм үзәге белән системалы эш оештырылды, кече һәм урта эшкуарлыкның 200 гә якин субъекты Төп инструментлар үзәге линиясе аша ярдәм ала: күргәзмәләр, вебинарлар, мастер-класслар, шулай ук сертификация, сатып алуны эзләү, контрактны озата бару, логистиканы финанслашу, килешүләренә иминиятләштерү һәм башкалар.

Хәзерге вакытта тиз үсә торган сату каналларының берсе булып маркетплейс майданчыклары тора. Маркетплейсларда эшләүче эшкуарлар саны бер елда 18%ка артты (субъектларның гомуми саны – 1903).

Кече бизнесны һәм эшкуарлыкны үстерү, аңа ярдәм итү районның социаль-иқтисадый үсеше стратегик бурычларының берсе булып тора. Иң уңай бизнес-климат тоту – эшнең мөһим юнәлеше. Беренчесе – житәкчеләр һәм бизнес арасында гади коммуникацияләр булдыру, түгәрәк өстәлләр, стратегик сессияләр форматында очрашу. Хисап елында 1600 контактны үз эченә алган 25 чара уздырылды.

МСБ хезмәткәрләрен бүләкләү кысаларында 7 хезмәткәр үзләренең һөнәри бәйрәменә бүләкләр алды, ә «Иң яхшы эшмәкәр – 2023» конкурсы нәтижәләре буенча район Башлыгы 13 жиңүчегә бүләкләр тапшырды.

2024 елга кече бизнеска ярдәм итү һәм үстерү өлкәсендә иң актуаль бурычлар:

– бизнес кадрларының квалификациясен күтәрү максатыннан эшқуарларның, мастер-классларның компетенциясен күтәрү буенча белем бирү очрашуларын оештыру һәм үткәрү;

– һөнәри бәйрәмнәрдә МСБ хезмәткәрләрен хөрмәтләү;

– актуаль мәсьәләләргә хәл итү өчен район Башлыгы катнашында эшқуарлык берләшмәсе очрашуларын үткәрү;

– максатчан уку турында килешүләр төзү өлешендә районның урта һөнәри уку йортлары һәм предприятиеләре белән эшне дәвам итү, шулай ук башка белгечлекләр һәм тармаклар буенча максатчан бергәлекне киңәйтү;

– МСБ да эшләүчеләр саны үсешенәң уңай динамикасын саклау.

БЮДЖЕТ

Әлмәт муниципаль районының 2023 елга керемнәр буенча берләштерелгән бюджеты үтәләше бюджетара трансфертларны исәпкә алып 7 912 млн сум яисә планлаштырылган билгеләнештән 102% (7750 млн сум), шул исәптән салым һәм салым булмаган керемнәр буенча керемнәр планга карата 104 % тәшкит итте: еллык план 4 092 млн сум күләмендә билгеләнгәндә, керемнәр 4 250 млн сум тәшкит итте.

Район бюджетының керем базасын арттыру буенча төп фактор – салымнар буенча бурычларны түләтү буенча ел саен башкарыла торган эш. Күрелгән чаралар нәтижәсендә жиңле бюджетка өстәмә рәвештә 23 млн сумлык салым керде.

Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар 3 148 млн сум тәшкит итте.

Моннан тыш, бюджетара трансфертлар хисабына агымдагы елда грантлар һәм грантлар рәвешендә 24 млн сумнан артык акча керде, бу – федераль һәм республика конкурсларында, проектларында, программаларында район ирешкән өчен премияләр. Грантларның төп алуучылары – районның иң яхшы укутучылары һәм методистлары, иң яхшы ижат коллективлары, мәдәният хезмәткәрләре һәм учреждениеләре, авыл жиңлекләре – «Татарстан Республикасының иң яхшы территориаль ижтимагый үзидарәсе», «Татарстан Республикасының иң төзек торак пункты» республика конкурслары жиңүчеләре.

Районның консолидацияләнгән бөдже-тының чыгымнар өлеше 2023 елда 7 911 млн сум яисә төгәлләштерелгән план билгеләренәң 97,5 процентына (8 114 млн сум) үтәлгән.

Программа форматы кысаларында 22 муниципаль программа гамәлгә ашырылды. Аларны тормышка ашыру өчен район бюджетында каралган акчалар 5 206 млн сум тәшкит итте.

Районның социаль-мәдәни өлкәсенә яңа объектларга республика акчаларыннан 18 млн сум акча жиңбәрелде.

Федераль бюджет акчасына район гомуми белем бирү оешмаларында башлангыч сыйныф укучылары өчен бушлай кайнар туклану оештырылды. Әлеге максатларга кергән федераль акчаларның күләме 83 млн сум тәшкит итте.

Муниципаль гомуми белем бирү оешма-ларының педагог хезмәткәрләренә класс жиңтәкчеләге өчен айлык акчалата түләүгә федераль бюджеттан 90 млн сум акча жиңбәрелде.

Муниципаль-шәхси партнерлык кысаларында ябык футбол манежи төзелешен финанслауга 91 млн сум күләмендә федераль һәм республика акчалары жәлеп ителде.

Ел башына муниципаль берәмлекләр счетларында калдыкларны төгәлләштерү, бюджетны үтәү процессында өстәмә керем алу, шулай ук оптимальләштерү чараларын уздыру исәбенә бюджетның планлы билгеләнешен арттыру нәтижәсендә, чыгымнар коммуналь хужалык өлкәсендәге чараларга (урам-юл челтәрен карап тоту, шул исәптән пластик билге ясау, коммуналь техника (электрон майданчыклар) эшендә инновацион технологияләр кертү; мобилизацияләнгән граждандарга һәм аларның гаиләләренә ярдәм итү; районның белем бирү учреждениеләренә йөрүче балаларны, шулай ук аз керемле гаиләләрдән булган ятим балаларны Яңа ел бүләкләре белән тәэмин итү; иң яхшы укытучыларны, педагогларны һәм тәрбиячеләрне бүләкләү; жәйге чорда балигы булмаган балаларга хезмәт өчен түләү; күп балалы гаиләләр һәм авыр тормыш хәлендәге гаиләләр өчен автомат янғын сигналлары сатып алу; тәзекләндерү объектларын һәм жәмәгать урыннарын тоту; шәһәр һәм авыл җирлекләрен электр энергиясе белән тәэмин итү; спорт һәм мәдәни-массакүләм шәһәр чараларын үткөрү; типик булмаган муниципаль учреждениеләрнең муниципаль биремен үтәүне финанс белән тәэмин итү; эш йомгаклары буенча авыл хужалыгы хезмәткәрләрен бүләкләү кебек чараларга тәэмин ителде.

Шулай ук районда урамнарны яктыртуны комплекслы модернизацияләү проектын гамәлгә ашыру башланды, ул яктырткычларны һәм башка электр җиһазларын өлешчә кайтаруга 50 млн сум юнәлдерелде. 2024 елда проект буенча эшләр район бюджетында каралган 51 млн сум күләмендәге акча хисабына давам ителәчәк. Урамнарны яктыртуны комплекслы модернизацияләү проектын гамәлгә ашыру алга таба шәһәр халкының һәм юл хәрәкәтенең куркынычсызлыгын тәэмин итәргә, шулай ук электр энергиясенә бюджет чыгымнарын киметергә мөмкинлек бирер.

2023 елда җирле бюджетны гамәлгә ашыру өлешендә 2 млрд 045 млн сумлык 7780 муниципаль контракт төзелде, шуларны сату нәтижәләре буенча – конкурент ысуллар белән – 1 млрд 244 млн сумлык (60,8%), монополистлардан сатып алулар – 577 млн сум (28,2%), кече күләмле сатып алулар 224 млн сум тәшкил итә (11 %). Үткәрелгән эш нәтижәләре буенча бюджет акчаларын экономияләү 2023 елда 37,4 млн сум.

Уңайлы конкурентлык мохите булдыру, районда үткүренмәле һәм объектив бәя бирүне тәэмин итү кысаларында «Татарстан Республикасының биржа майданчыгы» электрон ресурсы уңышлы кулланыла. Узган елда контрактларның гомуми суммасы 81,7 млн сум тәшкил итте.

Муниципаль заказ кече предприятиеләр үсешенә мөһим факторы булып тора. Кече бизнес субъектлары белән 438 млн сумлык 816 контракт төзелде, бу конкурент ысуллар белән үткәрелгән контрактлар суммасының 35,2%ын тәшкил итә.

Агымдагы финанс елына максатлар һәм бурычлар:

- бюджет керемнәрен мобилизацияләүне тәэмин итү;
- Татарстан Республикасының берләш-терелгән бюджетына салымнар буенча бурычларны кыскарту;
- бюджет һәм автоном учреждениеләрнең бюджеттан тыш эшчәнлегеннән керемнәр дәрәжәсен күтәрү һәм мондый керемнәр, аерым алганда, учреждениеләр хезмәт-кәрләренә хезмәт хакы исәбеннән финанслана торган чыгымнар күләмен арттыру;
- чыгым вәкаләтләрен тулысынча тәэмин итеп, беренче чиратта социаль өһәмиятле юнәлешләр, керем чыганакалары буенча барлык дәрәжәдәге җирле бюджетларның максималы баланслануы өчен шартлар тудыру, шулай ук җирле бюджетларның керем базасын арттыру резервларын ачыклау чараларын гамәлгә ашыру.

- бюджетның балансызлыгы барлыкка килүен булдырмау аларның нәтижәләгән бәяләннән соң һәм финанслау чыганакалары белән тәэмин ителгәннән яңа чыгым йөкләмәләрен кабул итү;
- агымдагы кредитор бурычын киметү, кредитор бурычын бюджет йөкләмәләре лимитларыннан арттыруга юл куймау;
- федераль һәм республика бюджетлары акчаларын вакытында үзләштерү.

МУНИЦИПАЛЬ МӨЛКӘТ ҺӘМ ЖИР РЕСУРСЛАРЫ БЕЛӘН ИДАРӘ ИТҮ, ШӘһӘР ТӨЗЕЛЭШЕ ЭШЧӨНЛЕГЕ

Район бюджетын тулыландыручы салым булмаган керемнәрнең төп чыганакаларыннан берсе – жир кишәрлекләреннән һәм муниципаль мөлкәттән нәтижәле файдалану. Ел нәтижәләре буенча районның берләштерелгән бюджетына 259,58 млн сум керде, Татарстан Республикасы Финанс министрлыгы тарафыннан расланган план 187,23 млн сум, бу бюджет бурычының 138,64%ын тәшкил итә, анда керемнәрнең төп өлешен жир кишәрлекләрен сатудан һәм арендаудан алынган табыш – 238,66 млн сум (91,94 %).

Дәүләт теркәве, кадастр һәм картография федераль хезмәте «Бердәм дәүләт күчемсез мөлкәт реестрын кирәкле мәгълүматлар белән тулыландыру» проектын гамәлгә ашыру эшләрен башкару планын үтәү кысасында салым салу өлкәсеннән хокуксыз төшеп калучы жир кишәрлекләрен һәм капитал төзелеш объектларын инвентарлаштыру эше даими нигездә алып барыла, 2022 – 2024 елларга, «Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2020 елның 30 декабрдәге 518-ФЗ номерлы Федераль законны гамәлгә ашыру буенча төп чараларның региональ планы. Узган елда 12 371 (92,2%) жир кишәрлегенә, 20 313 капитал төзелеш объектына (98,8 %) һәм 9 247 (96,2 %) бинага карата эш башкарылды, рәсмиләштерелмәгән объектларның хокук ияләрен ачыклау турында 6 459 карар кабул ителгән, гражданның күчемсез милек объектларына хокукларын теркәү практикасы ТР буенча Росреестр идарәсенә жирле үзидарә органнары (2079 объект) гариза юллау юлы белән гамәлгә керде.

Территориаль планлаштыруның расланган документлары нигезендә Әлмәт муниципаль районының 14 торак пункты һәм 25 территориаль зона чикләре турында бердәм дәүләт күчемсез милек реестрына белешмәләр кертү эше башкарылды. Бүгенге көндә Әлмәт шәһәре һәм Түбән Мактама ш.т.п жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренең генераль планнары кагыйдәләре эшләнә.

2022 елдан башлап планлы һәм планнан тыш күчмә тикшерүләр үткәргүгә чикләүләр кертүне исәпкә алып, 2023 елда профилактик чараларга аерым игътибар бирелде, аларның нәтижәләре буенча 158 акт төзелгән һәм жир күзәтчеләге органнарына тапшырылган (Татарстан Республикасы буенча Росреестр идарәсе тарафыннан 52 кисәтү чыгарылды, Россельхознадзор идарәсе тарафыннан – 64 кисәтү ясалган), файдаланылмаган авыл хужалыгы жирләрен карап чыгу нәтижәләре буенча ачылган 11 мең гектар 2 848 гектар әйләнешкә кертелде, судлар тарафыннан үз белдекле жирләрен азат итү турында 55 дөгъва каралды.

Күп балалы гаиләләргә жир участкалары бирү мәсьәләсе төп проблемалы булып кала. 2024 елның 1 гыйнваренә булган мәгълүматларга караганда, районда жир кишәрлекләрен түләүсез бирү исемлегенә 4410 гаилә кертелгән (2023 елда 14 гаилә), шулардан 2793 гаилә (2023 елда 53 участок), бу 63,33% тәшкил итә.

2024 елга өстенлекле бурычлар:

- Әлмәт муниципаль районы жирлек-ләренең генераль планнарын, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен актуальләштерү;

- күчемсез мөлкәткә хокукларның бер-дәм дәүләт реестрына торак пунктлар һәм территорияль зоналар чикләре турында белешмәләр кертү;
- күпбалалы гаиләләр өчен жир кишәр-лекләре булдыру һәм аларны биру буенча план күрсәткечләрен тәмин итү;
- 2024 елда салым булмаган керемнәр буенча бюджетның план күрсәткечләрен үтәү;
- кырлы мөлкәтне һәм хужасыз объектларны муниципаль милеккә рәсмиләштерү;
- күчемсез мөлкәткә хокукларның бердәм дәүләт реестрында белешмәләр булмаган хокук ияләрен ачыклау һәм мөлкәтне һәм жир кишәрлекләрен рәсмиләштерү гамәлләрен дәвам итү.

ТӨЗЕЛЭШ

Район икътисадының алга таба үсешен тәмин итә торган төп шарт – төзелеш тармагының динамик үсеше.

Һәр гражданды һәм һәр гаиләгә кагыла торган башка социаль-икътисады бурычлар арасында беренчел әһәмияткә ия булып торакның сыйфаты һәм һәркем алырлык булуы мәсьәләләре тора. Хисап елы йомгаклары буенча районда 125 000 кв. м. торак сафта кертелгән, торак төзелеше планы тулысынча үтәлгән.

Бер кешегә торак мәйданы 29,2 кв. м тәшкил иткән.

Ижтимагы инфраструктура объектларын төзү һәм капитал ремонтлау буенча федераль һәм республика программалары кысаларында төрле проектлар гамәлгә ашырылды:

- Герцен урамындагы МФЦ биналарын, Россельхозцентр Әлмәт филиалы бинасын, шулай ук Әлмәт һәм Кәләй урманчылыклары биналарын ремонтлады;

- 6 шәһәр һәм 1 авыл мәктәбендә азык-төлек блогын ремонтлады һәм жиһазлау җайланмалары белән жиһазландырылды;

- Колшәрип авылында башкарма комитет бинасы, Түбән Абдул авылында авыл мәдәният йорты, 2 нче балалар сәнгать мәктәбе һәм Түбән Мактама бистәсендә «Родничок» яшүсмерләр клубы ремонтланды, Иске Суркино авылында халыкка комплексы хезмәт күрсәтү пункты төзелде, Ямаши авылы мәдәният йорты ремонтланды;

- Белоглазов урамындагы футбол мәктәбенә капитал ремонт ясалды;

- Әлмәт физик культура көллияте территориясендә спорт мәйданчыгы төзелде.

Масштаблы эшләр сәламәтлек саклау объектларында гамәлгә ашырылды: Дербедень, Кичү, Березовка, Борискино, Илтән-Бута, Елховой авылында 5 ФАП, Рус Акташында табиблык амбулаториясе, Әлмәт үзәк район хастаханәсе территориясендә икеләтә билгеләнештәге инфекцион бокслар белән махсуслаштырылган кабул итү-диагностика бүлегә.

Безнең төп инвестор – «Татнефть» компаниясе районның ижтимагы инфраструктурасы үсешенә гадәттәгечә үз өлешен кертте.

Федераль һәм республика бюджетлары хисабына һәм «Татнефть» ГАЖ финанслашу нәтижәсендә Риза Фәхретдин исемдәгә 1 нче гимназиягә һәм Тельман урамындагы «Горький» мәдәният йортына капитал ремонт ясалды.

«Татнефть» ГАЖ акчаларына Иске Әлмәттә 1 нче мәктәпне реконструкцияләү буенча масштаблы проект гамәлгә ашырылды, үзәк мәчетне реконструкцияләү төгәлләнен килә. Совет урамын төзек-ләндерү белән параллель рәвештә Комсомол паркын яңарту проекты гамәлгә ашырылды.

Совет урамы буенча 2нче мәселман зираты төзекләндерелде: керү төркемнәре төзелде, жәүлеләр өчен юллар салынды, граниттан яңа киртә, Шишкин урамы ягынан урам яктырту чөлтәре, видеокүзәтү системасы булдырылды. Шулай ук Совет урамындагы 1 нче мәселман зираты коймасы да алыштырылды.

Совет урамында Югары нефть мәктәбе фәнни-тикшеренү һәм уку үзеге төзелеше дәвам итә. Төзелеш 15 гектардан артык мәйданда жәелдерелгән, шул исәптән 8 гектарда – кампус, 6,5 гектарда – торак территориясе. Кампусның төп концепциясе – фәнне һәм белемне алга киткән инфраструктура белән берләштерүче киңлек булдыру. Аның составына Югары нефть мәктәбе, Татар фәнни-тикшеренү һәм проект институты «ТатНИПИнефть» керә.

2024 елга төзелеш өлкәсендә төп бурычлар:

– 125 мең кв. м күләмдә торак төзелеше планын үтәү, шул исәптән өлешле төзелештә катнашучыларның акчаларын төзүчеләр тарафыннан максатчан куллануны тикшереп тору;

– социаль инфраструктура объектларын төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау программаларын гамәлгә ашыру, алар арасында: Ямаш авылы гомуми белем бирү мәктәбендә азык-төлек урынын яңарту; сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен Рус Акташы һәм Яңа Кәшер интернат мәктәпләрен, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен 2 шәһәр мәктәпләрен һәм Әлмәт балалар йортын, «Гуси – лебеди» 40 нчы балалар бакчасын капитал ремонтлау; Әлмәт сәүдә-иңкысадый техникумы тулай торагы бинасын, Габдулла Тукай проспекты буенча муниципаль архив биналарын, Мәмәт авылындагы почта бүлекчәсе биналарын капитал ремонтлау; Әлмәт үзәк хастаханәсен, Ямаш авылы торак пунктларында табиблык амбулаториясен, Салкын Алан, Нагорный, Иске Михайловка авылларында ФАПларны ремонтлау,

– Ерак Ивановка авылында ФАП төзү, Яңа Кәшер мәктәбендә спорт залын капитал ремонтлау һәм төзү.

ЮЛ ХУҖАЛЫГЫ ҺӘМ ТРАНСПОРТ

Районның кешеләрнең тормыш сыйфатына йогынты ясаучы бердәм транспорт системасының аерылгысыз өлеше булып юл хуҗалыгы тора.

2023 елда шәһәрнең һәм районның юл челтәрен модернизацияләүгә барлык дәрәжәдәге бюджетлардан һәм бюджеттан тыш чыганақлардан 1,7 млрд сумнан артык акча жибәрелде.

Тау, Рокашево һәм Кичуй торак пунктлары районындагы «Казан – Оренбург» федераль трассасында урамнарны яктырту челтәрләре төзелде.

Республика бюджетыннан төбәк әһә-миятендәге автомобиль юлларын ремонтлауға гомуми озынлыгы 15,5 км һәм 2 күперләр төзүгә 435 млн сум бүлеп бирелде. «Рус Акташы – Азнакай» автомобиль юлындагы Дала Зәе елгасы аша салынган күперне реконструкцияләү дәвам итә.

Жирле әһәмияттәге юлларда төзеклән-дерү эшләре күп башкарылды.

Республика бюджеты акчалары исәбеннән:

– вак ташлы-комлы катнашма белән 12 авыл жирлегендә гомуми бәясе 50 млн сумлык 18 урам ремонтланды, әлегә программа буенча аны гамәлгә ашыра башлаганнан бирле (2014 ел) 109 км авыл юллары ремонтланды;

– Татарстан Республикасы бюджетыннан 50 млн сум шәхси секторның 7 урамын ремонтлауға бүленде;

– Муниципаль юл фондыннан 54,2 млн сум Радищев (Белоглазовтан Советка кадәр) һәм Гафиатуллин (Әминовтан башлап Төзүчеләр проспектына кадәр) урамнарын ремонтлауға юнәлтелде;

– 14,6 млн сум «Татнефть» компаниясе тарафыннан Урсаланың мкр. 3 урамны һәм М-4 мкр. Харис Шәйхаттаров урамнарын вак таш белән түшәүгә бүлеп бирелде.

Гражданның үзара салымы программасы кысаларында 2023 елда авыл жирлекләре юлларын ремонтлауға (асфальтлаштыру, вак таш түшәү, чокырларны ремонтлау) 29 млн сум жибәрелде, 23 торак пунктта юллар ремонтланды.

«Татнефть» компаниясе акчасына Совет урамын төзекләндерү буенча масштаблы проект гамәлгә ашырылды, Таһиров урамы (Герценнан Совет урамына кадәр) төзекләндерелде, 1 нче мәктәпкә якин булган Нариманов һәм Дево́нская урамнары участкалары норматив хәлгә китерелде.

Хисап елында шәһәрдә һәм районда барлыгы 35 км дан артык автомобиль юлы ремонтланды.

«Татнефть» ГАЖ акчасына велоюллар инфраструктурасын булдыру проектын гамәлгә ашыру дәвам итте. 2016 елдан 2023 елга кадәр чорда 116 км велоюл һәм 74 км якин тротуар төзелде.

Ижтимагый транспорт шәһәребез һәм районның тотрыклы яшәешенең аерылгысыз өлеше булып тора. Районның муниципаль маршрут челтәре 25 маршруттан тора: 14 шәһәр яны автобус маршруты, 5 шәһәр автобус маршруты, 4 троллейбус маршруты һәм 2 сезонлы маршрут бакчачылык ширкәтләренә.

Жәмәгать транспортының муниципаль паркы 21 берәмлеккә артты. Шәһәр маршрутларына хезмәт күрсәтү өчен жирле бюджет хисабына өстәмә рәвештә 5 берәмлек троллейбуслар, «Татнефть» компаниясе тарафыннан 3 электробус сатып алынды.

Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән 6 берәмлек НЕФАЗ автобуслары һәм 7 берәмлек Газель NEXТ автобуслары сатып алынды, алар шәһәр яны (авыл) маршрутларына хезмәт күрсәтүгә «АПОПАТ» АЖ транспортчысына бушлай файдалану шартнамәсе буенча тапшырылды.

Агымдагы елда Татарстан Республикасы Рәисе ярдәме белән федераль программа буенча өстәмә 9 НЕФАЗ маркалы автобус сатып алынды, алар шәһәр маршрутларына хезмәт күрсәтәчәк.

2024 елга юл-транспорт инфраструктурасын модернизацияләү өлкәсендәге беренче чиратлы бурычлар:

- юллар челтәренең техник хәлен норматив күрсәткечләргә житкерү;
- күпбалалы гаиләләргә торак төзелеше өчен бүлеп бирелгән жир кишәрлекләрендә вак ташлы юллар салу;
- велоюллар һәм тротуарлар төзү программасын алга таба гамәлгә ашыру.

«БЕЗНЕҢ ИШЕГАЛДЫ» ҺӘМ «УҢАЙЛЫ ШӘҢӘР МОХИТЕ ФОРМАЛАШТЫРУ» ПРОГРАММАЛАРЫ

2020 елдан башлап район террито-риясендә «Безнең ишегалды» республика программасы гамәлгә ашырыла, аның максаты – халыкның теләкләрен һәм тәкъдимнәрен исәпкә алып, күпфатирлы йортларның ишегалларын ремонтлау. Квартал эчендәге юллар һәм тротуарлар норматив хәлгә китерелә, балалар һәм спорт уен комплекслары, эскәмияләр, урналар урнаштырыла, каты көнкүреш калдыклары өчен мәйданчыклар оештырыла, урамнарны яктырту челтәрләре төзелә.

3 ел эчендә 211 ишегалды төзекләндерелде 402 күпфатирлы йортны керттеп, шул исәптән 2023 елда 41 ишегалды төзекләндерелде, шуларның 30 – шәһәр чигендә, 11 – авыл торак пунктларында. «Безнең ишегалды» программасын гамәлгә ашыру агымдагы елда да дәвам итәчәк, 90 йортны керттеп 36 ишегалды (30 – шәһәрдә, 6 – районда) төзекләндерү планлаштырыла.

«Уңайлы шәһәр мохитен формалаштыру» федераль проекты чаралары кысаларында төзекләндерү эшләре башкарылды:

- Риза Фәхреддин урамындагы бульвар (22,2 млн сум);
- Шевченко һәм Болгар урамнары ягыннан шәһәр күле (98,7 млн сум).

2022 елда Әлмәт 100 меңнән 200 меңгә кадәр халкы булган шәһәрләр номинациясендә уңайлы тирәлек булдыру буенча Бөтенроссия конкурсында жиңүче булды. 2023 елда грант чаралары (106 млн сум) сусаклагыч яр буйларында яңа

иҗтимагый киңлек – велосипедчылар, жәяүлеләр һәм саф һавада актив эшчәнлекнең башка төрләре өчен жайлаштырылган яңа уңайлы һәм имин мохит булдыруга юнәлдерелде. Проектны гамәлгә ашыруда шулай ук 155 млн сум күләмдә өстәмә акча бүлөп биргән «Татнефть» компаниясе катнаша. Сусаклагычны тәзекләндерү 2024 елда дәвам итәчәк.

ТОРАК-КОММУНАЛЬ ХУҖАЛЫК

Торак-коммуналь хуҗалык өлкәсе халыкның тормыш сыйфатының мөһим күрсәткече булып кала бирә.

Тармакның төп юнәлеше торак фондын капитал ремонтлау программасы, ул яшәү өчен уңайлы шартлар тәэмин итүгә юнәлдерелә.

2023 елда 416,9 млн сумнан артык суммага 45 торак йортка капитал ремонт ясалды, шуларның 10сында 22 лифт алыштырылды.

2008 елдан бирле программа гамәлдә булган чорда 732 торак йортта 5,34 млрд сумга капитал ремонт ясалды. 114 меңнән артык кешенең яшәү шартлары яхшыртылды.

Фасадны ремонтлау эшләре башкарылган барлык күпфатирлы йортларда металл пыяла ишекләр куелды (2023 елда 24 күпфатирлы йортта фасадларны ремонтлаганда 82 металл пыяла ишекләр куелды). Барлығы 2022 һәм 2023 еллар чорында капитал ремонт кысаларында 49 йортта 201 пыяла белән капланган металл ишек куелды.

Гомуми майданы 236,22 мең кв.м. булган 45 МКДга капитал ремонт ясаганда, 8,8 мең кешенең яшәү шартлары яхшыртылды, жылылык, электр, салкын су белән тәэмин итү, түбәләрне, фасадларны ремонтлау, лифт жиһазларын алыштыру эшләре башкарылды.

Икенче ел, Татарстан Республикасы буенча эксперимент тәртибдә, Пушкин ур., 56 йорт, Автомобилистлар ур., 4 йорт фасадларында, 2023 елда капитал ремонт уздырганда, «Термолэнд» яңа буынны жылыту системасы кулланыла.

2024 елда кыска сроклы планга 34 күпфатирлы йортка ремонт кертелде.

Торак-коммуналь хуҗалык өлкәсендә мөһим күрсәткечләрнең берсе – халыкның торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүләрне жыю дәрәжәсе. Әлеге күрсәткеч район буенча 100,2% тәшкил итә, Татарстан Республикасы буенча уртача күрсәткеч – 99,3%.

Торак-коммуналь хуҗалыкта катнашкан барлык катнашучыларның претензия-дәгъва эше нәтижәсендә ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларның вакыты чыккан дебитор бурычлары шактый кимеде. РСО каршындагы ИК һәм ТСЖның гомуми вакыты чыккан бурычы 2023 елның 1 гыйнваренә 791,7 млн сум тәшкил итсә, 2024 елның 1 гыйнваренә бурыч 31,0 млн сумга кимеп 760,7 млн сум тәшкил итә.

Шәһәр халкы мәнфәгатьләрен яклау йөзеннән ТКХ өлкәсендәге мәсьәләләрне жайлы һәм тиз хәл итү өчен «000» хезмәтенең мәгълүмат-аналитика системасы уңышлы эшли. Идарәче компанияләр һәм подрядчы оешмалар системасы гамәлдә булган чорда 32000 дән артык гариза үтәлдә, шулардан: 2016 елда – 2240, 2017 елда – 5375, 2018 елда – 7407, 2019 елда – 9064, 2020 елда – 8571, 2021 елда – 7236, 2022 елда – 10248, 2023 елда – 7944.

«Татнефть» ГАҖ грантлар конкурсы кысасында «Әлмәт район дәүләт ветеринария берләшмәсе» ДБУ базасында дәүләт ярдәме пункты оештыру» юнәлешендә социаль әһәмиятле инициативаларны гамәлгә ашыруга 10 млн сумлык грант алынды. Алынган акчаларга Геофизик ур., 15Б йорт буенча Әлмәт ветеринария берләшмәсе территориясендә операциядән соңгы чорда этләрне тотып торучы өчен блоклы төзелеш башкарылды, йортсыз хайваннарны аулау финансланды,

стерилизация ясалды, йорт һәм йортсыз хайваннарны кую өчен микрочиплар һәм биркалар сатып алынды.

«Территорияләрне үстерү» юнәлешендә «Татнефть» ГАЖ грантлары конкурсы кысаларында «Балалар ишегалды мәйдан-чыкларын урнаштыру» программасына 5 млн сумлык грант алды. Бу акчага шәһәрнең күп фатирлы йортлары ишегалларында кече архитектура формалары урнаштырылды.

2024 елда торак-коммуналь хужалык өлкәсендә өстенлекле бурычлар:

– күп фатирлы торак йортларны капитал ремонтлау программасын гамәлгә ашыру;

– «Безнең ишегалды» республика программасын тормышка ашыру;

– Әлмәт шәһәре территориясендә йортсыз хайваннарны тоту жәмгыятен (приютын) (йорт хайваннарына жаваплы мөнәсәбәт культурасын үстерү объектлары комплексын) формалаштыру;

– жирләү урыннарын цифрлаштыру;

– «күчмә хезмәткәрләрне контрольдә тоту сервисы» программа комплексын гамәлгә ашыру, ул күчмә хезмәткәрләрнең урнашуын контрольдә тоту һәм аларның жирлекнең интерактив картасында булуларын мониторинглау, билгеләнгән оешмалар, башкаручылар, эш төрләре, өстенлекләр, контрактлар кисәкләрендә биремнәрне үтәү-не мониторинглау кебек бурычларны хәл итүне тәэмин итөчөк;

– капитал төзелеш объектларын техник күзәтү үткәрү өчен чит оешмаларны жәлеп итү;

– Әлмәт шәһәрендә шәһәр хужалыгына хезмәт күрсәтү процесслары белән идарә итүнең цифрлы платформасын кертү.

«ТАТНЕФТЬ» ГАЖ ГРАНТЛАРЫ КОНКУРСЛАРЫ КЫСАЛАРЫНДА «ТЕРРИТОРИАЛЬ ИЖТИМАГЫЙ ҮЗИДАРӨНЕ ҮСТЕРҮ» ЮНӨЛЕШЕ

Территориаль ижтимагый үзидарә жирле дәрәжәдә граждандар инициативаларын гамәлгә ашыруның иң нәтижәле формасы булып тора. Әлмәт шәһәре территориясендә 36 территориаль ижтимагый үзидарә (ТОС) халкы белән эш алып барыла.

Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүдә хакимият ярдәмчеләре буларак, территорияләрне төзекләндерү буенча зур эш алып баралар, мәдәни-массакуләм чаралар оештыруда, территориядә яшәүче-ләрнең мәнфәгатьләренә кагылышлы социаль программаларда катнашалар, хокук саклау органнарына жәмәгать төрти-бен саклауда ярдәм итәләр, балалар һәм яшүсмерләр, тыл хезмәтчәннәре, Бөек Ватан сугышы ветераннары белән эшләрдә катнашалар, торак оешмалары һәм предприятиеләре белән хезмәттәшлек итәләр-коммуналь хужалык, муниципаль контроль һәм күзәтчелек органнарына ярдәм күрсәтәләр. ТОС советлары әгъзалары ялгыз, өлкән яшьтәге граждандарны, социаль ярдәм һәм ярдәм чараларына мохтаж булган күп балалы һәм аз керемле гаиләләрне ачыклау буенча эш алып баралар.

Муниципалитет житәкчеләге, шәһәр хез-мәтләре житәкчеләре катнашында ТОСның еллык хисап жыелышлары, Башкарма комитет житәкчесенең ТОС рәисләре белән атналык эш очрашулары; территорияләрне төзекләндерү мәсьәләсе буенча, шул исәптән «Безнең ишегалды» республика программасы буенча үз ишегалдын төзекләндерү концепциясен тикшерү буенча халык белән очрашулар үткәрелә.

2015 елдан территорияләрне төзекләндерүгә һәм устав максатларына ярашлы рәвештә граждандар һәм гомумән шәһәр мәнфәгатьләрендә чаралар үткәрүгә өстәмә акчалар жәлеп итү мөмкинлеген барлыкка килде. «Татарстан Республикасында елның иң яхшы территориаль ижтимагый үзидарәсе» республика конкурсында актив катнашып, ТОС рәисләре һәм активы социаль проектларны, территорияләрне төзекләндерү буенча чараларны гамәлгә ашыру өчен грантлар оталар. Ел

йомгаклары буенча 22 ТОС 10 млн 200 мең сумлык грант отты, устав эшчәнлегенә 9 млн 558 мең сум, активны бүләкләүгә 642 мең сум бирелде. Өлеге акчаларга 21 ТОС спорт җиһазлары һәм кече архитектура формалары урнаштыру, Петуховка мкр. да яктырту үткөрү турында карар кабул ителде.

Агымдагы елга бурычлар:

- муниципаль хакимият һәм халык арасында актив хезмәттәшлек;
- «Безнең ишегалды» программасы кысаларында ишегалларын төзекләндерү концепциясен тикшерүдә халык очрашуларын оештыру;
- «ТРның иң яхшы территориаль ижтимагый үзидарәсе» республика конкурсында катнашу.

ЭКОЛОГИЯ ҺӘМ ТАБИГАТЪТӘН ФАЙДАЛАНУ

Экологик куркынычсызлыкны тәмин итү, социаль-иқтисади үсеш, әйләнә-тирә мохит сыйфаты һәм табигый ресурсларны саклау арасында балансны саклау максатларында Әлмәт районында табигатьне саклау чаралары комплексы гамәлгә ашырыла.

8 ел дәвамында район санитар-экологик икеайлык һәм «ЭкоВесна» республика конкурсы нәтижеләре буенча призлы урыннар ала. Узган елда территорияне чистарту буенча барлыгы 26 өмә үткөрелде. Каты көнкүреш калдыклары полигонына 28 мең куб. м. чүп чыгарылды. «ЭКОКАРТА РТ» системасында 83 чүплек бетерелде. «Халык контроле» һәм «Мәктәп экопатруле» ГИС системасы аша 1633 хәбәр килде һәм чүплек бетерелде.

Ел саен үткөрелә торган «Мәктәп экопатруле» республика конкурсында шәһәрнең биш укучысы җиңүче булды һәм Татарстан Экология һәм табигый байлыklar министрлыгының кыйммәтле призлары белән бүләкләнде. Шулай ук «Эшләнган батареялар җыелмасы» акциясендә 1 нче гимназиянең «Иң актив класс», иң актив балалар бакчасы номинациясендә 6 нчы «Жар-птица» балалар бакчасынан өч тәрбияләнүчеләре билгеләп үтелде.

Әлмәт районы 2022 елда «Татнефть» хәйрия фонды гранты «Экотуризм». Дала Зәе елгасы буйлап йөзү оештыру» җиңүчесе булды. 2023 елда «Дала Зәе» елгасы буенча йөзү эшләре дәвам итә. Экологик культура булдыру һәм экологик туризмны популярлаштыру максатында 34 йөзү оештырылды, су өстеннән һәм елга ярларынан 31 куб. м чүп-чар җыелды.

– Экологик сәясәтнең өстенлекле юнә-лешләренең берсе-халыкның экологик культурасын формалаштыру. Халыкны табигатьне саклау эшчәнлегенә җәлеп итүдә табигатьне саклау акцияләрен үткөрү мөһим роль уйный. Район территориясендә «Урман утырту көне», «Татарстанның чиста урманнары», «Россия суы», «Экодиктант» республика акцияләре уздырылды.

Әлмәттә икенчел чимал җыю буенча «Сакчыл Әлмәт» эко-фестиваленең икенче этабы узды. Фестивальдә 4000нән артык укучы катнашты, җыелды: 7 тонна макулатура; 30 кг батарея; 15 кг эшкәртелгән көнкүреш техникасы; 25 кг ПЭТ шешә; 20 кг капкач һәм 0,5 кг теш щеткасы.

Ел саен үткөрелә торган «Агачны бергә коткарык» акциясе кысаларында шәһәр халкына 10 меңнән артык агач үсентесе тара-тылды. 15 тонна макулатура, 7 кг эшкәртелгән батарея, 40 кг пластик шешә (ПЭТ) җыелды.

Яшелләндерү дәрәжәсен арттыру максатыннан шәһәрдә һәм районда 10 479 төп агач утыртылды, шуларның:

Торак йортлар ишегалларында 1529 агач һәм 950 куак;

Миңнебай урманчылыгы җирләрендә «Урманны саклык» акциясе кысаларында 8000 агач.

Шәһәр территориясендә яшелләндерү эшләре дәвам итә, шул исәптән «Безнең ишегалды» программалары кысаларында 950 данә куаклар, 1529 данә агачлар түбәндәге адреслар буенча утыртылды: Тельман ур., 51, Сөләйманова ур., 13, Совет ур., 149, Р. Фәхрәддин ур., 39 һәм башкалар.

Әлмәт шәһәренең су ресурсларының чисталыгын саклау өчен «Татнефть» ГАҖ финанс ярдәме белән су объектларында өстән чүп-чарны тоту өчен челтәрләр урнаштырылды: Баруди урамы, Нефтчеләр ур. (ЗАГС), Ленин ур., Тынычлык ур., Объездная ур., 11 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе.

«Татнефть» ГАҖ финанс ярдәме белән төзелгән канализация челтәрәне поселок урамы буенча (мкр. Петуховка), 46 йорт, 1 мәчет, 1 кафе, 1 кибет тоташтырылды.

Район территориясендә экологик куркынычсызлыкны тәэмин итүнең төп ысулларының берсе – төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру.

Төзекләндерү өлкәсендә контроль эшчәнлек кысаларында хисап чорында административ комиссиянең 42 утырышы үткәрелде, аларда 852 500 сумлык административ хокук бозулар турында 855 беркетмә төзелде һәм каралды, шуларның:

– «Урам сәүдәсен оештыру тәртибен бозу» ТР Административ хокук бозуларкодексының 3.2 маддәсе буенча: 53 беркетмә, 123 000 сум штраф.;

– «Торак пунктлар һәм шәһәр округлары территорияләрен төзекләндерүнең муниципаль кагыйдәләрен, калдыклар белән эш итүнең муниципаль кагыйдәләрен бозу» ТР Административ хокук бозулар кодексының 3.6 маддәсе буенча: 703 беркетмә, 538 500 сум штраф.;

– «Транспорт чараларын яшелләндерә-лгән территорияләрдә, балалар һәм спорт мәйданчыкларында, хайваннарны йөртүмәйданчыкларында, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хуҗалык мәйданчыкларында урнаштыру» ТР Административ хокук бозулар кодексының 3.17 маддәсе буенча: 99 беркетмә, 191 000 сум штраф.

2024 елга әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә өстенлекле юнәлешләр:

калдыкларны сайлап жыюны үстерү һәм соңыннан эшкәртү;

– экологик-агарту чаралары үткөрү;

– «Яшеллекләренең торышы» критерие буенча индексны арттыру максатыннан шәһәрне яшелләндерү;

– яше зур булган (авария) агачларын кисү, агач төпләрен төпләү һәм аларны компенсацияләп зур үлчәмле агачлар (климат зонасы буенча туры килә торган) утырту;

– рөхсәтсез чүплекләренә бетерү;

– гамәлдәге бункер мәйданчыкларын модернизацияләү һәм киңәйтү.

АВЫЛ ХУҖАЛЫГЫ

Әлмәт муниципаль районы территориясендә 86 авыл хуҗалыгы товар житештерүчесе, 1 акционерлык жәмгыяте, 20 жа-ваплылыгы чикләнгән жәмгыять, 65 крестьян (фермер) хуҗалыгы төрле милек рәвешләрендәге хуҗалыклар эшчәнлек алып бара. Районның чөчүлек мәйданнары 83 мең гектардан артык.

2023 елда районның агросәнәгать комплексы тарафыннан 39 мең га бөртекле һәм кузаклы культуралар, техник 9,4 мең га, азык культуралары 14,1 мең га чәчелде. һава шартларының кайбер сәбәпләре нәҗтижәсендә уңыш 16,6 ц/га төшкән итә. Ашлыкның тулай жыеми 62,1 мең тонна.

Барлык категорияләрдә авыл хуҗалыгы продукциясенең тулаем күләме 1 млрд 540 млн 608 мең сум төшкән итте. Авыл хуҗалыгы продукциясен сатудан акчалата керем 1 млрд 446 млн сум, 2022 елга карата 113%. АПК хезмәткәрләренең уртача айлык хезмәт хақы 56275 сум, 2022 елга карата 110% төшкән итте.

Комбайнчылар һәм механизаторларның абруен күтәрү максатыннан район бюджетыннан алдынгыларыбызны бүләкләү өчен финанс бүлеп бирелде.

Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгы районның авыл хужалыгы товар житештерүчеләренә ярдәм итү өчен федераль һәм республика бюджетларыннан 300 млн сумнан артык дәүләт ярдәме бүлеп бирде.

Районның авыл хужалыгы формиро-ваниеләре машина-трактор паркын яңарту буенча эш алып бара. Хужалыклар төрле маркалы 65 берәмлек авыл хужалыгы техникасы сатып алды. «Татнефть» ГАЖ программасы ярдәмендә 742МГА 4 берәмлек трактор сатып алынды:

- «Союз-Агро» ЖЧЖ Акрос-585 – 6 берәмлек,
- Н. Е.Токарликов ис. АЖ КЗС-12 – 3 берәмлек,
- КФХ Гафиятуллин С.С. NOVA 340 –1 берәмлек

Кытай тракторлары белән трактор паркы 4 берәмлеккә арта. – «Союз-Агро» ЖЧЖ КСУ-1 үзйөрешле косилкасын сатып алды. Н. Е.Токарликов ис. АЖ үзйөрешле «Туман-3» жайланмасы.

Районның авыл хужалыгы формирова-ниеләрендә һәм КФХда 5954 баш эре мөгезле эре терлек асрала, шуларның 2192 сыер, шул исәптән 1862 савым сыеры.

Терлек һәм кош ите житештерү 922 тонна тәшкит итә, узган елгы дәрәжәгә карата 103%.

Ел башыннан район буенча тулаем савым 14780 тонна тәшкит итте (2022 елга карата 101%). Бер сыердан уртача савым 7944 кг, узган елга карата 114%.

Терлекләргә уңышлы кышлату өчен 25 мең тоннадан артык сусыл һәм коры азык эзерләнде, узган елгы азыкның калган өлеше 30 мең тонна тәшкит итә. Районда терлек азыгына кытлык күзәтелми.

Районда шулай ук авыл хужалыгы кооперативлары да үсә бара – «Авил», «Новоникольский», «Авилны яңадан торгызу» авыл хужалыгы кооперативлары, күптән түгел «МТС» авыл хужалыгы кооперативы үз эшчәнлеген башлады. Бүгенге көндә әлеге кооперативларга 113 эгъза жәлеп ителгән. «Авил» авыл хужалыгы комплексында 5000 тоннага исәпләнгән яшелчәсаклагыч төзү проекты эзерләнә, 86 гектарга мелиорация системасының 2 этабын төзү планлаштырыла. Өстәмә рәвештә 35 гектар майданда кулланылмый торган яшелчә культуралары утырту өчен жир кишәрлекләрен рәсмиләштерү эше алып барыла. «Новоникольский» оперативы терлекчелек өлкәсендә эшчәнлек алып бара, ул ит продукциясен эшкәртү белән шөгыйльләнә.

«Авилны яңадан торгызу» кооперативы буенча перспектив проектларның берсе – 3800 тонналы яшелчә саклагычын һәм жыләк-жимеш саклагычын файдалануга тапшыру. Шулай ук быел һәркайсы 3600 тоннага исәпләнгән тагын ике яшелчәсаклагыч файдалануга тапшыру планлаштырыла. Гомумән алганда, проект 35000 тнга исәпләнгән.

ИП Абдуллин М.З. ике кошчылык фермасы гамәлгә куйды. 2023 елда 20 мең баш йомырка сала торган тавык, 14 мең баш суда йөзүче кош-корт (каз, үрдәк) кайтарылды, шулай ук 2024 елда 40 мең баш йомырка сала торган тавык тоту планлаштырыла. «Колшәрип агрофирмасы» ЖЧЖ 5 мең баш бытбылдык кошчылык фермасын файдалануга тапшырды.

2024 елга бурычлар:

– орлык материалын яңарту, минераль ашламалар туплау һәм яфрак аша комплекслы ашламалар белән тукландыру исәбенә үсемлекчелек продукциясен житештерүгә 10%ка арттыру;

– терлекчелек өлкәсен цифрлаштыруны Н.Е.Токарликов ис. АЖ үрнәгендә оештыру, терлекчелек продукциясен житештерүгә 5%ка арттыру;

– кулланылмый торган авыл хужалыгы жирләрен әйләнешкә кертү буенча көчәй-телгән эш алып бару (2023 елда файдаланылмый торган жирләренә майданы

11387,2 га тәшкил итте, шулардан 2848,8 га әйләнешкә кертелде, 8538,4 га жир кертәсе калды.

АВЫЛ ЖИРЛЕКЛӘРЕ ТЕРРИТОРИЯЛӘРЕН ҮСТЕРҮ

Безнең районның авыл территорияләрен үстерү дә игътибарсыз калмый – яшәү, мәгариф һәм ял итү өчен лаеклы шартлар тудырыла. Республика житәкчелеге ярдәмендә авыл территорияләрен алга таба социаль-икътисадый үстерүгә юнәлтелгән программаларны гамәлгә ашыру дәвам итә.

2023 елда халыкка медицина-санитар ярдәмен модернизацияләү программасы буенча Зәй-Чишмә авылында блок-модуль фельдшер-акушерлык пункты төзелде. Борискино, Березовка, Кичү, Илтән-Бута, Дербедень торак пунктларында ФАПлар ремонтланды, Елховойда табиб амбулаториясенә, Рус Акташы участок хастаханәсендә ремонт ясалды.

Иске Суркино авылында халыкка комплекслы хезмәт күрсәтү пункты төзелде. Республика программасы кысаларында 2023 елда Түбән Абдул һәм Ямаши авылларында мәдәният йортлары биналарын ремонтлау башланды һәм тәмамлануга бара.

Хисап елында юл-урам чөлтәрен норматив хәлгә китерү республика программасы буенча 11 торак пунктта (Ерсубайкино, Колшәрип, Сөләй, Иске Суркино, Мәмәт, Ямаш, Рус Акташы, Югары Акташ, Урман-Кәләй, Югары Мактама, Миңнебай) вак ташлы ком катнашмасыннан 6,5 км юл төзелде. (2022 елда – 7 км). 2023 елда шулай ук гражданның үзара салым программасы буенча 24 торак пунктта 4 км озынлыктагы вак таштан юллар төзүгә 29 млн сумнан артык акча юнәлтелде. 2024 елга 9 авыл жирлегендә (Ямаш, Колшәрип, Яңа Нәдер, Багряж-Никольский, Урман-Кәләй, Миңлебай, Кәләй, Иске Суркино, Кузайкино) 10 урамга 5,5 км юл төзү планлаштырыла.

Урамнарны яктырту чөлтәрләрен торгызу кысаларында районның 13 торак пунктында (Нагорное, Кичү, Кузайкино, Рус Сәрәне, Кителга, Кәләй, Кәләй ст., Сабанча, Яңа Никольский, Яңа Нәдер, Чупай, Колшәрип, Яңа Елань) 21 км чыбыкны СИПка алмаштыру, 345 яктырткыч һәм 12 урам яктырту белән идарә итү шкафы урнаштыру буенча эшләр башкарылды. Районның 8 торак пунктында гражданның үзара салым акчасына норматив хәлгә китерү буенча 3 млн сумлык эшләр башкарылды. 2024 елда республика программасы кысаларында районның 15 торак пунктында (Иске Михайловка, Гөлбакча, Болгар-2, Ирекле, Миңлебай, Болгар-1, Яңа Кәшер, Ямаш, Кәләй, Васильевка, Илтән-Бута, Яңа Чишмә, Чупай, Колшәрип, Яңа Елань) 350 яктырткыч, 8 урам яктырту белән идарә итү шкафы урнаштыру һәм 21 км бишенче чыбык монтажлау планлаштырыла.

Районда 98 торак пункт, шуларның 76сында 430 км суүткәргеч, 115 чишмә үзәк ләштерелгән су белән тәмин ителгән, шуларның 71е скважина, 44е – чишмә каптажы. Суүткәргечләрнең 60% тан артык тузган хәлдә.

Үзара салым акчасына су белән тәмин итү системаларын 15 млн сумнан артык күләмдә норматив хәлгә китерү буенча эшләр башкарылды. Моннан тыш, республика компаниясе аша «Татлизинг» дәүләт унитар предприятиесе 570 мең сумлык материаллар сатып алды, аларның базар бәясе яқынча 3,5 млн сум.

Республика ярдәме белән безнең районның 6 жирлеге (Түбән Мактама, Клементейкино, Сөләй, Түбән Абдул, Ерсубайкино, Иске Суркино) тракторлары сатып алды. Тракторлар жирлекләргә жәйге һәм кышкы чорда торак пунктлар юлларын мөстәкыйль рәвештә карап торырга, шулай ук экологик өмәләр чорында чүп-чар жыюны һәм чыгаруны оештырырга мөмкинлек бирә.

Биш торак пункт «Территорияне үстерү» номинациясендә «Татнефть» ГАЖ грантларында жиңүче булды. Алар су жыю башнялары, суга батырмалы насослар һәм суүткөргеч торбалар сатып алды, скважиналар казытты. «Татнефть» гранты акчасына шулай ук Ямаши авылындагы мәдәният йортының түбә япмасына капитал ремонт ясалды.

Ел саен үткәрелә торган традицион экологик икеайлык вакытында, халык катнашында, торак пункт территорияләрен һәм автомобиль юлларының юл яны полосаларын чүп-чардан санитар чистарту үткәрелде. Өмәдә 3500дән артык кеше катнашты, 120 берәмлек техника жөлеп ителде, 6630 капчык чүп-чар чыгарылды. «Чиста ярлар» акциясе кысаларында халык тарафыннан зур эш башкарылды – су объектлары һәм чишмәләр тирәсендәге территорияләргә төзекләндерү һәм жыештыру оештырылды.

Жирле үзидарә органнарының төп бурычларынан берсе – авылларда хезмәт активлыгын күтәрү һәм эшкурлыкны үстерү. Шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү максатында сөт терлекчелегә белән шөгыйльәнүче шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итүнең республика программасы эшли. 2018 елдан әлеге программа кысаларында 18 мини-ферма төзелде (Кичү, Нагорный, Бишмунча, Илтән-Бута, Кама-Исмәгыйль, Яңа Елань, Яңа Кәшер, Яңа Нәдер, Мәмәт, Сөләй, Ямаш, Ямаши). Татарстан Республикасы бюджетыннан программада катнашучыларга 5 млн 400 мең сум акча түләнә. 2023 елда Югары Акташ һәм Урсалбаш авылларында яшәүчеләр шулай ук әлеге программада катнаштылар һәм мини-фермалар төзүгә республика бюджетыннан субсидия алдылар.

Савым сыерлары булган шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү буенча 3 еллык муниципаль программа кабул ителде, аның кысаларында халыкка терлек азыгы, саву жайланмалары һәм таналар сатып алуга чыгымнар өлешен каплау күздә тотыла.

Агымдагы елда эшчәнлекнең өстен-лекле юнәлешләре:

- гражданның үзара салым акчаларын үз вакытында үзләштерү;
- авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм авылда кече хужалыкларны үстерү программаларында катнашучылар санын арттыру;
- су жыю скважиналарын лицензияләү чараларын үткәрү, авыл халкын сыйфатлы эчәр су белән тәэмин итү, авыл жирлекләренең торак-коммуналь хужалык эшен оештыру, халыкны су белән тәэмин итү буенча шартнамәләр төзү;
- инфраструктураны яхшырту.

СӘЛАМӘТЛЕК САКЛАУ

Медицина учреждениеләренең алга киткән чөлтәре районның аерым үзенчәлеге булып тора, бу халыкка туган шәһәрәндә беренчел, махсуслаштырылган һәм югары технологияле медицина ярдәмен алырга мөмкинлек бирә.

2024 елның 1 гыйнварына 7 дөүләт автоном медицина учреждениесе, республика сәламәтлек саклау учреждениеләренең 7 филиалы эшли. Беренчел медицина ярдәме алу мөмкинлегенә 51 ФАП, 7 гомуми практика табибы һәм педиатрия офисы, 6 табиблык амбулаториясе һәм 2 участок хастаханәсе эше белән тәэмин ителә.

Өлмәт муниципаль районында 2024 елның 1 гыйнварына 511 табиб эшли (шуларның 16 сы – авыл жирлегендә). Узган елда гына да 126 табиб эшкә кабул ителде, шуларның 21 яшь белгеч.

2023 елның 1 гыйнварыннан «Татнефть» ААЖ һәм Өлмәт шәһәре медсанчаһте» ЛПУ үзенең медицина эшчәнлеген туктатты. Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы карамагындагы медицина-санитария бүлеге

базасында яңа юридик зат – Әлмәт районара күппрофильле хастаханәсе төзелде, һәм бөтен устав медицина эшчәнлегә тапшырылды.

Медсанчасть базасында хастаханә төзү турындагы карар Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 29.01.2022 номерлы карары белән кабул ителде. Төп максаты – учреждениенең Татарстан Республикасы медицина ярдәмен оештыру һәм күрсәтү системасына тулысынча интеграцияләнүе, гамәлгә ашырыла торган дәүләт үсеш һәм модернизацияләү программаларына жәлеп итү, әлегә эшләр милекнең дәүләтнеке булмаган формасындагы учреждение статусында мөмкин түгел.

2023 елда халыкка югары технологияле медицина ярдәме күрсәтү программасын гамәлгә ашыру дәвам иттерелде, Әлмәт районара күппрофильле хастаханәсендә республика программасы кысаларында башкарылды:

Исеме	Күләм
Аортокорон шунтировать итү операцияләре	147
Йөрәк клапаннарын протезлау буенча операцияләр	77
Бентал-Де Боно операцияләре (ИК шартларында коронар артерияләрен реимплантацияләү белән кондуиттан кондуит булган клапанны алып чыгу)	80
Коронар-ангиография	2912
Коронар артерияләрен стентировкалау	930
Магистраль артерияләрдә операция	169
Гибрид операцияләр (EVAR, TAVI)	10
Имплантацияләнүе электрокардиостимуляторлар, шул исәптән	135
Янбашы һәм бот сөягә буынны протезлау	242
Төз буынын протезлау	96
Умырткалыкта тотрыкландыручы операцияләр	288
Нейрохирургик катышу нейронавигация кулланып	62
Йөрәктә һәм аортта (TAVI, EVAR) – 10	10

«Мобиль поликлиника» проекты эшләвен дәвам итә. «Камаз» базасында мобиль комплекс теркәү һәм алты изоляцияләнүе кабинет, заманча күчмә диагностика һәм лаборатория жиһазлары белән жиһазландырылган. Хисап елында барлығы 7703 авыл кешесе «Мобиль поликлиника» да тикшерү узды.

Халыкны профилактик тикшерүләр тәшкил итте:

Өлкән яшьтәге халыкны профилактик тикшерү	44 216
Балаларны профилактик тикшерү	46 099

«Демография» милли проектын гамәлгә ашыру кысаларында узган елда 1134 кеше «гериатрия» профиле буенча медицина ярдәме алды, шуларның 248е тәүлек әйләнәсе стационар шартларында.

Авыл сәламәтлек саклау учрежде-ниеләрен модернизацияләү дәвам итә. Акташ участок хастаханәсендә капитал ремонт ясалды, аның барышында биналарны медицина ярдәме күрсәтүнең заманча таләпләренә туры китереп үзгәртеп планлаштыру үткәрелде, су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, электр белән тәэмин итү челтәрләре алыштырылды. Вентиляция, кондиционер, видеокүзәтү системасы урнаштырылган. Шулай ук медицина аппаратлары һәм жиһазлары яңартылды.

Елховой табиблык амбулаториясендә һәм Дербедень, Кичү, Илтән-Бута, Березовка, Борискино авылларындагы фельдшер-акушерлык пунктларында өлешчә ремонт үткәрелде. Республика һәм федераль бюд-жеттан бүленгән акчалардан сәламәтлек саклауның беренчел звеносын модерниза-цияләү программасы буенча Зәй-Чишмә авылында фельдшер-акушерлык пункты төзелде.

Өлмәт үзәк район хастаханәсе учрежде-ниесендә медицина ярдәме күрсәтүнең заманча таләпләренә җавап бирә торган һәм әйдәп баручы житештерүчеләрдән заманча жиһазлар белән жиһазландырылган яңа кабул итү-диагностика бүлгә төзелде. Стационарга капитал ремонт дәвам итә, аның барышында 800м² артык бина ремонтланды һәм файдалануга тапшырылды.

«Цифрлы ФАП» проекты кысаларында 112 телеконсультация уздырылды.

Барлык ФАПлар ЭКГ «Бердәм кардиолог» системасына тоташтырылган аппаратлар белән жиһазландырылган, бу онлайн режимында табиб-кардиологның шифрын алырга мөмкинлек бирә.

Сәламәтлек саклауның чикләнгән ресурсларында халык үлемен киметү өчен түләүсез медицина ярдәменнән файдалануны арттыруда халыкның иң нык ихтыяҗы арту шартларында төп өстенлекләр;

– сәламәтлек саклауның беренчел зве-носының (амбулатор шартларда күрсәтелә торган беренчел медицина – санитар ярдәм поликлиникаларда, табиб амбулаторияләрендә, фельдшер-акушерлык пунктларында) медицина ярдәме күрсәтүнең иң массакүләм төре буларак кулланылуын тәэмин итү;

– районга табиб белгечләре җәлеп итү; белгечләрнең квалификациясен яңа укыту методикаларын кулланып күтәрү;

– кан әйләнеше системасы авырулары булган онкология авыруларын һәм пациентларны диспансер күзәтүе белән тәэмин итүне арттыру;

– өлкәннәр өчен профилактик тикшерүләренә арттыру;

– аларның репродуктив сәламәтлеген саклау максатыннан 15-17 яшьлек балаларны профилактик медицина тикшерүләре белән тәэмин итүне арттыру;

– ашыгыч медицина ярдәме күрсәтүне тәэмин итү;

– балалар хирургиясе бүлгә буенча лапароскопик тыкшынулар исемлеген киңәйтү, ә нәкъ менә балаларны варикоцел белән алып бару;

– көзән жыеру пароксизмлы балаларны тикшерү ЭЭГ (электроэнцефалограмма) спектрын киңәйтү, йокы мониторингынг (электроэнцефалограмма) керту;

– ЛОР авыруларны дөвалау өчен балалар хирургиясе бүлгәнең 2 урынын яңадан профильләштерергә;

– неврологик дефицитлы балаларда теш санациясе вакытында анестезия үткәрү белән стоматолог кабинетын ачу;

– туберкулезны вакытында ачыклау һәм вакытында дөвалау эшен дәвам итү;

– төрле ведомство буйсынуындагы учреждениеләр һәм оешмаларның ВИЧ-инфекциягә каршы көрәш өлкәсендә гамәлгә ашырыла торган ведомствоара эшчәнлеген координацияләү;

– халык белән профилактик эш итү чараларын арттыру;

– Ерак Ивановкада ФАП – Өлмәт үзәк район хастаханәсе филиалы төзү;

- Әлмәт үзәк район хастаханәсе 1 нче поликлиникасына, Әлмәт үзәк район хастаханәсе стационарына, Ямаши, Салкын Алан авылында фельдшер-акушерлык пунктларына, Нагорный, Иске Михайловка авылларында табиблык амбулаториясенә капитал ремонт ясау;
- автопаркны яңарту.

МӘГАРИФ

2023 елда район мәгариф системасы эшчәнлегенә Татарстан Республикасы халыкларының телләрен, мәдәни традицияләрен һәм этномәдәни күптөрлелеген саклауга, шулай ук укытучы һөнәренә игътибар жәлеп итүгә, Педагог һөнәренә хөрмәт формалаштыруга юнәлдерелде.

Әлмәт районы мәктәпләрендә һәм бакчаларында 5 760 кеше эшли, шуларның 3016сы педагоглар: мәктәпләрдә 1 804, балалар бакчаларында 1 212. Уртача яшьләре – 45 яшь. Пенсия яшендәге педагоглар өлеше 41%. Балалар бакчаларында 1 021 педагог югары һөнәри белемгә ия (84%), 191 кеше урта һөнәри белемгә ия (16%). Мәктәпләрдә 1 707 кеше (95%) – югары белемле педагоглар, 97 кеше (5%) – урта һөнәри белемле педагоглар. 2023 елда уку сыйфаты (мәктәп укучыларының гомуми санынан отличниклар һәм ударниклар саны) 71,79% тәшкил итә.

Районда 89 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесене эшли (55 шәһәрдә, 34 авылда) 12090 баланы колачлый. Мәктәпкәчә белем бирү күрсәткече 100% тәшкил итә.

Электрон чиратта 3032 бала теркәлгән, шуларның 0–1 яшьтән – 1686 (2021 ел – 4209 бала, 2022 ел – 3614 бала, 2023 ел – 3263 бала).

ТР Рәисе Р.Н. Миңнеханов ярдәме белән «Алсу» микрорайонында балалар өчен «Новиков сад» дигән 22 нче балалар бакчасында 108 балага өстәмә корпус ачылды, бу әлеге районның балаларын 2 яшьтән мәктәпкәчә белем алырга мөмкинлек бирде.

Балалар бакчаларында сәламәтлек мөмкинлекләре чикле булган балалар өчен шартлар тудырылган. Компенсацияләү юнәлешле төркемнәр эшли: күрү, ишетү, акыл, терәк-хәрәкәт аппараты бозылу, сөйләм бозылу, аутизм спектры. 2023 елда балаларны тикшерү нәтижеләре һәм ата-аналар соравы буенча сөйләм бозылган балалар өчен тагын биш өстәмә төркем ачылды (ММУ 19, 39, 56, 58, 65). 987 бала шәхси сәламәтләндерү һәм махсуслаштырылган ярдәм алды.

Балалар бакчалары мәктәпкәчә белем бирү системасында бара торган инновацион процессларда актив катнаша. 18 нче «Аленький цветочек», 50 нче «Ләйсән» бакчалары «Математик белем бирү сыйфаты өлкәсендә РФнең алдынгы позицияләрен саклап калу механизмнары» проектына өстәмә һөнәри белем бирү мәгариф учреждениесенә «Эшчәнлек педагогикасы институты» федераль инновацион майданчыгына теләктәшләр булып тора.

36 нчы «Тылсымлы сарай», 57 нче «Соловушка» бакчаларына «Элти-Кудиц» АЖ ФИСОның инновацион проектларын гамәлгә ашыру буенча инновацион майданчыклар статусы бирелде: «STEM-мәгарифнең тәрбияви потенциалын ачу», 6 нчы «Жар-птица» балалар бакчасы: «STEM – мәгариф оешмаларының эш практикасында» темасы буенча.

1 нче «Бәләкәч» бакчасы «Балалар юл-транспорт травматизмын профилактикалау» юнәлешенә буенча республика база майданчыгы булып тора.

Ел дәвамында балалар бакчаларында ЮХИДИ белән берлектә балаларны юлларда куркынычсыз тәртип кагыйдәләренә өйрәтү буенча житди эш алып барылды, 140тан артык акция һәм чара үткәрелде. Декабрьдә «Иминлекне туктату» акциясе узды. «Күзгә ташланып тор», «Притормози», «Юлда дәрәс» темаларына рәсемнәр һәм белешмәләр Үзәк почта, «Татнефть» ГАҖ, «Нефтьче» мәдәният йорты янында

маршрут транспорт чаралары тукталышларына урнаштырылды. Акциянең максаты- юл куркынычсызлыгы мәсьәләләренә жәмәгәтчелек игътибарын жәлеп итү һәм юл хәрәкәтендә катнашучыларның юлларда һәм урамнарда үз-үзләрен тоту культурасы дәрәжәсен күтәрү.

Бакчаларда экологик тәрбия кысаларында «Чиста күлләр», «Эколята-мәктәпкәчә яшьтәге балалар», мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен «ЭКО-Әлифба», «Халык билгеләре», «Батарейка» проектлары тормышка ашырылды, алар 2023 елның маенда 36 нчы МБМББУ базасында узган экологик белем бирү буенча педагогик идеяләренә XII Бөтенроссия фестивалендә тәкъдим ителде. Мәктәпкәчә учреждениеләр 1840 кг. батарея тапшырды. Иң актив катнашучылар: 6 нчы ММУ – 500 кг, 8 нче ММУ – 180 кг, 4 нче ММУ – 130 кг.

Татарстанның көньяк-көнчыгышындагы региональ проект кысаларында «Татнефть һәм балачак. Киләчәк белән диалог» номинациясендә 1нче «Бәләкәч» бакчасы, 50 нче «Ләйсән», 27 нче «Нәни куллар», 6 нчы «Жар-птица», 46 нчы «Золушка», «Каракуз» балалар бакчасы укытучылары кайбер программаларны тормышка ашыру нәтижәләре һәм белем бирү мохитенең үзенчәлекләре белән уртаклаштылар.

Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре төрле конкурсларда актив катнашучылар:

– 36 нчы «Тылсымлы сарай» мәктәпкәчә белем бирү һәм Россиядә «Эко-мәктәп/Яшел флаг» халыкара программасында катнашучылар өчен узган мәгариф оешмалары проектларының экология белеме һәм тәрбия буенча халыкара смотр-конкурсы призеры;

– 6 нчы «Жар-птица» балалар бакчасы – 500 мең сум күләмендә «Иң яхшы билингваль балалар бакчасы – 2023» республика гранты жиңүчесе; гомуми белем бирү оешмаларында токның эшкәртелгән чыганаclarын жыю буенча республика конкурсында жиңүче («Иң актив балалар бакчасы» номинациясендә 1 урын);

– 35 нче «Әкият иле» бакчасы – XIV «Россия династияләре» укучылары регионара ижади һәм проект эшләре конкурсы жиңүчесе;

– 26 нчы «Елочка», 50 нче «Ләйсән» балалар бакчалары – «Бозда һәм суда уяу булачакмын» республика рәсем һәм видеороликлар конкурсында жиңүчеләр;

– 57 нче «Соловушка» бакчасы – III Ре-гиональ «Яшь мастер» (BabySkills) чемпионатында жиңүче;

– 57 нче «Соловушка» бакча укытучысы Запускалова Жанна – «Мин татарча сөйлим һәм эшлим – 2023» рус телле тәрбиячеләрнең һөнәри осталык республика конкурсының «Төп остаз һәм дус» номинациясендә жиңүче;

– Югары Акташ авылы мәгариф учреждениесе педагогы Раскина Лариса – «Туган телдә мәктәпкәчә белем бирү программаларын гамәлгә ашыручы иң яхшы педагог (мордва теле) республика конкурсында жиңүче (II урын). 2023 елда район бакчалары 27 конкурс жиңүчесе булды, үз нәтижәләрен 18 %ка яхшыртты.

Әлмәт муниципаль районында 64 мәктәп эшли, шуларның – 11 төп, 43 урта, 3 мәктәп сәламәт мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен, 1 шифаханә, 2 кичке, 4 шәхси мәктәптә гомуми балалар саны – 28769. Өстәмә белем бирү учреждениеләрендә 66 педагог эшли. Районда 110 педагогик династия бар, алар арасында педагоглар, тәрбиячеләр, мәктәп директорлары, мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре мөдирләре. Династияләренә оешуы 1900 нчы еллардан башлана, ул вакытта земство мәктәпләре һәм мәдрәсәләре эшли башлый. Иң зур династиядә 19 кеше исәпләнә, аларның гомуми стажы 450 ел – Вәлиәхмәтовлар гаиләсе. 44 педагогик династиянең (8 354 ел) 100 һәм аннан да күбрәк еллык стажы бар:

– стажы 100 ел (+170 елга кадәр): 24 династия;

– стажы 200 ел (+265 елга кадәр): 13 династия (Крыловлар – 221, Усмановлар – 247, Горбуновлар-Субботиннар – 265);

– стажы 300 ел (+357 елга кадәр): 4 династия (Фәтхиевлар, Яманаевлар, Әхмәтовлар, Вәлиевлар);

– стажы 400 ел (+450 елга кадәр): 3 династия (Сибгатуллиннар – 408, Мортазиннар – 411, Вәлиәхмәтовлар – 450).

Гамәлдәге 3016 педагогтан 33 кеше «Татарстан Республикасының атказанган укытучысы» исеменә ия, 5 кеше «Фидакарь хезмәт өчен» медале белән бүләкләнде, «Татарстан Республикасы алдындагы казанышлар өчен» ордены медале белән – 1 кеше, 584 (20%) педагог Россия Федерациясә Мәгариф министрлыгының ведомство бүләкләре белән бүләкләнде; 1403 (47%) педагог Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының ведомство бүләкләре белән бүләкләнде.

Югары квалификация категориясендә 824 педагог (19,3%), беренче квалификация категориясендә – 1992 кеше (46,7 %).

Педагог һәм остаз елында район Башлыгының гранты булдырылды. Ул район мәктәпләрендә белем бирүдә иң яхшы укытучылар, тәрбиячеләр, директор урынбасарлары, муниципаль мәгариф учреждениеләре житәкчеләре өчен каралган. Муниципаль районда мәгариф үсешенә зур өлеш керткәннәре өчен төрле дәрәжәдәге олимпиадада катнашкан 48 иң яхшы укытучыга (Бөтенроссия һәм республика дәрәжәсендәге), директорларның укыту һәм тәрбия эшләре буенча 10 иң яхшы урынбасарына, 20 мәктәп һәм бакча житәкчесенә, 20 иң яхшы өлкән тәрбияче һәм тәрбияче, 3 өстәмә белем педагогына – 6 млн сумлык район Башлыгы гранты бирелде.

Өлмәтнең 7 яшь педагогы (10,16 нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе, 5 нче гимназия, Адымнар) 630 мең сумлык (һәрберсә 90 мең сумнан) «Безнең яңа укытучы» республика грантында жиңүче булды. Педагогик эшчәнлектәге казанышлары өчен Татарстан Республикасының иң яхшы укытучыларына премияләр тапшыру конкурсында жиңүче булып Мәрданова Евгения Ураловна, 2 нче лицейның башлангыч сыйныфлар укытучысы танылды (грант суммасы 200 мең сум). ТР Рәисе Р.Н Миңнеханов ярдәме белән укытучыларның ноутбуклар паркы тулысынча яңартылды, районга 1681 данә техника тапшырылды.

Педагог һөнәрен популярлаштыру максатыннан 2022–2023 уку елында Өлмәт районында 7 мәктәптә 216 баланы колачлаган психологик-педагогик сыйныфлар ачылды.

Төбәк мәгариф сәясәтенең өстенлекле юнәлеше булып мәгариф сыйфатын бәя-ләүнең бөтен системасын үстерү тора. Шул ук вакытта мәктәп укучыларының белем бирү казанышларын тышкы бәяләүнең бер өлеше булып 11 сыйныфны тәмамлаучыларның дәүләт йомгаклау аттестациясә санала. БДИ–2023не агымдагы елда 11 сыйныфын тәмамлаган 787 кеше тапшырды (2022 елда– 953 кеше, 2021 елда – 953 кеше). Районда барлык фәннәр буенча БДИ–2023 уртача баллы Россиянекенән күпкә юга-рырак. 9 фән буенча чыгарылыш укучы-ларының нәтижеләре республика уртача күрсәткечләреннән югарырак: рус теле, математика, физика, химия, тарих, география, информатика, жәмгыять белеме, биология (2022 елда 8 фән буенча район чыгарылыш укучыларының нәтижеләре республика уртача күрсәткечләреннән югарырак булган). Жәмгыять белеме элеккечә яраткан фән булып кала, аны 37,9% чыгарылыш укучылары – 298 кеше тапшырды, аннан соң информатика 165 кеше (21%), биология 143 кеше (18,2%), физика 121 кеше (15,4%), химия 109 кеше (13,9%), англиз теле 100 кеше (12,7%), тарих 54 кеше (6,9%), әдәбият 44 кеше. (5,6%), исемлекне география тәмамлый -3 кеше (0,4%). Йөз баллы нәтижеләрне 7 мәктәп укучысы алды: 4 кеше әдәбият буенча (1 – 15 нче урта мәктәп, 1 – 20 нче урта мәктәп, 1 – 24 нче урта мәктәп, 1 – 1 нче Гимназия); 3 кеше рус теле буенча (1 – 16 нчы урта мәктәп, 1 – 23 нче урта мәктәп Менеджер, 1 – 1 нче лицей-интернат).

85 чыгарылыш укучысы «Укудагы аерым уңышлары өчен» РФ медале белән бүләкләнде.

Олимпиада хәрәкәтендә чыгышлар сыйфаты буенча Әлмәт Татарстан Республикасының 48 районы арасында 12 нче урында тора (2021–2022 уку елы – 17 нче урын). Әлмәт районы укучылар командасы республика һәм Бөтенроссия предмет олимпиадаларында 90 призлы урын яулады, узган елгы үз нәтижәсен 18 призлы урынга яхшыртты. Бөтенроссия һәм республика олимпиадалары нәтижәләре буенча гомумкоманда урынын югары дәрәжәдә тотрыклы тотучы мәктәп житәкчеләренә аерым рәхмәт: 1 нче гимназия (район копилкасына олимпиада жиңүчеләренә һәм призерларының 26,7 процентын алып килде), 2 нче лицей, 1 нче лицей, Иске Михайловка урта гомуми белем бирү мәктәбе, Менеджер, инженерлык лицее, 1 нче, 2 нче Түбән Мактама мәктәпләре, урта гомуми белем бирү мәктәбе №№6, 7, 10, 17, 24, 25. Быел 5 нче гимназия 2022-2023 уку елында 4–8 сыйныфлар өчен республика укучылар олимпиадасының йомгаклау этабы нәтижәләре буенча ТР мәктәпләренә ТООП – 27 (рейтингта – 21 нче урын) исемлегенә керде.

2 нче лицей командасы Яшь геолог-ларның IX республика ачык кыр олимпиадасында 2 нче урынны яулады. «Девон» командасы вәкилләре (4 кеше) республика командасы составында XIV Бөтенроссия яшь геологларның ачык кыр олимпиадасында нәтижәле чыгыш ясады, 2 нче лицейның 9 нчы сыйныф укучысы В. Анисахарова шәхси зачетта жиңүче булды (2 беренче урын), 8 нче сыйныф укучысы М.Комарова шәхси зачетта бер 1 урын.

Хисап елында 19 база мәктәбенә 28 мәктәп автобусы белән 1423 баланы алып килү оештырылды. ТР Рәисе Р.Н. Миңнеханов ярдәме белән 2023 елда 4 411,36 мең сумлык 1 яңа автобус бирелде.

Мәгариф учреждениеләрен капитал ремонтлауның федераль һәм республика программалары кысаларында, «Татнефть» ГАЖ ярдәме белән 2023 елда Р. Фәхрәддин исемендәге гимназия, гомуми суммасы 507,68 млн сум (федераль бюджет – 81,41 млн сум, республика бюджеты – 106,27 млн сум, «Татнефть» ГАЖ – 320 млн сум). «М.К. Таһиров исемендәге 1 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе» тулысынча реконструкцияләнде – 3 603,59 млн сум.

Азык-төлек блогын капитал ремонтлау республика программасы кысаларында мәктәп ашханәләренә 6 азык-төлек блогы ремонтланды: Урман-Кәләй мәктәбендә, № 4, 2, 10, 7, 16 урта гомуми белем бирү мәктәпләрендә, гомуми суммасы 43,72 млн сум.

«Татнефть» компаниясе ярдәме белән «Татнефть» хәйрия фонды гранты ярдәмендә 3 мәктәптә - 10, 11, 20 капитал ремонт уздырылды: гомуми суммасы 18 млн сум.

Капитал ремонт кысаларында барлык дәрәжәдәге бюджетлардан 4288,97 млн сумнан артык акча бүлеп бирелде.

Мәктәпләренә инфраструктурасы укучылар өчен бирелгән урыннар ягыннан артты. «Татнефть» ГАЖ тулы финанс ярдәме белән М.К. Таһиров исемендәге №1 нче мәктәп комплексы яңартылды: яңа корпуслар, теплица, уен һәм рекреацион зоналар, бассейнлы спорт комплексы, хореография залы, скалодром төзелде. Химия, физика, информатика, технология, ижтимагый киңлекләр, студияләр иң заманча жиһазлар белән жиһазландырылды. Мәктәп 200 урынга киңәйтелде, лицей статусын муниципаль статустан дәүләт статусына үзгәртте.

Шәфәгать Фәхразович Тәхаутдинов гаиләсе ярдәме белән Кванториум технопаркының 2 чираты эшли башлады, 3 яңа юнәлеш ачылды: судно модельләштерү, автотоквантум, аэро квантум һәм 2 майданчык: робототехника полигоны һәм хайтек цехы, өстәмә рәвештә бюджет нигезендә 200дән артык бала кабул ителде.

2023 елда авыл җирлегендә һәм кече шәһәрләрдә урнашкан гомуми белем бирү оешмаларында цифрлы һәм гуманитар профильле төп һәм өстәмә гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыру өчен матди-техник базаны яңарту буенча «Заманча мәктәп» федераль проекты кысаларында 5 мәктәп: «Урсала урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Кичү урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Иске Михайловка урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Ямаши урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Яңа Нәдер урта гомуми белем бирү мәктәбе» – гомуми финанслау 5 500 000 сум, физика, химия, биология кабинетлары ремонтланды. Җиһазлар куелды: физиология, химия, биология, физика буенча цифрлы лабораторияләр, механика, мехатроника һәм робототехника буенча уку җыелмалары. Барлығы 16 авыл мәктәбе «Үсеш ноктасы» үзәкләренә әверелде.

«Цифрлы белем бирү мохите» федераль проекты кысаларында цифрлы белем бирү мохитенең максатчан моделен кертү өчен «Иженерлык лицее» билгеләнде. Укучыларга һәм педагогларга цифрлы белем бирү инфраструктурасына керүне тәэмин итү өчен программа тәэминаты һәм презентация җиһазлары алынды.

Икенче ел районда «Авыл мәктәбен үзгәртеп кору» проекты гамәлгә ашырыла. Татарстан Республикасы Рәисе Рөстәм Нургали улы Миңнеханов ярдәме белән проект 2023 елның 1 сентябреннән быел да үз эшен дәвам итте. Социаль инициативаларга ярдәм фонды тарафыннан мультимедия җиһазлары сатып алуга 4 160 835, 84 сум бүлеп бирелде: IP86GT-C интерактив комплексы, sberbox Тор видеокамералары. Проект 10 авыл мәктәбенә ярдәм итүгә юнәлдерелде, аларда кайбер фән педагоглары юк, аларны онлайн режимда дәресләр үткөрүче башка мәктәп педагоглары алыштыра.

2023 елда «Татнефть» ГАҖ Грантларының өченче конкурсында җиңүчеләр булдылар:

– мәктәп санузелларын ремонтлауга: 25 нче мәктәп (25000 мең сум), Яңа Көшер урта гомуми белем бирү мәктәбе (25000 мең сум), 16нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе (1910 мең сум);

– химия, физика, информатика һәм биология класстарын ремонтлау һәм җиһазлауга: 11 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе (5355,127 мең сум), 5 нче гимназия (3500 мең сум);

– 21 гасыр педагогы: «Адымнар - Әлмәт» полилингваль гимназия (2 грант), 5 нче гимназия, 1 нче лицей-интернат, «Татарстан нефтенең 70 еллыгы» исемендәге 25 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе, һәр грант 750 мең сум, гомуми суммасы 3750 мең сум. Өченче грант конкурсында җиңүчеләргә 64515127 мең сум бүлеп бирелде. Ремонт 2024 елда үткәреләчәк.

Кеше шәхесен формалаштыруда һәр-вакыт тәрбия мөһим һәм әйдәп баручы роль башкарган һәм башкара. Бүгенге мәктәп укучылары өчен бу процессның никадәр сыйфатлы баруына безнең киләчәгебез бәйле, чөнки аны бүген мәктәптә укучыларга булдырырга кирәк.

Гомуми белем бирү учреждениеләрендә тәрбия эшчәнлеген 1804 педагогик хезмәт-кәр тәэмин итә. Шуларның 55е тәрбия эше буенча директор урынбасары, 1185 сыйныф җитәкчесе, 47 педагог-оештыручы, 66 өстәмә белем бирү педагогы, 35 педагог-психолог, 5 социаль педагог, 65 юнармия штабы координаторы.

Бүгенге көндә 64 мәктәптә һәм 5 урта гомуми белем бирү мәктәбендә тәрбия буенча директор киңәшчеләре эшли. Тәрбия буенча директор киңәшчесе бурычларының берсе-төрле профилактик исәп-хисап төрләре буенча белем алучыларны программаларга һәм проектларга җәлеп итү, шулай ук дәрестән тыш эшчәнлек һәм өстәмә белем бирү аша аларның мәшгульлеген тәэмин итү.

Районда балаларга өстәмә белем бирү 94,6 % (2022 елда 78,8%), балалар хәрәкәте 69,3% (2022 елда 67,1%), юнармия хәрәкәте 5,3% (2022 елда 4,6%) тәшкил итә.

Бүгенге көндө тәрбияләүнең мөһим бурычлары арасында үз иле, республикасы гражданы һәм патриотын тәрбияләү төп мәсьәлә булып тора, аны тормышка ашыруда Россия балалар һәм яшьләрнең «Беренчеләр хәрәкәте» ярдәм итә. Районда хәрәкәт 6 000 нән артык бала һәм яшьләрне колачлый. Барлык мәктәпләрдә дә беренчел хәрәкәтнең беренчел бүлекләре булдырылды, алар 12 юнөлеш буенча эшли: мәгариф, фән, хезмәт һәм һөнәр, мәдәният, иреклелек, патриотизм, спорт, сәламәт яшәү рәвеше, медиа һәм коммуникацияләр, дипломатия, экология, туризм. 1–4 сыйныф балалары өчен хәрәкәт «Россия бөркетә» проектынан башлана. Бу хәрәкәт 8 000нән артык баланы үз эченә ала. Проект «Мәгариф» милли проектының «Россия Федерациясе гражданнына патриотик тәрбия бирү» федераль проекты тормышка ашыру кысаларында кече мәктәп укучыларының социаль активлыкка ихтыяжларын канәгатьләндерү максатыннан эшли һәм уку һәм дәрестән тыш эшчәнлек төрләренә кызыксынуны үстерүгә, аларга ярдәм итүгә, укучыларның шәхесенә социаль Өһәмиятле сыйфатларын, төп кыйммәтләрән танып белүне формалаштыруга юнәлдерелгән: Ватан, Команда, Гаилә, Сәламәтлек, Табигать.

Мәктәпләрдә үсеп килүче буынны гражданнык-патриотик һәм рухи-әхлакый тәрбияләү үзәкләре булып 41 учреждениедә ачылган музейлар тора.

Белем һәм иҗатка мотивация, инициатива, кече мәктәп укучыларының һәм яшүсмерләрнең активлыгын үстерү өчен районның 57 белем бирү учреждениесендә мәктәп театрлары булдырылды һәм актив эшли, аларда 849 укучы шөгильләнә. Мәктәп театрларының үзәге булып Балалар һәм яшүсмерләр иҗаты үзәге тора.

Балаларның рухи эчке дөньясын гармонияләштерү, толерантлыкны арттыру, хокук бозуларны профилактикалау максатыннан 50 мәктәптә 1300 педагог һәм 26 448 укучы катнашында «Мәктәпләрдә арт-педагогика» муниципаль проекты эшли башлады. Рәсемнәр, сызымнар, оригами, өкият терапиясе, курчаклар тегү һ.б. аша балалар эмоцияләрен белдерергә, аларны идарә итәргә өйрәнәләр, үз-үзләрен көйләү техникасын үзләштерәләр. Безнең район «Психология атналыгының «Иң яхшы практикасы» республика конкурсында жиңүче булды.

Районда традицион массакүләм спорт-сәламәтләндерү чаралары системасы барлыкка килде. һәр мәктәп базасында мәктәп спорт клубы укытучыларның һәм укучыларның, ата-аналарның иҗтимагый оешмасы эшли, ул мәктәптә физик культура, спорт һәм туризм үсешенә ярдәм итә. Мәктәпләрдә түбәндәге проектлар тормышка ашырыла: йөзү буенча гомуми белем бирү, тег-Регби, мәктәпкә футбол. Россия триатлон федерациясе ярдәме белән шәһәрнең 3 мәктәбендә (№4 урта гомуми белем бирү, Инженерлык лицее, Адымнар) триатлон секцияләре ачылды. 2022 елның 1 сентябре «Адымнар полилингваль гимназиясе» базасында Россиядә беренче триатлон мәктәбе ачылды, ул физик культура дәресе аша триатлон модулен гәмәлгә ашыра, укучыларның 100% триатлон белән шөгильләнә. Акваатлон буенча Татарстан Республикасы Чемпионатында һәм беренчелегендә (Байлар Сабасы) ТР балалар лигасы мәктәп укучылары жиңүче булдылар триатлон буенча Россия беренчелегендә 1, 2 һәм 4 урыннарны алдылар «Триатлон лигасы Балалар» VI этабыда 23 спортчы мәктәп һәм район намусын яклады. Нәтижә триатлон буенча Россия беренчелегендә 2 призлы урын, дуатлон-кросс буенча Россия беренчелегендә 5 призлы урын. VI этап балалар лигасында Яшел Үзән триатлон буенча ТР беренчелегендә призлы урын алды. ТР буенча балалар триатлон лигасы рейтингында-5 призлы урын, дуатлон дисциплинасында Россия буенча 2 призлы урын.

2023 елның сентябрәндә Мәскәүнең «Лужники» да «Россия футбол берлегенә мәктәп футбол лигасы» гомуми белем бирү оешмаларының спорт клублары командалары арасында футбол буенча беренче Бөтенроссия ярышлары узды. «116 регион» №16 мәктәп хатын-кызлар командасы 2 урынны алып, көмеш призер булды. Бөтен район масштабында «Бөхет артыннан йөгәрәбез» 1,6 км дистанциягә массакүләм йөгөрү кебек чаралар системалы булды, акциядә катнашучы 5000нән

артык укучы, үз бәхет формуласында спорт юнәлешен сайладылар, «Сәламәтлек милән» йөгерделәр. Ел саен уздырыла торган шәһәркүләм чаралар, мәсәлән, Оранжевый йөгерү, Веломарафон, гастрономия фестивалләре шундыйлардан.

Балаларга өстәмә белем бирү 6 эшчәнлек юнәлеше буенча алып барыла: сәнгать-эстетик, социаль-гуманитар, спорт-сәламәтләндрерү, туристлык-туган якны өйрәнү, табигать белеме, техник. Барлык юнәлешләр дә балалар-яшүсмерләр ижаты үзәгендә тәкъдим ителгән, анда 4 яшьтән 18 яшькә кадәрге 2251 бала тәрбияләнә. Балалар-яшүсмерләр ижаты үзәге үз укучылары белән горурлана ала, 2023 елда ЦДЮТның 427 тәрбияләнүчесе 56 халыкара, 183 Бөтенроссия, 188 республика конкурсларында жиңүче һәм призер булды.

«Әлмәт жыелма КВН командасы» Мәскәү шәһәренең XII Халыкара балалар командалары фестивале жиңүчесе, ТР КВН командаларының XXIX телевизион фестивале призеры; «Сестры» КВН командасы Казан шәһәренең КВН МС рәсми лигасының 1/2 финалында жиңүче булды. Әлмәт шәһәренең КВН балалар лигасы жиңүчеләре «ЦДЮТ» командасы: «Люди Х», «5+1» һәм «Карман» ТР беренчеләре хәрәкәте командасы белән бергә Мәскәү шәһәрендә «Россия» Халык-ара күргәзмә-форумында булдылар.

Өстәмә белем бирү педагоглары халыкара, Бөтенроссия һәм республика дәрәжәсендәге һөнәри осталык конкурсларында 138 призлы урын яуладылар. Өстәмә белем бирү педагогы Степанян Давид «КВН мәктәбе» балалар ижтимагый берләшмәсе житәкчесе, «Йөрәгемне балаларга бирәм» өстәмә белем бирү өлкәсе хезмәткәрләренең һөнәри осталыгы конкурсының республика этабы финалисты булды.

Үзәк мөмкинлекләре чикле балалар өчен чараларга зур игътибар бирә: 2023 елда 310 катнашучыны колачлаган ОВЗ белән авыручы балалар өчен йөзү буенча шәһәр ярышлары, «Без бергә. Без булдырабыз!» юл хәрәкәте кагыйдәләре буенча спорт-күңел ачу программалары, яңа ел бәйрәм чаралары, «Уңышка адым» фестивале. Үзәкнең ике ижади берләшмәсе үрнәк балалар коллективлары булып тора: өстәмә белем бирү педагогы Р. М. Исхакова житәкчелегендәге «Сынлы сәнгать» студиясе, «Бәхетлеләр» хореография студиясе О. Ф. Хәйдәрова.

2023 елның 1 сентябрәннән «Татарстан Республикасының навигатор – мәгариф сис-темасы» ярдәмендә «Кванториум – Пионерлар йорты «Балалар технопаркында 6 яшь-тән 18 яшькә кадәрге 1230 укучы теркәлдә. Хисап елында учреждениенең барлык педагоглары 30дан артык программа буенча квалификация күтәрү курсларында катнаштылар.

Балалар технопаркы укучылары төрле дәрәжәдәге (көндөзгә һәм дистанцион форматта) 50 конкурста катнаштылар, шуларның 7се муниципаль дәрәжәдә, 18се республика, 22се Бөтенроссия, 3се халыкара дәрәжәдә.

Жиңүчеләр һәм призерлар саны 218 укучы, шуларның:

- муниципаль дәрәжәдә – 92 укучы;
- республика дәрәжәсендәге – 74;
- Бөтенроссия дәрәжәсендәге – 49;
- халыкара дәрәжәдәге – 3.

2023 елда Кванториум – Пионерлар йорты балалар технопаркы укучылары балалар инженер командаларының халыкара конкурсында жиңүчеләр булдылар, анда эшләнгән «Көндөзгә йокы капсуласы» жайланмасын тәкъдим ителәр.

Июль аенда Кванториум – Пионерлар йорты балалар технопаркы укучылары «Виртуаль һәм тулыландырылган чынбарлык кушымталарын эшләү» компетенциясе буенча «Профессионаллар» чемпионатында катнаштылар һәм 3 урынны алдылар. Чемпионат Көнъяк-Сахалинск шәһәрендә узды, анда 20дән артык төбәк жыелма командалары катнашты.

Балалар технопарки Кванториум Пио-нерлар йорты өченче ел рәттән «Профессионалы» (элекке. Worldskills) «Виртуальһәм тулыландырылган чынбарлыкны эшләү» компетенциясе буенча чемпионат хәрәкәтендә пьедестал ала. Барлыгы 14 алтын, 4 көмеш һәм 6 бронза медаль.

2023 елның сентябрдә IT – квантум берләшмәсе укучылары Россия Федерациясе Цифрлы үсеш, элемент һәм массакуләм коммуникацияләр министрлыгы тарафыннан оештырылган DigitalSkills Мәгълүмати технологияләр өлкәсендәге V тармак чемпионатында бронза призерлар булдылар.

«Агрроверлар» юнәлеше буенча «АгроНТИ – 2023» авыл жирлекләре һәм Кече шәһәрләрнең гомуми белем бирү учреждениеләре укучылары арасында узган Бөтенроссия конкурсында 2 урын яуладылар.

«Космоска очарга мөмкин» Бөтенроссия конкурсында «Промдизайнквантум» берләш-мәсе укучылары космос темасына «стикер-пакларны эшләү һәм булдыру» тегында I дәрәжә дипломнар белән бүләкләнде.

2023 елның июлдә Яшь техниклар станциясенә (СЮТ) 50 ел тулды. Юбилей елында тәрбияләнүчеләр һәм педагоглар ярышларда, олимпиадаларда, конкурсларда, фестивальләрдә, барлык дәрәжәдәге күргәзмәләрдә 407 рекордлы жиңү яуладылар (2022 елда 390), шуларның 198е Бөтенроссия һәм республика дәрәжәсендә. Бадыкшанов Наил житекчелегендәге Судномодельчеләр Бөтенроссия фәнни-техник олимпиадасында, Архангельск һәм Әлмәт шәһәрләрендә судномодель спорты буенча Бөтенроссия ярышларында лаеклы жиңүләр яуладылар, ел дәвамында судномодельчеләр командасы Татарстан Республикасы укучылары арасында судномодель спорты буенча республика шәхси-команда ярышларында өч тапкыр 1 һәм 2 урыннарны яулады.

Укучылар арасында авиамодельләштерү буенча республика ярышларында Яшь техниклар станциясе авиамоделистлары (житөкчеләре Китаев Григорий Алексеевич, Китаева Альмира Закиевна) ике тапкыр Татарстан Республикасы чемпионы булдылар.

Март аенда Яшь техниклар станциясе өченче тапкыр Россия Федерациясенә 13 төбәге вәкилләре катнашкан судно модели спорты буенча федераль округларның Европа зонасының ачык беренчелеген үткәрдә. Ел дәвамында авиа-, судно-, авто-, ракета модельләштерү буенча 7 республика дәрәжәсендәге ярышлар уздырылды.

Икенче ел һөнәри юнәлеш бирү эше кысаларында, «Татнефть» ГАЖнең «Кадрлар әзерләү үзәге» ДПО ЧОУ житештерү базаларында эшче һөнәрләрнең абруен күтәрү максатыннан, «Мөктәп эскәмиясеннән эшче һөнәр» проекты гамәлгә ашырыла, авыр тормыш хәлендә булган гаиләләрдән, төрле исәптә торучы балалардан 120 укучы эшче һөнәр ала.

Балаларны милли мәдәният традиция-ләрендә тәрбияләү-мәгариф учреждение-ләрендә педагогик процессның эчтөлеген яңартуның төп юнәлешләренең берсе. Педагоглар рухи-әхлакый аң формалаштыру, балаларның әхлакый культурасын тәрбияләү, балаларны Татарстан территориясендә яшәүче халыклар һәм аларның традицияләре белән таныштыру буенча максатчан эш алып баралар.

Туган телдә укыту һәм тәрбияләү учреждениеләре челтәре: татар телендә укыту һәм тәрбияләү белән 22 балалар бакчасы, рус-татар телендә укыту белән 46 бакча (102 татар төркеме эшли, аларга 2168 бала йөри). Балаларның 64% татар телендә белем һәм тәрбия ала. 2 бакча чуаш, 1 (Югары Акташ) мордва этномәдәни компоненты белән укыту һәм тәрбия эшен алып бара.

Әлмәт районында 15 мөктәп (12 мөктәп, 3 филиал) эшли, аларда 2686 бала белем ала. Туган (татар) телендә укыту һәм тәрбия алу район буенча 36,19% тәшкит итә: туган (татар) телле сыйныф балаларын колачлау – 19,25%, туган (татар) телендә тәрбияләнүче сыйныфларны колачлау – 16,94% (узган ел – 34,94%). 2023-2024 уку

елында татар телендә белем бирүче 30 сыйныф укучылары (М.К.Таһиров исемендәге 1 нче лицей» «1 нче лицей-интернат», «Адымнар-Әлмәт» полилингваль гимназиясе», №17, 21, 24 нче урта белем бирү мәктәпләре, «Көләй урта мәктәбе»), 155 сыйныф татар телендә тәрбияләнүче 4042 укучыны үз эченә ала (узган ел 148 сыйныф 3778 бала).

Туган телдә укыту һәм тәрбияләү учреж-дениеләре челтәре «Адымнар-Әлмәт» полилингваль гимназия ачылу хисабына киңәйтелде. Рус, татар, инглиз телләрендә конкурентлы белем бирүне тәэмин итүче заманча полилингваль белем бирү комплексы үсеп килүче буынны милләтара килешү рухында тәрбияләүдә үз жимешләрен бирәчәк.

Башка этномәдәни компонентлар белән мәктәпләр челтәре сакланды: мәгариф эчтәлегенәң чуаш компоненты булган 5 мәктәп (Сәрән, Иске Суркино, Ерсубайкино, Яңа Суркино, Сәрән урта гомуми белем бирү мәктәбенең Клементейкино филиалы) аларда 172 бала белем ала; 1 мәктәп (№4 мәктәпнең Югары Акташ филиалы) мордва компоненты белән, аларда 15 бала белем ала. Мәктәпләрдә музейлар бар, милли мәдәният һәм кулланма сәнгатьнең туган якны өйрәнү почмаклары бизәлгән, һәр мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә төркемнәрдә этномәдәни почмаклар эшли.

16 нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында әрмән диаспорасының якшәмбе бүлгә «Арагат», 24 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында әзербайжан диаспорасы балалары өчен якшәмбе мәктәбе «Бирлик», 13 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында үзбәк, 21 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында таджик диаспорасы эшли. № 3 гомуми белем бирү мәктәбе базасында рус телен начар белүчеләр өчен атнага 2 тапкыр 15тән артык баланы колачлап, рус телен өйрәнү түгәрәгә оештырылды. Район территориясендә яшәүче һәр халыкларның традицияләре саклана. Балалар һәм өлкәннәр Иске Суркино авыл жирлегендә «Учук» чуаш йола бәйрәмен үткәрүдә катнашалар.

Ел дәвамында ТРда милли мәдәниятләр һәм традицияләр елына, РФдә Педагог һәм остаз елына багышланган проектлар гамәлгә ашырылды, чаралар үткәрелде. Туган тел (татар, чуаш, мордва) укытучылары ТРда яшәүче халыкларның туган телләрен саклау һәм үстерү мәсьәләләре буенча чараларда, семинарларда, киңәшмәләрдә, түгәрәк өстәлләрдә, «Туган телләрдә диктант», «Бөтенчуаш диктанты», «Татарча диктант», «Зур этнографик диктант» белем бирү акцияләрендә катнаштылар. Мәдәният, төрле халыкларның мәдә-нияте, гореф-гадәтләре белән танышу, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы халыкларының тел һәм мәдәни күптөрлеләген саклауга һәм үстерүгә ярдәм итү максатыннан муниципаль конкурслар уздырылды һәм гамәлгә ашырылды: милли мәдәниятләр фестивале, «Театр– мәгърифәт көзгесе» гомуми белем бирү оешмалары укытучыларының милли яшьләр театрлары һәм театр коллективлары конкурсы («Әлмәт татар дөүләт драма театры»), «Сәләтле Әлмәт» сәнгать фестивале, «Күркәм гаилә» балалар бакчалары гаиләләре арасында «Татар кызы, татар малае» конкурсы, «Исәнме, Тукай» квесты, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г.Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты белән берлектә оештырылган Ф.Кәрим ижатына багышланган «Батырлар эзеннән» республика интернет-конкурсы, «Р.Фәхредин: рухият, мәдәният һәм агарту» Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе («Р.Фәхредин исемендәге Мемориаль музей»), Р.Фәхредин исемендәге республика педагогик укулары, «Нәүрүз», «Карга боткасы», «Сабантуй», «Сәмбелә», «Кәләпүшле малай», «Татар кызы» милли бәйрәмнәре һ.б., катнашучыларны гомуми колачлау 40 меңнән артык кеше.

Мәктәп укучыларының туган телләр буенча республика олимпиадаларында, татар теле һәм әдәбияты буенча Халыкара олимпиадада, «Илһам» Бөтенроссия яшь язучылар конкурсында ел саен катнашуы туган телне өйрәнү мотивациясен арттыра һәм район тупланмасына призлы урыннар китерә – 2022–2023 уку елында туган тел

һәм туган (татар) әдәбияты буенча олимпиадаларның нәтижәсе – 26,6% (24 призлы урын) призерлар Р. Фәхреддин исемдәге гимназия, №1 Лицей, №2 лицей, №1 Түбән Мактама урта гомуми белем бирү мәктәбе, №2 Түбән Мактама урта гомуми белем бирү мәктәбе, татар теле һәм әдәбияты буенча Х Халыкара олимпиада жиңүчесе, «Илһам» Бөтенроссия яшь язучылар конкурсының «Өметле киләчәк» номинациясендә жиңүче – Хәбибуллина Сәмбел, №2 Лицейның 10 нчы сыйныф укучысы (укытучысы Хәбибуллина Айгөл). Призлы урын алаган жиңүче һәм мәктәпләр: Яңа Кәшер урта гомуми белем бирү мәктәбе – «Өметле киләчәк» номинациясендә жиңүче, «Адымнар-Өлмәт» полилингваль гимназиясе – «Kazan Quest» квест-уенында призер (II урын) «Мин татарча сөйләшәм» республика акциясе кысаларында, Мәмәт урта гомуми белем бирү мәктәбе «Иң акыллы команда» номинациясендә. Клементейкино авылы «Энжә бөртеге» балалар бакчасы» (Чебоксар шәһәре) – «Илемлө чаваш юрри» номинациясендә «Хунав» мәктәпкәчә мөғариф оешмаларының республика фестивалде призеры;

– Фокина Елизавета, №4 мәктәп укучысы (сочинение – эссе мордва телендә, житәкчесе Якунина Мария Федоровна) – I дәрәжә диплом, Осипова Ангелина, Сәрән урта гомуми белем бирү мәктәбе (сочинение – эссе чуаш телендә, житәкчесе Капитонова Наталья Анатольевна) – II дәрәжә диплом – республиканың гомуми белем бирү мәктәпләре укучылар арасында сочинение-эссе конкурсы.

– Хәбибуллина Айгөл Фәнзәт кызы, №1 лицей-интернатның туган тел укытучысы Бөтенроссия туган тел һәм яшәмбә мәктәпләре укытучыларының мастер-классы конкурсы жиңүчесе, Гран-при.

Өлмәттә урта – махсус белемне 8 учреждение тәкъдим итә, аларда 6457 студент белем ала, 3 югары уку йорты 2608 студентны колачлый. Югары һәм урта һөнәри белем бирү системасына 658 педагог жәлеп ителде.

«ТИСБИ Идарә университеты» югары белем бирү учреждениесенең Өлмәт филиалында 561 кеше белем ала. Югары белем бирүнең өч юнәлеше һәм урта һөнәри белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны 4 белгечлек буенча 16 кешедән торган профессор-укытучылар составы тәэмин итә, шул исәптән 3 фән докторы, профессор, 14 фән кандидаты. Филиал буенча гомуми тәэмин ителү 87,5%. Педагоглар арасында 1 кеше – РФ Югары һөнәри белем бирүнең Мактаулы хезмәткәре, 1 кеше – РФ мөғариф өлкәсенең Мактаулы хезмәткәре. Филиал Пенсия фонды идарәсе һәм өзлексез белем бирү институты (Казан шәһәре) белән тыгыз хезмәттәшлек итә. Хисап елында түбәндәге темалар буенча курслар үткәрелде:

«Компьютер грамоталылыгы нигезләре («Третий возраст» университеты») 60 кеше.;

– пенсионерлар өчен инглиз телен өйрәнү курслары-30 кеше.;

– психология һәм сәламәтлек курслары-50 кеше.;

«Мәктәпкәчә белем бирү педагогикасы һәм психологиясе» 45 кеше;

– «Дөүләт һәм муниципаль ихтияждарны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу өлкәсендә контракт системасы» – 180 кеше.

Өлмәт медицина көллиятендә (алга таба – Колледж) 991 студент укый, шуларның 364е – бюджет нигезендә, 627 е – чыгымнарны тулысынча каплау формасында белем ала (бюджеттан тыш нигез). Аларны 107 педагог, I категорияле 13 кеше, югары квалификация категориясе булган 6 кеше укыта, шулардан 5 фән кандидаты (1 педагогика фәннәре, 3 медицина фәннәре, 1 – филология фәннәре). Көллияттә урта звено белгечләрен әзерләү буенча 3 белем бирү программасы тормышка ашырыла: дөвалау эше, фармацевтика, шәфкать туташы эше. 2023 елда көллияттә өстәмә һөнәри белем бирү базасында 1062 урта медицина хезмәткәре белем алды. Алардан һөнәри яңадан әзерлек – 90, квалификация күтәрү – 972 кеше, НМО порталы аша квалификация күтәрү циклында 26 урта медицина хезмәткәре өйрәтелгән. Колледжның эш бирүчеләр белән тыгыз элемтәсе укучыларга гарантияле

эшкә урнашу мөмкинлеге бирә. Белгечләр буенча 83,2% чыгарылыш сыйныф укучылары (бюджет урыннары) эшкә урнаштырылды. Татарстан Республикасының «Профессионаллар» һөнәри осталык чемпионатының төбәк этабында 3 курс студенты Бәдриева А.Д., Фармацевтика компетенциясендә 3 урын яулады. Татарстан Республикасының «Медицина һәм социаль тәрбия» компетенциясе буенча «Абилимпикс» инвалидлыгы һәм ОВЗ инвалид кешеләр арасында һөнәри осталык милли чемпионатының төбәк этабында Солтанова В.В., 3 курс студенты, 4 нче урынны алды. «2022-2023 елның иң яхшы чыгарылыш укучысы» һөнәри осталык республика конкурсы йомгаклары буенча «Шәфкать туташы эше»ндә студент Зарипова А.Р. 1 урын яулады. Укытучы Туманова Ивилина Илдар кызы – «Россиянең ел укытучысы – 2023» Бөтенроссия дистанцион бәйгесендә А.С.Макаренко исемендәге «Фән һәм мәгариф» дистанцион белем бирү үзәгенең «Ел укытучысы – 2023, «Иң яхшы эссе» номинацияләрендә җиңүче булды.

Әлмәт политехника техникумында 2543 студент укый, алар белән 215 кеше эшли, шулардан 114 педагог (35 кеше исемнәр һәм бүләкләр белән). 01.09.2023 елдан яңа квалификация тормышка ашырыла – Мәгълүмати системалар белгечлеге кысаларында мәгълүмат ресурслары буенча белгеч, «Профессионалитет» федераль проекты таләпләре нигезендә яңадан каралган 7 белгечлек буенча яңа һөнәри белем бирү программалары һәм программалаштыру.

Политехника техникумы – 2023 елның «Профессионалитет» федераль проекты җиңүчесе һәм 200 млн сумлык грант иясе; «Зур үзгәреш» Бөтенроссия конкурсында өч тапкыр җиңүче һәм 2 млн сумлык грант иясе, конкурста җиңүчеләр һәм призерлар 2,5 млн сумлык грант алдылар. АПТ Россиянең иң яхшы 20 урта-һөнәри уку йортына керә. Студентлар тулай торагына капитал ремонт ясауга В.Д.Шашин исемендәге «Татнефть» ГАҖ гранты җиңүчесе.

«Яшь профессионаллар» һөнәри осталык конкурсының милли чемпионатында «Челтәр һәм системалы администрирование» компетенциясендә җиңүче Замарацких Илья Кремльгә Россия Федерациясе Президенты В.В. Путин белән очрашуга чакырылды.

АПТ студентлары арасында һөнәри конкурсларда һәм олимпиадаларда 157 тапкыр җиңүче һәм призер, шуларның 95е республика дәрәжәсендә; 49ы федераль дәрәжәдә, 13е халыкара дәрәжәдә. Мондый конкурсларда һәм олимпиадаларда катнашу нәтижәле:

- «Зур үзгәреш» (финал) 3 җиңүче; 8 призер;
- «Коры төзелеш һәм штукатур эшләре» компетенцияләре буенча «Профессионаллар» чемпионаты (төбәк этабы) – 1 һәм 3 урын; (милли этап) – 1 урын; «Сәнәгать механикасы һәм монтажи» – 2 урын; «Электромонтаж» – 3 урын; «Челтәрле һәм системалы администрирование» – 1 урын; (милли этап) – 1 урын; «Мехатроника» – 3 урын; «Кабель линияләрен эксплуатацияләү» – 3 урын; «Электр тапшыру прототиплар – 2 урын; «Кузов ремонты 2 – 1 урын; «Бизнес өчен программа чишелешләре» – 2 урын; «Компьютер уеннары һәм мультимедия кушымталары эшләү» – 3 урын; «Буяу һәм декоратив эшләр» – 2 урын;
- Абилимпикс 2023 (төбәк этабы) – 2 урын; милли чемпионат 1 урын;
- «Машина төзелеше» белгечлекләре буенча укучыларның һөнәри осталыгы республика олимпиадасы – 1 һәм 3 урын;
- «Һөнәре буенча иң яхшысы» республика һөнәри осталык конкурсы – 3 урын;
- «Автомобильләренә двигательләренә, системаларына һәм агрегатларына техник хезмәт күрсәтү» белгечлеге буенча КАМАЗның беренче генераль директоры Л.Б. Васильев Кубогына һөнәри осталык республика конкурсы – 3 урын;
- электр һәм жылылык энергетикасы белгечлекләре буенча Бөтенроссия һөнәри осталык олимпиадасының республика этабы – номинациядә җиңүче;

- биналар һәм корылмалар төзү һәм эксплуатацияләү белгечлеге буенча укучыларның һөнәри осталыгы республика олимпиадасы – 2 һәм 3 урын;
  - информатика һәм исәпләү техникасы белгечлеге буенча укучыларның һөнәри осталыгы республика олимпиадасы – 2 урын;
  - V Бөтенроссия олимпиадасы технологик процессларны автоматлаштыру системаларын проектлау – 3 урын;
  - «Компьютер инженер графикасы» дисциплинасы буенча республика олимпиадасы – 2 урын;
  - нефть һәм газ ятмаларын эшкәртү һәм эксплуатацияләү белгечлеге буенча төбәк – ара олимпиада – 1, 2 һәм 3 урын;
  - төбәк фестивале «Сандугач сайрар илем-2023» – 1 дәрәжә лауреат, хореография номинациясе;
  - «Идел буе халыклары» республика фольклор фестивале – «Мириданс» халык биоләре ансамбле «Хореография» номинациясе 1 дәрәжә диплом;
  - ватан спорты тарихы буенча урта һөнәри белем алуучыларның Бөтенроссия олимпиадасында жиңүче;
  - «Физик культура» дисциплина буенча Бөтенроссия олимпиадасында жиңүче;
  - «XXI гасыр яшьләренең интеллектуаль потенциалы» IX Республика фәнни-гамәли конференциясендә «Иң яхшы тикшеренү эше» номинациясендә жиңүче;
  - спорт акробатикасы буенча Бөтенроссия ярышларында 2 урын «Урал Кубогы»;
  - спорт акробатикасы буенча Бөтенроссия ярышларында 3 урын «Алтай энжесе»;
  - укучыларның XVIII Халыкара фәнни-тикшеренү һәм ижади эшләре конкурсында икенче дәрәжә жиңүче «Фәнгә старт»;
  - грек-рим көрәше буенча Бөтенроссия ярышларында жиңүче.
  - «Көрәш» XV Бөтенроссия турнирында жиңүче билбау көрәше буенча ачык республика беренчелегендә 3 урын; билбау көрәше буенча Бөтенроссия ярышларында 3 урын;
  - билбау көрәше буенча Россия беренче-легендә – 3 урын; билбау көрәше буенча Татарстан Республикасы беренчелегендә 1 урын;
  - команда зачетында ТР буенча Спартакиада кысаларында ««Күрәш» милли көрәш буенча финал ярышларында жиңүчеләр»;
  - команда зачетында Татарстан Республикасы буенча Спартакиада кысаларында жиңел атлетика кроссы буенча финал ярышларының 2 дәрәжә жиңүчеләре;
  - команда зачетында спорт спартакиадасы кысаларында өстәл теннисы буенча финал ярышларында жиңүчеләр.
- АПТ педагоглары арасында профессиональ конкурсларда һәм грант алу өчен конкурс сайлап алуларында 103 жиңүче һәм призер, шуларның 54е республика дәрәжәсендә; 14е федераль дәрәжәдә, 35е халыкара дәрәжәдә. Мондый конкурсларда һәм олимпиадаларда катнашу үз нәтижеләрен бирә:
- «һөнәри белем бирү оешмасында остазлыкның иң яхшы практикасы» Бөтенроссия конкурсы-3 урын;
  - «һөнәри белем бирүгә цифрлы ярдәм» республика конкурсы – 1 урын;
  - «Юлларда куркынычсыз тәртип нигезләрен өйрәтү буенча иң яхшы педагог» Бөтенроссия конкурсы – 2 урын;
- Н.И. Лобачевскийның тууына 230 ел тулуга багышланган математика укытучыларының VIII республика һөнәри конкурсы – 1 урын;
- IX Бөтенроссия «Алтын фонд» китап премиясе 1 урын;
  - IX Халыкара педагогик ижәт конкурсы осталык баскычлары номинацияләре буенча – 1, 2 һәм 3 урын;

– «Информатика һәм исәпләү техникасы» УДС буенча укытучылар һәм производства укыту осталары арасында иң яхшы укыту-методик эшләнмәгә «Методик остаханә» республика смотр-конкурсы – 1 һәм 2 урын;

– «СПО педагогы осталыгы» республика методик конкурсы – 1 һәм 2 урын;

– «Урта һөнәри белем бирү педагогы осталыгы» республика методик конкурсында жиңүчә;

– Бөтенроссия «Гуру физкультуры» конкурсы жиңүчәсе.

Ф. 3. Яруллин исемәндәгә Әлмәт музыка көллиятендә 190 студент белем ала, белем бирү процессын 70 укытучы башкара, шуларның:

– югары категорияле – 38 кеше;

– беренче категория белән – 14 кеше;

– «Атказанган мәдәният хезмәткәре» – 10 кеше;

– «ТР мәдәнияттәгә казанышлар өчен» күкрәк билгеләре белән – 16 кеше.

Мактау грамоталары белән: ТР Мәдәният министрлығы – 20 кеше, АМР башкарма комитеты – 14 кеше, АМР мәдәният идарәсе – 14 кеше.

Колледжда уку түбәндәгә белгечлекләр буенча алып барыла:

– халык сәнгать ижаты (төрләре буенча): этнохудожество ижаты; театр ижаты;

– эстрада музыка сәнгате (төрләре буенча): эстрада оркестры инструментлары; эстрада жырлау;

– инструменталь башкару (инструментлар төрләре буенча): фортепиано; халык оркестры инструментлары; оркестр тынлы һәм удар инструментлары;

- оркестр кыллы инструментлар;

– вокал сәнгате;

– музыка теориясе.

Ф.3.Яруллин исемәндәгә Әлмәт музыка көллияте 1964 елдан мөгариф хезмәтләре базарында яхшы исем, югары рейтинг, тотрыклы, ижади педагогик коллектив, тату студентлар гаиләсе һәм чыгарылыш укучыларының зур бергәлегенә нигезләнәп эшли.

Колледж балалар музыка мәктәпләре, балалар сәнгать мәктәпләре һәм ТР көньяк-көнчыгыш мәдәният учреждениеләре өчен кадрлар үзәгә булып тора. 2023 елгы чыгарылыш 42 кеше тәшкит итә, шуларның:

- югары уку йортларында (Гнесиных исемәндәгә Россия музыка академиясе, М.М. Ипполитов-Иванов исемәндәгә Дәүләт музыка-педагогика институты, Санкт-Петербург гуманитар профсоюз университетында, Л.һәм М. Ростроповичлар исемәндәгә Оренбург дәүләт сәнгать институтында, Н.Г. Жиһанов исемәндәгә Казан дәүләт консерваториясендә, Казан дәүләт мәдәният институтында, Казан федераль университетында, З.Исмәгыйлев исемәндәгә Уфа дәүләт сәнгать институтында) белгечлек буенча укуларын дөвам иттерделәр - 19 укучы (45%);

– белгечләгә буенча 19 чыгарылыш укучысы эшли (45%);

– армиягә 4 чыгарылыш укучысы чакырылды, шуларның 1се контракт буенча хәрби оркестрда хезмәт итә (10%).

60 ел эчендә музыка көллиятен 2500дән артык чыгарылыш укучысы тәмамлады (56 чыгарылыш), аларның күбесе мәдәният һәм музыкаль белем бирү өлкәсендә эшли. Алар арасында Галина Казанцева – Татарстан Республикасының халык артисты, Абүзәр Фәйзуллин – халыкара һәм Бөтенроссия конкурслары лауреаты, Татарстан Респуб-ликасының атказанган сәнгать эшлеклесе, Н.Г. Жиһанов исемәндәгә Казан дәүләт консерваториясе кафедрасы мөдире; Антон Попов – халыкара һәм Бөтенроссия конкурслары лауреаты, ТР атказанган мәдәният хезмәткәре; Яшел Үзән шәһәрәнең балалар сәнгате мәктәбе директоры Шамил Шамгунов – РФ һәм ТРның атказанган сәнгать эшлеклесе; Наил Сәгъдиев – халыкара һәм республика конкурслары лауреаты, Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе, Казан шәһәрәнең милли мәдә-ният үзәгә артисты; Алсу Гомәрова

–Н.Г. Жиһанов исемендәге Казан дәүләт консерваториясе фән кандидаты; Роберт Андреев – ТР атказанган мәдәният хезмәткәре, композитор, «Мин яратам сине, Татарстан!» жыры авторы, Рәис Нәгыймов – Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре, композитор, «Урсал тауда» жыры авторы; Фәрит Шигапов – Татарстан Республикасының халык артисты; Зөлфия Раупова – Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе, композитор, «Ак бүре» операсы авторы; Ренат Хәкимов – халыкара конкурслар лауреаты, Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе, «Европа-Азия» фестивалендә катнашучы, композитор; Владимир Кислицын – И.В.Әүхәдиев исемендәге Казан музыка көллиятенәгә ағач-рухи инструментлар бүлегенә мөдире, ТР атказанган мәдәният хезмәткәре; Александр Бессонов – кафедра доценты, халыкара һәм Бөтенроссия конкурслары лауреаты; Василий Самойлов – социология фәннәре кандидаты, доцент, ТАССРның атказанган мәдәният хезмәткәре; Владимир Кахичко – «Ретро» ансамбленәгә алыштыргысыз җитәкчесе, Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре; Зәйтүнә Нәгыймова – ТРның атказанган мәдәният хезмәткәре; Валерий Саматов – ТРның атказанган мәдәният хезмәткәре; Гүзәл Мансуровна – Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре, Әлмәт шәһәре Р.Нәгыймов исемендәге 1 нче балалар музыка мәктәбе директоры; Владимир Еремеев – Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре; Фәрит Галиев – инструменталь пьесалар, эстрада җырларын иҗат итүче, ТРның атказанган мәдәният хезмәткәре; Эльвина Муллина – Россия опера җырчысы, Карелия Республикасының атказанган артисткасы, Карелия Республикасы Музыкаль театры солисты; Наталья Попова – укытучы, ТРның атказанган мәдәният хезмәткәре; Максим Апраксин – педагог, хореограф-күчүчү, сценарист, режиссер, ТРның атказанган мәдәният хезмәткәре; Светлана Малюткина – КВН-2019 Югары лигасы чемпионы, «Большой КиВиНа в светлом» һәм «Президент КиВиНа» командасы составында «Татнефть» җыелма командасы составында, «Голос» телевизион вокаль шоу катнашучысы һәм башкалар.

Колледж Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышында методик үзәк булып тора. Көллияттә Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгыш мәдәният учреждениеләре хезмәткәрләре һәм балалар сәнгать мәктәбе укытучылары өчен квалификация күтәрү курслары уздырыла. 2023 елда 3 КПК үткөрелде:

«Хәзерге заман башкаручанлыгы мәсьәләләре: фортепиано, орган, синтезатор. Традицияләр, новаторлык, перспективалар»;

«Хәзерге заман музыка белеме: традицияләр һәм новаторлык»;

«Вокаль укыту: вокаль сәнгатькә өйрәтүнең заманча методикаларын кулланып, җырчы тавышын үстерү».

Ф.З. Яруллин исемендәге Әлмәт музыка көллияте студентлары һәм педагоглары шәһәр тормышында актив катнашалар. Чаралар арасында: картиналар галереясендә шәһәрендә яшәүчеләр өчен «Абонемент концертлары», «Арт-кунакханә», «Музейда музыка», «Дуслык таҗы», «Органик музыка концертлары», «Студентлар спектакльләре» иҗат проекты, Фәрит Яруллин исемендәге ачык Республика яшь музыкантлары конкурсы (13 номинация).

Әлмәт һөнәри көллиятендә 965 студент эшче һөнәре ала. 58 педагог һәм производство белеме осталары студентларга белем бирә, шуларның 52%ы 1 һәм югары категорияле. 2023 елда көллияттә «Кара һәм төсле металл җитештерү» дигән яңа юнәлеш аккредитацияләнган. АПК – Татарстан Республикасында әлеге юнәлештәгә белгечләрне әзерли торган бердәнбер учреждение. «Россия – ислам дөнъясы» Халыкара икътисади форумында Kazan Forum 2023 Шәрипова Диләрә, Токарева Дарья команда кулинар ярышларында 2 урынны яуладылар. «Цифрлы электр приводы» Бөтенроссия һөнәри осталык конкурсы йомгаклары буенча студент Трунькин Денис 1 урынны яулады. «Гомуми белем бирү блогы дисциплинасын һөнәри

юнөлешле карап торунуң иң яхшы моделә» Бөтенроссия конкурсы призерлары – АПК ның математикасы укытучылары Хазиева Әлфия Фатыих кызы, Акберова Лилия Инсаф кызы, Дуб Аделина Ирек кызы.

«Әлмәт физик культура көллияте» дәүләт аграр һөнәри белем бирү учреждениесендә 254 студент белем ала – алар барысы да физик культура һәм спорт буенча булачак педагоглар. Аларны профильле белемле тәҗрибәле педагоглар (20 кеше) укыта, укытучылар составының 10%ы быелгы көллиятне тәмамлаучылар. Педагогик хезмәткәрләрнең 45 %ы – I һәм югары квалификация категориясе, 4 укытучысы – фәннәр кандидаты гыйльми дәрәжәсе (20 %). Көллият укытучылары Татарстан Республикасының «Физик үсеш технологияләре» һәм «Физик культура, спорт һәм фитнес» компетенцияләре буенча «Профессионаллар» һөнәри осталык чемпионатының төбәк этабы экспертлары булып тора. Студентлар педагоглардан артта калмый, 2023 елда алар халыкара дәрәжәдән алып муниципаль дәрәжәгә кадәр үткәрелгән 51 конкурста 24 беренче урынны яулап, нәтиҗәле катнаша.

Әлмәт сәүдә-икътисад техникумы – шәһәрдә иң борынгы һөнәри белем бирү учреждениеләренең берсе һәм 2023 елда 55 еллык юбилеен билгеләп үтте. Ел ахырына укучыларның гомуми саны 729 кешегә җитте. Техникумда барлыгы 69 кеше эшли, шуларның 31е – педагогик хезмәткәрләр. 2 педагогия фәннәре кандидаты, 1 филология фәннәре кандидаты, 1 икътисад фәннәре кандидаты укытучылар составында. Россия Федерациясенә һәм Татарстан Республикасының ведомство бүләкләре белән техникумның 19 хезмәткәре бүләкләнде.

2023 елда техникумда укучылар республика һәм Бөтенроссия дәрәжәсендәге чараларда һәм конкурсларда актив катнаштылар. Аларның күбесенә казанышлары диплом һәм грамоталар белән билгеләнде:

- 316 төркем студенты Шәймәрданова Регина һөнәри белем бирү оешмалары арасында «Ел студенты – 2023» Россия милли премиясенә иң яхшы студентлары бишлегенә керде (2023 елның декабре);

- Әлмәт сәүдә-икътисадый техникумы студентлары командасы Беренчеләр хәрәкәте клублары өчен (2023 елның декабре) Бөтенроссия квестының иң яхшы командасы һәм җиңүчесе дип танылды;

- 106 төркем студенты Мелешина Яна «21 гасыр фән һәм җәмгыять» Бөтенроссия фәнни конференциясендә беренче урынны алды;

- техникум студентлары командасы «Гомуми эш-ПРО» сәламәтлек өлкәсендә социаль проектлар Бөтенроссия конкурсының икенче этабында узды һәм призлы урын өчен көрәшүен дәвам итә. Проект сәламәт яшәү рәвешен популярлаштыруга һәм яшь буында спорт культурасын үстерүгә юнәлтелгән. Проект кысаларында авторлар-студентлар техникум укучылары катнашында агарту лекцияләре һәм тематик фильмнар карыйлар;

- 314 А төркеме укучылары Игошин Ярослав Юниорлар арасында сугышчан самбо буенча Идел буе федераль округы чемпионатында (2023 елның 14–16 декабре) икенче урынны яулады;

- 203 төркемдә белем алучы Калугина Даша «Совесть – друг, коррупция – враг» республика конкурсының «Видеоролик» номинациясендә (2023 елның 6 декабре) беренче урынны алды;

- 309 төркемдә укучы Жәмил Сәйфетдинов «Иң яхшы менеджер» Татарстан Республикасы һөнәри белем бирү оешмалары студентлары арасында «Икътисад һәм идарә» белгечлекләре төркеменең «Иң яхшы теоретик» номинациясендә (2023 елның 19 декабре) берләштерелгән төркеме буенча V Республика конкурсында җиңүче дип танылды;

- техникум укытучысы – Васильева Арина Алексеевна «Елның иң яхшы яшь укытучысы – 2023» республика конкурсында һөнәри белем бирү оешмалары укытучылары арасында 2 нче урынны алды.

Әлмәт сәүдә-икътисадый техникумында волонтерлык һәм патриотик хәрәкәт актив үсеш ала, ул укучыларны әхлакый тәрбияләүгә ярдәм итә. Волонтерлык һәм патриотик юнәлеш буенча үткәрелгән эш нәтижәсендә, 2023 елда техникум укучылары ике тапкыр Кырым Республикасына сәфәрләргә лаек булдылар.

Әлмәт сәүдә-икътисад техникумы «Өченче разрядлы повар» һөнәре буенча һөнәри белем бирүнең төп программалары буенча белем алуға төзелеш отрядлары грантларында катнашучы булып тора, ул мондый отрядлар составында хезмәт эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен кирәк. 15 студентны укытуға грант суммасы 203 мең 130 сум тәшкил итте. Агымдагы елның жәендә студентлар сәламәтләнדרү лагерьларына эшкә урнашчак.

КИУ колледжының Әлмәт филиалында 535 кеше укый, аларны 19 педагог укыта, 12-се мактаулы исемнәргә, 15-е бүләкләргә ия. Колледж белгечләренә түбәндәге юнәлешләр буенча әзерли: хокук һәм суд администраторлыгы, бухучёт, финанслар, социаль тәэмин итүне оештыру, мәктәпкәчә белем бирү, башлангыч сыйныфларда белем бирү. 2023 елда яңа белгечлекләр – мәгълүмати системалар һәм программалаштыру; дизайн (тармаклар буенча) ачылды.

КИУ филиалы ярдәмендә сәламәт мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен «Сәламәт елмаю шәһәре» социаль адаптация һәм тернәкләндерү үзәге эшли. Ул 2018 елда коммерциячел булмаган оешмалар өчен Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты гранты акчаларына «Уңайлы мохит» программасы буенча жиһазландырылды. Үзәккә 3 яшьтән 12 яшькә кадәргә 27 бала йөри. Консультация ярдәме 150 дән артык гаиләгә күрсәтелә. «Сәламәт елмаю шәһәре» үзәге педагогия факультеты укытучыларының, шулай ук студентлар арасынан волонтерларның ирекле хәйрия эшчәнлегенә нәтижәсендә үсә.

А.Н.Туполев исемендәге Казан милли тикшеренү техник университеты-КАИ Әлмәт филиалында да 672 студент укый: 269 укучы – көндәзгә бүлек, 403 кеше. – читтән торып, барлык укучыларның 70%ы Әлмәт муниципаль районында яшәүчеләр. Алар белән 45 педагог эшли, аларның 82,5%ы – фәнни дәрәжәдә Филиалда бакалавриатның 8 белем бирү программасы һәм 1 магистратура программасы тормышка ашырыла.

КАИ студентлары 2023 елда хәрби хезмәткә чакырылырга тиешле яшүсмерләр арасында спортның хәрби-гамәли төрләре буенча республика спартакиадасы призёрлары «Инженер-технолог», «Токарь», «Оператор программалы идарәле» номинацияләрендә «Иң яхшы һөнәр» Бөтенроссия һөнәр осталыгы конкурсында, шулай ук «Хезмәтне саклау буенча белгеч» номинациясендә жиңүчеләр булдылар. Бөтенроссия хакатынында «Цифрлы алга китеш. Сезон: Сәнгать интеллекты» (Түбән Новгород).

Әлмәт дәүләт нефть институты югары һөнәри белем бирү дәүләт бюджет мәгариф учреждениесендә 1625 студент һәм аспирант белем ала (1208 кеше – көндәзгә уку формасы, 186 – читтән торып уку (кичкә), 231 – читтән торып уку), алар РФнең 30 субъектынан һәм 10 чит илдән (Сенегал, Мисыр, Мавритания, Замбия, Кыргызстан, Казахстан һәм башкалар) белем ала, 79%тан артык укучы чит шәһәрнекеләр.

Студентлар белән 391 кеше эшли, шул исәптән укытучылар – 119 кеше, алар арасында 17 кеше фән докторы гыйльми дәрәжәсенә һәм 66 – фән кандидатына ия. АГНИ штаттагы укытучылары арасында – 35 кеше мактаулы исемнәргә ия яки төрле дәүләт бүләкләре белән бүләкләнгән, шул исәптән:

– «Фән һәм техника өлкәсендә Татарстан Республикасы Дәүләт премиясе лауреаты» – 3;

– «ТР атказанган фән эшлеклесе» мактаулы исеме (ТР Дәүләт бүләге) – 3;

– «ТР атказанган нефтьчесе» мактаулы исеме (ТР Дәүләт бүләге) – 1;

– «ТР Атказанган машина төзүчесе» мактаулы исеме (ТР Дәүләт бүләге) – 1;

- “РФ Югары белем бирүнең Мактаулы хезмәткәре”, “РФ мәгариф өлкәсенең Мактаулы хезмәткәре” һ. б. – 11 (РФ Мәгариф һәм фән министрлыгының ведомство бүлгәге);

– «Фидакарь хезмәт өчен» медале (ТР Дәүләт бүлгәге) – 2;

– «Өч миллиард тонна Татарстан нефтен чыгару уңаеннан» медале (ТР Дәүләт бүлгәге) – 2;

– «Мәгарифтәге казанышлары өчен» күкрәк билгесе (ТР Мәгариф министрлыгының ведомство бүлгәге) – 15;

– «Яшь педагог» күкрәк билгесе (ТР БМО ведомство бүлгәге) – 2 һ. б.

АГНИда 13 юнөлеш буенча бакалаврлар (7 УГСН), магистрлар 6 юнөлеш буенча (5 УГСН), аспирантурада югары квалификацияле фәнни-педагогик кадрлар әзерләү бара – 7 фәнни белгечлек буенча. Барлыгы 40 тан артык төп белем бирү программасы гамәлгә ашырыла, аларның исемлегә ел саен киңәя. 2023 елда индустриаль партнерлар гаризасы буенча 2 бакалавриат юнөлеше, 1 магистратура юнөлеше һәм 2 аспирантура фәнни белгечлегә ачылды.

2023 елда АГНИ студентлары төрле өлкәләрдә яхшы нәтижеләргә ирештеләр:

– АГНИ командасы PetroСup интерактив симулятор-тренажеры нигезендә Бөтендөнья Студентлар Олимпиадасы Лигасында I урынны яулады;

– 17 студент проекты АГНИ «Университет технологик эшкуарлыгы платформасы» федераль проекты кысаларында «Студентлар стартабы» конкурсында (1 млн сум) жиңүче булды;

– яшь галимнәренң һәм АГНИ укытучыларының 6 заявкасы «Университет технологик эшкуарлыгы платформасы» федераль проектын гамәлгә ашыру кысаларында төзелә торган 1000 университет стартапларына керде, яшь галимнәң 1 гаризасы ТОП-50 гә керде;

– АГНИ Елизавета Антонованың «Нефтегаз эше» юнөлешендә спектометрия нәтижеләрен эшкәртүнең үз методикасын формалаштырган икенче курс магистранты «Булачак инженер» номинациясендә «Ел инженеры» III республика конкурсында жиңүче булды;

– 131 студент төрле фәнни конкурсларда (республика дәрәжәсеннән түбәнрәк) жиңүче яки призер булды, шул исәптән: Халыкара – 23; Россия күләмендә – 37; Республика күләмендә – 71;

– АГНИ авыр чыгарыла торган нефть запаслары ятмаларын комплекслы эшкәртүдә махсулашкан нефть тармагы өчен инженерлар командаларын әзерләүнең яңа форматларын үстерү программасы белән Россия Мәгариф һәм фән министрлыгының «Алдыңгы инженерлык мәктәпләре» федераль проектына керде;

2023 елда АГНИ галимнәре гомуми суммасы 27 млн сумга РФНЫң 2 гранты оттылар;

АГНИ инновацион продуктлар формалаштыру өчен проект командаларына һәм студентлар инициативаларына ярдәм итүнең акселерацион программаларын оештыруны финанс белән тәэмин итү максатларында югары белем бирү оешмаларын конкурс нигезендә сайлап алуда жиңүчеләр булган югары уку йортлары арасына керде.

Институт:

– НИОКРдан елына 1 НПП ка керемнәр күләме (2,1 млн сумнан артык) буенча Россиянең 3 нефть югары уку йортына керә;

– Round University Ranking (RUR) дөнья университетлары рейтингына керде: Россиядә 72 урын һәм дөньяда 1049 урын;

– «Өч миссия университет» (MosIUR): дөньяда 1751 урын (2023 ел); халыкара рейтингына керә.

– RAEXның «Нефтегаз эше» юнөлеше буенча АП-20 рейтингына (18 урын) керде;

- Россиянең 20 «яшел» югары уку йортларына керә;
- «Патент рейтингы» күрсәткече буенча 2023 елда «Эксперт» Аналитик үзәгә әзерләгән «Россия университетларының уйлап чыгару активлыгы индексы» рейтингында 31 нче урынны алды.

АГНИда ИТМО университеты (Санкт-Петербург шәһәре) белән берлектә «ике диплом» 3 челтәр белем бирү программасы тормышка ашырыла, аларда 60 тан артык студент белем ала. ИТМО университеты тарафыннан АГНИ һәм «Татнефть» ГАЖ белән партнерлыкта гамәлгә ашырыла торган күчмә инженерлык мәктәбе (ПИШ) Россиядә иң яхшысы дип танылды. Соңгы 3 елда АГНИга керә торган БДИның уртача баллы 6%тан артыкка артты һәм 2023 елда – 70,0 тәшкил иткән. Ломоносов ис. МДУ, Россия Мәгариф һәм фән министрлыгы, РФ Фәннәр академиясе белән хезмәттәшлектә АГНИ базасында «НАУКА 0» Бөтенроссия фестивале этабы үткәрелде, анда Татарстанның көньяк-көнчыгышынан 3000 нән артык укучы, балалар һәм өлкәннәр катнашты.

2023 елның гыйнварыннан «Югары нефть мәктәбе» кампусында яңа спорт комплексын эксплуатацияләү башланды. Хәзерге вакытта спорт заллары студентлар физик культура белән шөгыльләнү һәм төрле дәрәжәдәге спорт һәм башка чаралар уздыру өчен файдаланыла. Спорт заллары Әлмәт шәһәрендә яшәүчеләргә, командаларга һәм кунакларга ачык. 2023 елның декабрендә АГНИ Кампусының уку-лаборатория корпусы ачылды.

2023-2024 уку елына мәктәпкәчә белем бирү системасына төп бурычлар:

- мәктәпкәчә белем бирүнең сыйфатын күтәрүгә юнәлтелгән чараларны гамәлгә ашыруны тәмин итәргә; балалар бакчаларында мәктәпкәчә белем бирүнең федераль дәүләт белем бирү стандартына туры килә торган балалар бакчаларында, шул исәптән сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен дә, федераль дәүләт белем бирү стандартына туры килә торган өстәмә белем бирү федераль дәүләт программасын кертәргә.

2023-2024 уку елына гомуми белем бирү системасындагы бурычлар:

- «Мәгариф» милли проектының «Заманча мәктәп» региональ проектын гамәлгә ашыруны һәм «Россия Мәгариф министрлыгы мәктәбе» проектында катнашучы мәктәпләрне комплекслы озата баруны тәмин итәргә;

– гомуми белем бирү оешмалары инфраструктурасын цифрлы һәм гуманитар профильле үзәкләр, табигый-фәнни һәм технологик юнәлешле мәгариф үзәкләре – «Үсеш ноктасы» белән тәмин итәргә, гомуми мәдәни компетенцияләрен үстерү өчен жәмәгать пространствосы буларак – «Үсеш ноктасы», функциональ һәм цифрлы белемләлек, мәктәп укучыларының проект эшчәнлеген оештыруны тәмин итәргә.

– муниципаль берәмлек территориясендә төп гомуми белем бирү программалары буенча белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыручы оешмаларда 2030 елга кадәр профильле уку системасын үстерү буенча чаралар системасын билгеләү, төп башкаручылар буларак һөнәри белем бирү оешмаларын һәм югары белем бирүне (булган очракта), халыкның хезмәт һәм эш белән тәмин итүнең территориаль үзәкләрен, муниципаль берәмлек территориясендә урнашкан һәм эшчәнлек алып баручы сәнәгать һәм авыл хужалыгы предприятиеләрен кертәп;

– гомуми белем бирү оешмалары кабул иткән мәгариф программалары һәм аерым предметларны, территорияне икътисадый үстерү үзенчәлекләрен, кадрларга, булган һөнәри белем бирү оешмаларына ихтыяжны исәпкә алып, профориентация минимумын гамәлгә ашыру буенча чаралар муниципаль планнарын эшләргә һәм расларга;

– сәләтле балаларны ачыклау һәм үстерү буенча эш системасын үстерүгә, сәләтле һәм талантлы балаларны һәм яшьләрен кызыксындыруга һәм кызыксындыруга ярдәм итәргә;

– чыгарылыш сыйныф укучыларын алга таба өйрөтү траекториясен аңлы рәвештә сайлау өчен шартлар тудыру; имтихан предметларын профильне, гамәлгә ашырыла торган программаларның юнәлешен исәпкә алып сайлаганда, 9–11 сыйныфларда укучыларны мотивацияләү эшен көчәйтү;

– яңартылган федераль дәүләт белем бирү стандартларына күчүнә методик озата баруга һәм федераль төп һәм жайлаштырылган гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән чаралар комплексын билгеләргә;

– балалар һәм яшьләр өчен конкурс чараларын, каникуллар өчен һөнәри юнәлешле мәктәпләр, профильле һәм махсус сменалар үткөрүне тәэмин итәргә (чаралар үткөрү графигы нигезендә);

– гомуми белем бирү оешмалары һәм урта һөнәри белем бирү мөгариф оешмалары арасында программаны гамәлгә ашыруның чөлтәр рәвеште турында шартнамәләр төзү өчен шартлар тудыру;

– белем бирүнең сыйфатын бәяләүнең объектив системасын формалаштыру чараларын гамәлгә ашыру өлешендә гомуми белем бирү оешмаларын оештыру-методик озата баруны тәэмин итәргә; Россия Мөгариф министрлыгы һәм Рособназор киңәшләре нигезендә тикшерү һәм диагностика эшләре графикларын оптимальләштерүне тәэмин итәргә; белем бирүнең түбән нәтижәләре булган мәктәпләргә һәм мәктәпләргә укуту нәтижәләренең түбәнәе шартларында эшләүче мәктәпләргә адреслы методик ярдәм күрсәтүне, уку-укуту уңышсызлыгын профилактикалауны тәэмин итәргә;

– укутуның гаилә формасындагы укучыларга даими контроль ясарга;

– Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Әлмәт муниципаль районында яшәүче халыкларның башка телләрен булдыруны һәм өйрәнүне тәэмин итәргә;

– укучыларның этник үзаңын формалаштыруга, үз халкының тарихы, теле, мәдәнияте, туган ягының мәдәнияте турында, Россия һәм дөнья халыкларының мәдәни мирасы нигезләрен үзләштерүгә юнәлтелгән тәрбия эшен оештырырга;

– балаларда мөхәббәт, туган телгә һәм милли кыйммәтләргә хөрмәт тәрбияләүдә гаиләнең ролен популярлаштыру эшен активлаштырырга.

ЯШЬЛӘР СӘЯСӘТЕ

Әлмәт муниципаль районында яшьләр саны 55 505 кеше. Эшләүче яшьләр саны – 35 699 кеше, авыл яшьләре – 9 250 кеше, студентлар – 8402 кеше, яшүсмерләр – 8 806 кеше.

32 яшьләр (яшүсмерләр) клубы эшли, алар базасында 14 яшьтән 18 яшькә кадәр яшүсмерләр өчен бушлай 168 түгәрәк эшли. Мөйданчыклар яшүсмерләрнең талантларын ачарга мөмкинлек бирә: балаларның өйләренә якин жирдә кызыклы һәм файдалы ял итүләрен уздыру өчен шартлар тудыра, кызыксынулар буенча дәрәсләргә йөрергә мөмкинлек бирә. Бу аралашу, креатив яшьләр вакыйгалары, формаль булмаган белем бирүне гамәлгә кертү, Soft skills (столяр эше, чүлмәк эше, флористика, кулинария, визаж, аэройога, график дизайн, арт-терапия һ.б.) үсеш территориясе.

Яшүсмерләр клубларын капитал ремонтлау республика программасы ярдәмендә «Родничок» яшьләр (яшүсмерләр) клубы ремонтланды һәм яшь кунаклар өчен ачык. Ремонтка 20 млн сум акча бүлеп бирелде.

Яшьләр (яшүсмерләр) клублары базасында 2023 елның 1 июненнән каникул чорына авыр тормыш хәлендә булган яшүсмерләрне эшкә урнаштыру оештырылды. 2023 ел сезонунда, халыкны эш белән тәэмин итү үзәге мөгълүматлары буенча, 800дән артык кеше эш алды.

«Һөнәрләр мобиль фабрикасы» проекты кысаларында эшкә урнашканнар балта осталыгы һәм тегү эшендә күнекмәләр үзләштерделәр, мастер-класслар өчен чыгымнар әзерләү белән шөгыльләнделәр, балалар өчен ишегалды лагерьларында вожатыйлар булып эшләделәр.

Яшүсмерләргә эшкә урнаштыру буенча барлык чаралар Әлмәт студентлар хезмәт отрядлары штабы белән берлектә оештырылды. Жәйгә хезмәт семестры дәвамында яшүсмерләр өчен һөнәри-ориентация чаралары үткәрелде. Студентлар хезмәт отрядлары сафларында районның югары уку йортлары һәм урта махсус уку йортларының 500дән артык студенты тора. Балалар Россия Студентлар отрядлары оештырган республика чараларында актив катнашалар. Студент хезмәт отрядлары штабы Маяковский урамындагы «Контакт» яшүсмерләр клубы бинасында урнашкан (Маяковский урамы, 47а йорт). 2023 елның декабрендә студентлар хезмәт отрядлары штабы Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышындагы зона штабы статусын алды.

Районыбызның яхшы традициясе-Россиянең төрле төбәкләреннән килгән студентларның студентлар хезмәт отрядлары штабы чараларында катнашуы.

Безнең шәһәр территориясендә медицина уку йортлары студентлары шәһәр халкына поликлиника һәм хастаханә базасында гына түгел, ә ФАПларда авыл жирлекләрендә яшәүчеләргә дә һөнәри ярдәм күрсәтә торган проектлар тормышка ашырыла.

Районыбыз волонтерларының медицина юнәлеште 90нән артык чара үткәрде-донорлык акцияләре, дарулар китерү, өлкәннәргә адреслы ярдәм күрсәтү, патронат, медицина учреждениеләрендә ярдәм күрсәтү.

Безнең районда волонтерларның эшен «Игелекле Әлмәт» (Ленин ур., 47) ирекле (волонтерлык) эшчәнлеген үстерү үзәге координацияли, ул иң актив һәм ярдәмчел кешеләрне – мөктәп укучыларын, студентларны, эшләүче яшьләрне һәм өлкән буын кешеләрен жыйды. 9 120 волонтер ирекле чараларда һәм акцияләрдә катнаша.

Волонтерлык эшчәнлеген популярлаштыру өчен инде 8 ел дәвамында, республика ирекле ресурсы үзәге ярдәме белән, «ДоброШкола» форумы үткәрелә, анда хәрәкәтнең 700гә яқын активисты катнаша.

Эко-волонтерлар экологик акцияләрдә актив катнашалар һәм өмәләр, агачлар утырту (2023 елда 10 000 нән артык агач утыртылган), квизлар һәм квестлар оештыручылар булып торалар. Экологик тәрбияне популярлаштыру белән шөгыльләнеләр. Сентябрьдә «Сакчыл Әлмәт» эко-фестивале – «Бәхет артыннан йөгәрәбез» йөгәреше узды. 5 000 укучы макулатура һәм кулланылган батареялар жыюда, шулай ук йөгәрүдә катнашты. Әлеге фестиваль Әлмәттә инде бишенче тапкыр үткәрелә, уникаль вакыйга булып тора һәм һәрвакыт зур аудитория жыйа.

Патриот тәрбиясе өлкәсендә Патриот яшьләр (яшүсмерләр) клубы зур эш алып бара. «Зарница» хәрби-патриотик уенын һәм ел саен «Батырлык сукмагы» ярышын үткөрү мөһим вакыйга.

Районда эзләү хәрәкәте актив үсеш ала. Эзләүчеләр ел саен Бөек Ватан сугышы елларында Волгоград өлкәсенең Городищенск районында һәлак булган Ватанны саклаучыларны эзләү буенча төбәк-ара экспедициядә катнашалар. 2023 елда безнең эзләүчеләр өч солдатның гәүдәсенең алып кайтып жирләде.

Яшьләр сәясәте структурасында яшьләр һәм студентлар арасында хокук бозуларны профилактикалау һәм гражданның жәмәгәт тәртибен саклауда ирекле катнашуын үстерү максатында «Форпост» жәмәгәт тәртибен саклау буенча яшьләр (студентлар) оешмалары үзәге эшли. «Форпост» тарафыннан 299 чара уздырылды. 2023 елның маенда зональ спартакиадада медицина һәм физкультура көллияте укучылары составында команда 1 урынны алды. Республика этабында районыбыз командасы республиканың барлык районнары арасында 1 урынны яулады.

Яшьләрнең эчке халәтен саклап калу һәм организмны торгызу өчен психологик ярдәм зур роль уйный. Безнең районда Татарстан Республикасының Көнъяк-Көнчыгышта иң эре психологик ярдәм үзәкләренең берсе – «Нур» эшли. Ул 14 яшьтән 35 яшькә кадәрге яшьләргә психологик ярдәм күрсәтә. Шәхси дә, шулай ук төркем эшен дә алып бара. Шулай ук «Нур» үзәге базасында тәүлек буе эшләүче ышаныч телефоны 8-800-2000-122, ышаныч телефонының яшьләр линиясе 8-800-555-22-20, 32-89-60 муниципаль линиясе эшли, аларга ярдәм алу өчен бала һәм өлкәннәр мөрәжәгать итә ала. 2023 елда 1726 мөрәжәгать телефон аша алынган. Үзәк базасында 90 белгеч берләштергән муниципаль психологлар советы беркетелгән.

2023 елда районның педагогик составы һәм педагог-психологлары арасында «Арт-методика» программасын укуту буенча мәгариф учреждениеләре белән эш дәвам итте. Процесска 1 меңнән артык кеше җәлеп ителде. Программаның барлык техникасын һәм методикаларын мәгариф учреждениеләрендә кулланалар инде, бу исә, педагогларга ижади формада үсмерләрнең сыйныфта, ата-аналар белән мөнәсәбәтләрендә авырлыкларны кисәтергә һәм ачыкларга ярдәм итә.

Шулай ук «Нур» Татарстан Респуб-ликасының 22 районы педагог-психологларын методик үзәге булып санала. Татарстан Республикасы Яшьләр эшләре буенча министрлык һәм «Росмолодежь» Яшьләр эшләре буенча федераль агентлык ярдәме белән 3 грант проекты гамәлгә ашырылды, алар яшьләр белән эшләүче педагог-психологларның алдынгы тәҗрибәсен интеграцияләү һәм аларны психологик озата бару өлкәсендә фәнни белемнәрне һәм гамәли эшләнмәләрне популярлаштыруга, шулай ук интеграцияләүгә һәм алмашуга юнәлтелгән. Россиянең төрле шәһәрләреннән килгән спикерлар республика педагог-психологлары өчен төрле заманча психологик методикаларга өйрәттеләр.

«Нур» психологик ярдәм үзәге базасында мобилизацияләнгән гражданның гаилә әгъзалары белән эш оештырылды. Программа җайлашу һәм социальләштерү дәрәжәсен арттыруга юнәлдерелде.

Безнең шәһәрнең уникаль объекты – «Сфера» интеллектуаль-ял итү үзәге. Планетарийда балалар, яшүсмерләр һәм өлкәннәр өчен астрономия турында тулы кыйммәтле фәнни-танып белү фильмнары күрсәтелә, шулай ук балалар иҗат мастер-класслары үткәрелә. Шунысы игътибарга лаек, бирегә Татарстанның барлык районнарыннан кунаклар килә. 2023 елда планетарийга 12 835 кеше булып китте.

Балаларның җәйге ялы – Әлмәтнең үсеп килүче буынын үстерүнең һәм сәламәтлекнең мөһим аспекты. 2023 елда муниципаль программа буенча 5 731 бала ял итте. Шуларның 318 е – профилактик учетта торучы һәм авыр тормыш хәлендә калган, юлнамаларны бушлай алган балалар. Ял итү һәм балаларны савыктыру мәктәп яны лагерьлары, хезмәт һәм ял лагерьлары, шәһәр яны һәм палатка лагерьларында профильле сменалар һәм сменалар кебек формаларда оештырылды. Моннан тыш, җәйге каникуллар чорында УСО «Татнефть» («Юность» һәм «Солнечный») шәһәр яны лагерьларында һәм «Транснефть» («Орленок») компаниясе лагеренда 4 297 бала ял итте.

Грант ярдәме белән 19,6 млн сум күләмдәге төрле чаралар уздырылды, яшьләр көне, «Страйкфест 2.0 – Лига Лидеров» яшьләр форумы, «Бәхетле Әлмәт» музыкаль марафоны, ӘМР креатив ижади яшьләре өчен фестиваль – Әлмәт Digital ART, «Яшүсмерләр һәм яшьләр өчен социаль видеороликлар фестивале» – «Альтернатива» профилактик интерактив майдан-чыгы, «Тарихка белешмә» туган якны өйрәнү экскурсияләре.

«Креатив процесслар фабрикасы» яшьләр үзәгендә капитал ремонттан соң декабрь аеның якты вакыйгасы булды. Бу «Росмолодежь» яшьләр эшләре буенча федераль агентлыкның «Яшьләр өчен төбәк» Бөтенроссия конкурсы, шулай ук Татарстан Республикасы һәм «Татнефть» компаниясе ярдәме белән тормышка ашырылды. Ремонтка 204,5 млн сум бүлеп бирелде. Яшьләр өчен биредә киң колачлы

зур зал, креатив ижади остаханэлэр (тегу, чүлмэк, сэнгаты, мини-типография) эшли. Хореография, театр һәм тавыш яздыру студиясе, киберспортсменнар һәм кафе-коворкинг өчен бүлмэләр каралган.

2024 елга яшьләр сәясәте өлкәсендәге бурычлар:

– үсмерләр клубларына йөрүче яшьләр санын урта махсус һәм югары уку йортлары студентлары арасынан арттырырга;

– яшьләр сәясәте учреждениеләрендә креатив индустрияләр юнәлешен үстерергә;

– традицион гаилә кыйммәтләрен популярлаштыру чаралары санын арттырырга;

– «Креатив процесслар фабрикасы» яшьләр үзәге базасында яшь эшкуар клубы төзүгә;

– гражданнарда югары патриотик аңны формалаштыру, үз Ватаныбызга тугрылык хисе, гражданлык бурычын үтәүгә әзерлек һәм Ватаныбыз мәнфәгатьләрен яклау буенча конституция бурычларын үтәүгә әзерлек буенча чаралар санын арттырырга.

МӨДӘНИЯТ

Мөдәният учреждениеләрендә өстәмә белем бирүче 8 мәктәп эшли, анда белем бирү процессы 224 профессиональ педагог тәэмин итә. Укучыларның гомуми саны – 3617 бала.

Халыкара конкурсларда 605 бала, Бөтенроссия конкурсларда 448 бала һәм республика конкурсларында 501 бала катнашты. 3 нче балалар музыка мәктәбенең Vivo скрипкачысы ансамбленә 8 талантлы җырчы кергән, быел аларга «Үрнәк коллектив» дигән мактаулы исем бирелде, шулай ук ул «Мәскәүнең Раштуа утлары» Халыкара фестиваль-конкурсының 1 нче дәрәжә лауреаты булдылар.

Икенче ел рәттән «Татнефть» хәйрия фонды ярдәмендә В.И. Самойлов исемендәге 2 нче балалар музыка мәктәбенең «Карлыгач» вокаль-инструменталь ансамбле үзенең ижади эшчәнлеген алып бара, ул төрки чыгышлы халыкларның традицион музыкасын һәм мөдәниятен чагылдыра.

Шәһәр һәм нефтьчеләр, Әлмәт администрацияләренең уртак тырышлыгы нәтижәсендә, балалар яңа белемнәр алу һәм «Йолдызлык» республика эстрада сэнгате фестивалендә, «Сандугач сайрар илем» фестивалендә, «Браво, Әлмәт» балалар һәм яшүсмерләр ижаты конкурсында һәм яшь бергәлек формалаштыруга ярдәм итүче башка бик күп мөдәни вакыйгаларга үзәге булып тора.

Хисап елының мөһим вакыйгаларыннан берсе – Түбән Мактаманың 1977 елда төзелгән 2 нче балалар сэнгаты мәктәбенең 32 млн сумнан артык республика бюджеты акчасына капитал ремонт һәм яңарту булды.

Өстәмә белем бирү мәктәпләре киләчәктә ижади үсеш һәм кертемнәр өчен, Ф.З. Яруллин исемендәге Әлмәт музыка көллиятенә старт майданчыгы булып тора, анда 5 белгечлек буенча 190 кеше укый.

Россия Федерациясе Мөдәният министрлыгы, Татарстан Республикасы ярдәм белән сентябрьдә РТ Рәисе катнашында креатив индустрияләр мәктәбен ачылды, ул 1 нче балалар сэнгаты мәктәбенең структур бүлекчәсе булып тора. Объектны төзүгә, заманча жиһазларны ремонтлауга һәм сатып алуга 120 млн сумнан артык акча жиһәрелде. Мәктәп Инженерлык лицееда урнашкан, анда яшь кешеләргә 6 юнәлеш буенча талантларны үстерү мөмкинлеге бирелә: VR/XR/AR технологияләре, фото һәм видеожитештерү, дизайн, анимация, тавыш режиссурасы һәм саунд-дизайн, заманча электрон музыка.

Китапханәләр мәдәният учреждениелә-ренең аерылгысыз өлеше булып тора. Алар электрон китапларга керү мөмкинлеге бирә. 54 филиалның гомуми фонды төрле саклагычларда 717886 данәдән артык документка ия, аларны 83521 кеше укый ала.

Г.Тукай исемендәге үзәк балалар китапханәсе Россиянең «Беренчеләр хәрәкәте» конкурсында сайлап алу нәтижәсендә балалар һәм яшьләр үсешенә юнәлтелгән 1000 иң яхшы проекты керде, шулай ук 2023 елда «Гений место» РФ Мәдәният министрлыгы проектының Татарстандагы бердәнбер жиңүчесе булды, аның максаты – юнәлешләр: дизайн, иҗат һәм маркетинг буенча ижади лабораторияләр базасында халыкның креатив күнекмәләрен үстерү мөмкинлеге.

Үзәкләштерелгән китапханә системасы төрле оешмаларның талантларын һәм ресурсларын берләштерә. «Осталар шәһәре» арт-проекты кысаларында Г.Тукай исемендәге балалар китапханәсендә һөнәрчеләр берлеге белән берлектә гамәли иҗат курслары һәм мастер-класслары уза. Язучылар берлегенең Әлмәт бүлеге белән берлектә язучылар берлегенең 60 еллыгы юбилее билгеләп үтелде.

Районда 6 музей эшли, алар жәмгыятьнең тарихын, сәнгәт һәм мәдәни мирасын саклап калуда һәм популярлаштыруда мөһим роль уйнайлар. Гомуми музей фонды 40127 саклану берәмлеге тәшкил итә, бер ел эчендә ул 2691 берәмлеккә тулыланды.

Р.Фәхреддин исемендәге мемориаль музей мәдәни-мәгариф һәм фәнни-тикшеренү эше белән шөгыльләнә. Алга таба материаллар китап һәм брошюра рәвешендә чыгарыла. Китапларны бастыруда «Татнефть» хәйрия фонды «Рухият» рухи яңарыш фонды программасы кысаларында һәрьяклап ярдәм күрсәтә. Быел беренче тапкыр Ризәддин Фәхреддинның «Атаклы хатын-кызлар» хезмәте яңадан басылып чыкты.

Шәһәрнең 70 еллык тарихы кысаларында Әлмәт туган якны өйрәнү музеенда төбәкнең мәдәни мирасының матди һәм матди булмаган объектлары мәгълүматларын булдыру һәм яңарту, «Бәхетле Әлмәт» проекты чараларын гамәлгә ашыру һәм СВО да катнашучылар истәлеге китабын формалаштыру өчен материал җыю эше яңадан торгызылды.

Татарстан нефтен эшкәртә башлауның 80 еллыгына, Ромашкино ятмасы ачылуга 75 ел тулуга һәм Әлмәт шәһәренең 70 еллыгына багышланган тантаналы чаралар үткәрелгән нефть каласының елъязмасын бизәү дәвам итә.

Һөнәри, күргәзмә майданчыкларының берсе – Г.А. Стефановский исемендәге картина галереясы, анда «Татнефть» ГАҖ житәкчеләге ярдәме белән «Геройның батырлыгы үлемсез» күргәзмәсе ачылды. Экспозициядә Санкт-Петербургның Дәүләт рус музей тарафыннан тәкъдим ителгән Бөек Ватан сугышы герое, Әлмәттә туган Барий Абдуллоевич Йосыповның бронза бюсты аерым урын алып тора. Бюст күренекле скульптор В.И.Мухина тарафыннан булдырылган. Шулай ук традицион, Бөтенроссия күчмә күргәзмә – «Арт-Сабантуй – 2023» конкурсы узды.

54 мәдәни-ял итү учреждениесендә 479 иҗат коллективы эшли, чараларда 7446 кеше катнаша, 704 клуб берләшмәсе эшли. «Халык үзешчән коллективы» исеменә 34 иҗат коллективы ия, 3 балалар коллективы «Үрнәк» исемен йөртә.

Хисап елында республика бюджеты акчасына Түбән Абдул авыл мәдәният йортында 32 млн артык суммага ремонт эшләре башкарылды. Шулай ук «Мәдәният» милли проекты кысаларында Ямаши авыл мәдәният йортына капитал ремонт ясау өчен 56 млн сумнан артык акча бүленде.

ТРда милли мәдәниятләр һәм традицияләр елында мәдәният, яшьләр сәясәте һәм мәгариф учреждениеләре «Татарстанның мәдәни башкаласы» конкурсы кысаларында «Бәхет бердәмлектә» программасын тәкъдим иттеләр. Теләге булган һәркем төрле мастер-классларда катнашты һәм үзенең «Бәхет формуласын» төзде, шулай ук милли мәдәният, традицияләрнең үзенчәлеге һәм үз халкына мөхәббәт атмосферасын тәрбияли.

Быел Баку шәһәрндә күчмә халыкара Сабантуй уздыру да зур вакыйга булды. Әлеге вакыйга республика Рәисе катнашында узды һәм эзербайжан халкының гомуммилли лидеры Гейдар Алиевның тууына 100 ел тулуга багышланды. Сабантуйда Бакуда яшәүче татар милләтеннән булган 5000нән артык кеше килгән иде.

«Татнефть» хәйрия фонды һәм район Башлыгы ярдәме белән шәһәрнең ижади киңлекләре инфраструктурасы актив үсеш ала. «Нефтьче» мәдәният йорты майданчыгында Әлмәт креатив хабы кысаларында «Библионефть» креатив киңлекләрен реновацияләү бара, аның концепциясе һәм мастер-планы «Россиядә уйлап табылган» федераль проекты кысаларында Югары икътисад мәктәбе белгечләре тарафыннан эшләнә.

Әлмәтнең профессиональ театр майданчыгы булып Татар дәүләт драма театры тора. 2023 елда коллектив биш премьерә спектаклен тәкъдим итте, алар тамашачылардан да, тәнкыйтьчеләрдән дә бик яхшы бәяләр ала. Театр кече шәһәрләрнең 10 нчы фестивалендә катнашты, анда театр сәнгатен үстерүдә зур казанышлары өчен бүлекләр һәм Грамоталарга лаек булды. ТР Мәдәният министрлыгы һәм Әлмәт районы Башлыгы ярдәме белән беренче тапкыр «Тантана» республика театр премиясен тапшыру чарасы узды, анда «Дөм» («Караңгылык хахимлеге») спектакле «Эксперимент» номинациясендә премия лауреаты булды.

Шәһәрнең визит карточкасы булып «Легкие крылья» урам театры тора, ул барлык шәһәр чараларын бизи. Өченче ел рәттән безнең шәһәр тормышында иң массакүләм чараларның берсе – «Урам театрлары фестивале». Ул «Татнефть» хәйрия фонды ярдәме белән 70 меңнән артык кешене колачлаган «Каракуз» этно-модерн фестивале кысаларында үткөрелә.

3 ел дәвамында «Пушкин картасы» Бөтенроссия программасы актив гамәлгә ашырыла. Әлмәт муниципаль районында 2023 елда картаны 11996 яшь кеше сатып алган, бу программаның потенциал катнашучылар санының 92 процентын тәшкил итә. 2653 чара үткәрелгән һәм 22 млн сумнан артык суммага 61960 билет сатылган. 2022 ел белән чагыштырганда программа буенча үткәрелгән чаралар саны 128% ка, сатылган билетлар саны 19% ка, гомуми сумма 10% ка арткан, бу әлеге программада эшләүнең нәтижәлелеген һәм ихтыяжын күрсәтә.

2024 елга тармак бурычлары:

- «Мәдәният» милли проектында катнашу;
- язучыларның, жәмәгать, мәдәниятэшлекләренә һәм галим-мәгърифәт-челәрнең тууына багышланган юбилей даталарына багышланган чаралар үткөрү;
- Калининград өлкәсендә Балтыйк Сабантуен оештыру һәм үткөрү;
- Гаилә елына багышланган йола бәйрәмнәрен һәм чараларын оештыру һәм үткөрү: «Святки-Колядки», «Масленица», «Троица», «Нардуган», «Каз өмесе», «Балтай»;
- мәктәп укучылары һәм студентлар өчен кызыклы булган Пушкин картасы проекты буенча яңа чаралар эшләү;
- мәдәният учреждениеләренә матди-техник базасын ныгыту, мәдәни проектларны гамәлгә ашыру өчен төрле дәрәжәдәге грант чараларын жәлеп итү;
- ижади индустрияләргә үстөрү;
- Г.Тукай исемендәге Үзек балалар китапханәсе базасында «Гений место» проекты кысаларында дизайн, ижат һәм маркетинг юнәлешләре буенча ижади лабораторияне гамәлгә ашыру.

ФИЗИК КУЛЬТУРА ҺӘМ СПОРТ

Шәһәрдә спорт инфраструктурасы объектларының тыгызлыгы иң югарыларның берсе һәм 90,2% тәшкил итә. Әлмәттә 9 спорт мәктәбе үз эшчәнлеген алып бара, 4658

баланы колачлый һәм 62дән артык спорт төре үстерелә. 2023 елда спорт мәктәпләре 9 спорт мастеры, 57 спорт мастерына кандидат эзерләде. 100 дән артык спортчы районны төрле спорт төрләре буенча РФ һәм ТР җыелма командаларында тәкъдим итә: триатлон, бокс, йөзү, ирекле көрәш, грек-рим көрәше, көрәш, кикбоксинг, өстәл теннисы, самбо, бадминтон, чаңгы, ат спорты.

«Олимпия резервы спорт мәктәбендә» 7 спорт төре буенча 1398 спортчы шөгильләне. Спортчылар йөзү, ирекле көрәш, грек-рим көрәше һәм кикбоксинг буенча РФ һәм ТР чемпионатларында һәм беренчелекләрендә күп тапкыр җиңүчеләр булдылар. Быел ике спортчы яшүсмерләр арасында көрәш буенча дөнья беренчелегендә җиңүче булды.

ТР Спорт министрлыгы һәм «Татнефть» ГАҖ ярдәме белән 2023 елда «АМР футбол буенча спорт мәктәбенә» капитал ремонт ясалды, анда спортның 3 төре буенча 766 спортчы шөгильләне (футбол, авыр атлетика, триатлон). Узган ел егетләр һәм кызлар командалары 6 төрле яшьтә футбол буенча ТР беренчелегендә призер булдылар. 2023 елда спорт мәктәбенең 4 тәрбияләнүчесе Россиянең иң яхшы футбол академияләренә күчә: Садыков Дамир, Вавилов Дмитрий, Мухамаев Кирилл (ФК Рубин), Васильев Антон (ФК Крылья Советов).

Профессиональ спортта Әлмәтне «Бөтенроссия хоккей лигасында» чыгыш ясаучы «Нефтяник» хоккей командасы тәкъдим итә. Өй уеннарын клуб «Юбилейный» ДС базасында үткәрә (2000 тамашачы сыйдырышлы). Үз ресурсларын команда 1978 елдан бирле үз эшен алып барган «Нефтяник» спорт мәктәбе тәрбияләнүчеләреннән тулыландыра. Бу мәктәптә 590 кеше шөгильләне. 2023 елда хоккей мәктәбе тәрбияләнүчеләре федераль округ беренчелеге призерлары булдылар. Ике тәрбияләнүче хоккей буенча Россиянең яшүсмерләр җыелма командасы составында чыгыш ясый (Кәримов Руслан, Вильданов Айдар).

Әлмәт физик культура көллияте ярдәмендә спорт белеме алу мөмкинлеге бар. Укучыларның гомуми саны 254 кеше. Белем бирү процессын 20 профессиональ укытучы башкара, 90% югары белемле, укытыла торган дисциплиналар профиленә туры килә.

2022–2023 уку елында АКФК студентлары Халыкара, Бөтенроссия һәм Республика ярышларында катнашты, анда 30дан артык призлы урын яуладылар.

Укучылар белән АМР Спартакиадасы кысаларында актив эш алып барыла, анда 25 мәктәп һәм 10 ССУЗ һәм ВУЗ катнаша. Ярышлар уку елы дәвамында спортның 9 төре буенча уздырыла. Узган елда районда ГТО комплексын гамәлгә ашыру буенча 78 чара уздырылды. АИС федераль системасына 14 570 кеше хезмәт куйды, шуларның 3 250дән артыгы мактау билгесе нормативларын үтәде.

Пенсионерлар белән эшләү 14 физкультура-сәламәтләндерү клубында алып барыла, анда 1000 дән артык ветеран шөгильләне. Пенсионерлар арасында иң популяр спорт төрләре булып йөзү һәм Скандинавия йөреше тора. Районда спорт идарәсе һәм ветераннар советы белән берлектә 12 спорт төре (шахмат, бильярд, җиңел атлетика, өстәл теннисы, йөзү, ГТО, күңелле стартлар, ату, дартс, шәһәрчек, волейбол) буенча Спартакиада уза, ел дәвамында 500дән артык кеше катнаша. Шулардан Әлмәт ветераннары өченче ел рәттән республика Спартакиадасында 1нче урынны алып тора.

Физкультура-сәламәтләндерү эшчәнле-генең адаптив формаларын үстерүгә зур әһәмият бирелә, алар физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрне җәмгыятьнең актив тормышына интеграцияләү даирәләрен киңәйтү өчен иң нәтиҗәле ысулларның берсе булып тора. Районда ОВЗлы 10 411 кеше яши, шуларның 821е – бала. 2011 кеше физкультура-сәламәтләндерү эшенең төрле рәвешләрендә эшли. Иң популяр учреждение – «Мирас» СОК, анда 3 инструктор эшли, төрле спорт төрләре буенча (бочча, йөзү, өстәл теннисы, шашка һәм шахмат, ОФП). Район җитәкчелеге ярдәмендә яшүсмерләр клубында армспорт секциясе «Родничок» эшчәнлеген дәвам итә.

Районда физкультура-спорт эшен алып баручы 50гә якын предприятие һәм учреждение исәпләнә. Планлы эчке чаралар да оештырыла, шулай ук гомумшәһәр вакыйгаларында актив катнашу да күздә тотыла, алар арасында «Россия чаңгы юлы», «Беренче май эстафетасы», «Твоя миля», «Оранжевый забег», «Велосипедта эшкә», «Тимерман» һәвәскәр стартлары, системалы рәвештә шөгыйльләнүче спорт күрсәткечен 58,1% тан 63,8% ка кадәр күтәрә алдык.

Үсеш алган инфраструктура ярдәмендә Әлмәттә Бөтенроссия дәрәжәсендәге спорт-массакуләм чаралар уза: «Триатлон буенча Россия чемпионаты һәм беренчелеге» «Тимерман» стартлар сериясе, шосседа велоузыш буенча ярышлар «Татнефть Тур де Татарстан. Әлмәт 2023», «Татнефть Әлмәт ярыммарафоны 2023». Узган ел беренче тапкыр «Фиджитал уеннары» узды. Татарстан «Инженерлык лицее» базасында 700дән артык укучы катнашты, 6 спорт төре буенча ярышлар оештырылды, фиджитал: футбол, баскетбол, стратегия, ярышлар, бер көрәш һәм ритм-симулятор.

Физик культура һәм спорт юнәлешендә төп бурыч – өлкәннәр арасында системалы рәвештә спорт белән шөгыйльләнүчеләр санын арттыру, 75% күрсәткечләргә ирешү, шулай ук корпоратив һәм шәһәр спорт культурасын үстерү.

ХАЛЫКНЫ СОЦИАЛЬ ЯКЛАУ

Хисап чорында районда яшәүче 59 меңнән артык кеше социаль ярдәм чаралары белән тәэмин ителде: Бөек Ватан сугышы ветераннары, хезмәт ветераннары, сугыш хәрәкәтләре ветераннары, реабилитацияләнгән гражданныр, инвалидлар, инвалид балалар, ятим балалар, күп балалы гаиләләр, аз керемле һәм авыр тормыш хәлендә калган гаиләләр. Аларга 500 млн сумнан артык ярдәм күрсәтелде.

Районда 10 меңнән артык инвалид яши, шул исәптән 765 инвалид бала, балачактан инвалид – 1 меңнән артык. Хисап елы дәвамында 930 өлкән һәм 146 инвалид бала реабилитацияләү үзәкләренә, 163 кеше социаль-реабилитация бүлекчәләренә жиберелде.

Төрле социаль ярдәм чараларын 3013 күп балалы гаилә, 17000нән артык балигь булмаган балаларны тәрбияләүче гаилә ала. Ел дәвамында әлегә гаиләләргә ярдәм итү өчен 138 млн сум акча жиберелде.

Социаль контракт төзү юлы белән 153 гаиләгә 26 млн 340 мең 260 сумлык ярдәм күрсәтелде. Үткәрелгән эш нәтижәсендә 82 кеше үзмәшгуль һәм шәхси эшмәкәрләр буларак теркәлде, 71 кеше эшкә урнаштырылды.

Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгының 16.07.2015 ел № 473 боерыгы белән расланган шифаханә-курорт дөвалануына 308 пенсионер, Татарстан Республикасы дөүләт һәм муниципаль учреждениеләренә 73 хезмәткәре, ташламалы юллама алды.

«Опека» КЦСОН ГАУСО гаиләгә һәм балаларга социаль ярдәм бүлекчәсе эшчәнлегә системасы балаларның караучысыз калу сәбәпләрен, дөүләт тәэмин итүенә алып баручы балаларның сәбәпләрен ачыклау буенча чаралар комплексын тормышка ашырырга, әхлаксыз тормыш алып баручы ата-аналар белән профилактик эш алып барырга, кризис хәлендә булган балаларга һәм ата-аналарга төрле социаль ярдәм күрсәтергә мөмкинлек бирә.

Социаль куркыныч хәлдә булган гаиләләргә һәм балаларга ведомствоара муниципаль социаль патронаж оештыру максатыннан районда территорияль социаль яклау органы базасында муниципаль социаль-реабилитация консилиумы (МСРК) эшли.

2023 елда консилиумның 33 утырышы уздырылды, 866 гаилә каралды, аларда 1696 балигь булмаган бала тәрбияләнә. Шуларның 91е ведомствоара патронатка куелды.

Ел ахырына ведомствоара патронатта 117 гаилә торган, аларда 240 балигы булмаган бала тәрбияләнә.

Социаль приютларда балалар һәм яшүсмерләр өчен социаль куркыныч хәлдә булган 30 гаиләнең 43 балигы булмаган баласы, аларның гаиләләре белән тернәкләндерү эше алып барылган законлы вәкилнең һәм ПДН актларының шәхси гаризасы нигезендә балаларны туган гаиләләренә кайтаруга юнәлдерелде. Әлеге форма ата-аналар һәм балалар арасындагы мөнәсәбәтләрне саклап калырга мөмкинлек бирә.

«Опека» халыкка социаль хезмәт күрсәтү бүлегендә 879 өлкән яшәтәге кеше һәм инвалид исәпләнә. Ел дәвамында 1108 кешегә хезмәт күрсәтелде. 448 өлкән кешегә һәм инвалидка озак вакытлы тәрбия бирү системасы кысаларында 148 социаль хезмәткәр хезмәт күрсәтә.

Россия Федерациясе Президенты В.В.Путинның «Россия Федерациясе үсешенә милли максатлары һәм стратегик бурычлары турында» 2018 елның 07 маендагы 204 номерлы Указын, «Милли проект – «Демография» федераль проектын гамәлгә ашыру максатларында авыл жирендә яшәүче 65 яшәтән өлкәнрәк затларны медицина оешмаларына, диспансеризация үткөрү өчен, шул исәптән халыкның үлем структурасына өлеш кертүче социаль эһәмияткә ия булмаган авыруларны ачыклау өчен скрининглар уздыру өчен илтеп җиткерү гамәлгә ашырылды. 2023 елда тикшерү планы – 1832 кеше, тикшерелгән – 1882 кеше (103%).

Комплекслы үзәктә өлкән яшәтәге гражданныр һәм инвалидлар турында «Реабилитация һәм кайгырту мәктәбе» технологиясен алыштыручы стационар оештырылды һәм эшли. Технология үз-үзен йөртүдә кыенлыктар кичергән аз хәрәкәтләнүче гражданнырны өйдә карау белән шөгыльләнүче белгечләренә, туганнырны һәм кешеләренә реабилитацияләү һәм гомуми карау күнекмәләренә өйрәтүгә юнәлдерелгән. 2023 елда карау мәктәбендә 308 дәрәс үткөрелде. Өлкән яшәтәге гражданнырны һәм инвалидларны караучы 111 туган, шулай ук 112 социаль хезмәткәр һәм шәфкать туташы укыды.

Сәламәтлекләре буенча үз ихтыяжларын канәгатьләндерә алмаган һәм даими рәвештә чит кеше каравына мохтаж булган гражданнырга өй шартларында яшәү мөмкинлегенә бирү, шулай ук авыр һәм озак авыру туганнырны булган гаиләләргә ярдәм күрсәтү максатларында районда «Өйдә тәрбияләнүче» социаль хезмәт оештырылды. 2023 елда «Содействие» АНО аша шәфкать туташлары 50 хезмәт алуыга хезмәт күрсәтте.

«Ветеран» реабилитация һәм инвалидлар үзәге – 56 кеше эшли торган социаль хезмәт күрсәтү учреждениесе. Үзәк эшчәнлегенә төп максаты: социаль хезмәтләр алучылар өчен арзан һәм вакытында, квалификацияле ярдәм тәэмин итү.

Социаль хезмәт күрсәтүнең 3 формасы каралган: 55 урынга ярымстационар форма, 45 урынга стационар форма һәм кендезге тору – 15 урын.

2023 елда хезмәт күрсәтүчеләр саны – 1255 кеше тәшкит иткән, шуларның стационарында – 715 кеше, ярымстационарда – 540 кеше. Социаль хезмәтләрне алучыларга, керемгә карап, өлешчә түлөгән өчен хезмәтләр күрсәтелде – 973 кеше, һәм бушлай – 282 кеше. Күрсәтелгән хезмәтләр күләме, 2022 ел белән чагыштырганда, 9,6% ка арткан.

2024 елга өстенлекле бурычлар:

- социаль ярдәм чараларын вакытында һәм сыйфатлы күрсәтүне тәэмин итү;
- социаль контрактлар кысаларында гражданнырны социаль адаптацияләү программаларын гамәлгә ашыру аша ярлылык дәрәжәсен киметүне тәэмин итү;
- инвалидларны, инвалид балаларны комплекслы реабилитацияләү. Социаль хезмәт күрсәтү оешмаларында реабилитация һәм абилитация хезмәтләре белән тәэмин итүне арттыру: инвалид балалар 84% тан 89% ка кадәр, инвалидлар 80% тан 85% ка кадәр артыру;

- инвалидлар жәмгыяте эшчәнлеген гамәлгә ашыруда ярдәм итү;
- авыл жирлегендә яшәүче 65 яшьтән өлкәнрәк гражданның ким дигәндә 25 процентын медицина оешмаларына профилактик тикшерүләр һәм диспансерлаштыруга китерүне тәэмин итү;
- авыр тормыш хәлендә булган, социаль приютлардан чыккан балаларның 90% өчен гаиләне саклау;
- эшкә яраклы яшьтәге инвалидларны һөнәри реабилитацияләү юнәлешен үстөрү;
- учреждениеләр хезмәткәрләренең профессиональлеген күтөрү, квалификацияләрен күтөрү системасы аша;
- төрле финанслау чыганаclarы хисабына учреждениенең матди-техник базасын ныгыту.

МОБИЛИЗАЦИЯЛӘНГӘН ГРАЖДАННАРГА ҺӘМ АЛАРНЫҢ ГАИЛӘ ӘГЪЗАЛАРЫНА ЯРДӘМ ИТҮ

2023 елда мобилизацияләнгән гражданның гаилә әгъзаларына ярдәм итү эше дәвам итә.

Яшьләр үзәге базасында (Ленин ур., 21 йорт) «Үзебезнекеләрне ташламабыз!» Штабы эшли, анда волонтерлар СВО зонасында безнең сугышчылар өчен гуманитар ярдәм җыялар.

Урта-махсус һәм югары уку йортларыннан волонтерлар штабта кизү торалар, гуманитар ярдәмне сортировкалау һәм җибәрү белән шөгыльләнеләр, тартмаларны төяү-бушатуны гамәлгә ашыралар. Штаб эшендә 5 меңнән артык кеше катнашты.

Мобилизация башланганнан бирле гомуми суммасы 370 млн сумнан артык булган 400 тонна гуманитар ярдәм җибәрелде. Безнең сугышчылар махсус инженер-техник һәм электр җиһазлары, автотранспорт, 12 броневеомобиль, беренче кирәкле чаралар, элемент чаралары, медициналар алдылар. Гуманитар йөкләрне тапшыру буенча СВО зонасына 15 тапкыр бару оештырылды.

Волонтерлар көнкүреш мәсьәләләрен хәл итүдә мобилизацияләнүчеләрнең гаиләләренә ярдәм итә. Утын әзерләү, ремонт, кар чистарту турындагы үтенечләргә җавап бирәләр. СВОдан соң солдатларны социаль тернәкләндерү процессына, шулай ук гаиләләренә хәрби хезмәттән соң тормышка әзерләүгә аерым игътибар бирелә. Жәйге каникулда лагерьларда безнең сугышчыларның гаиләләреннән 94 бала ял иттә. 2023 ел башыннан бирле мобилизацияләнүчеләр гаиләләреннән 500 гә якын кешегә психологик ярдәм күрсәтә. Көн саен консультацияләр, төрле мастер-класслар, очрашулар үткәрелә. «Кайнар линия» эше оештырылды, «Үзебезнекеләрне ташламайбыз!» эш чорында линия 500 дән артык шалтырату килде.

ӨМР башкарма комитеты ярдәмендә «Жены героев» Бөтенроссия фотопроекты уза. Аның катнашучылары – махсус хәрби операция зонасында булуучыларның тормыш иптәшләре. Сәнгать идеясе буенча, аларның һәркайсы иренең кителендә фотога төшә. Хәрби формадан тыш күпләр үзләре белән яраткан әйберләре – медальләр, фотосурәтләр, хатлар һәм башка бик күп нәрсәләр алып киләләр. Болар барысы да ярату, ышаныч һәм туганлык хисләренә нигезләнеп Россия солдатларын саклай һәм яклай дигән символ булып тора. Геройларның хатыннары проектны оештыручылар белән үзләренең мөһабәт тарихларын да уртаклашты. 2023 елда фотопроектта Әлмәт районыннан алынган хәрби хезмәткәрләренең 51 тормыш иптәше катнашты.

Махсус операциядә катнашучыларның әниләренә игътибар булу бик мөһим. Алар өчен очрашулар, күңел ачу чаралары оештырыла. Мондый формат әниләргә очрашырга, мәгълүмат һәм хисләр белән уртаклашырга мөмкинлек бирә.

Мобилизацияләнүчеләрнең әниләре кайда гына яшәмәсен, Халыкара Әниләр көнендә азык-төлек бүләге алды. 23 декабрьдә «Фабрика» яшьләр үзәгендә сугышчыларыбызның әниләре өчен концерт программасы узды. Һәр әнигә игътибар йөзеннән Яңа ел бүләге тапшырылды.

Елның яхшы тәмамлануына һәрвакыт яңа ел бәйрәмнәре нәтижә ясый. 2023 елда сугышчылар балалары өчен Яңа ел чаралары уздырылды. 281 бала Казанда Республика Яңа ел чыршысында катнашты. Шулай ук республикадан 3 яшьтән алып 6 яшькә кадәрге 197 балага Яңа ел бүләкләре тапшырылды. 700 бала OZON сертификатлары алды. Мобилизацияләнүчеләрнең гаиләләр өчен көнкүреш химиясе жыелмаларыннан Яңа ел бүләк депутатлар корпусы тарафыннан бүлеп бирде. Шулай ук ел әйләнәсендә балаларга «Бушидо Парк», Sky City, Magic City күңел ачу үзәкләренә, Dream City интерактив паркына, Татарстан нефтенә 60 еллыгы исемендәге шәһәр паркындагы аттракционнарға бушлай бару мөмкинлегенә бирелде.

«Нур» үзәге базасында «Ватанны сак-лаучылар» Дәүләт фондының 3 социаль координаторы эшли. Фондның төп максаты – СВО ветераннарының, һәлак булучыларның гаиләләренә һәм яраланудан үлгән сугышчыларның шәхси ярдәм итү. Оешма үз эшен бөтен Россия буенча 1 июньнән башлады. Эш барышында Әлмәт районының социаль координаторлары тарафыннан 200дән артык мәрәжәгать каралды. Районның структур бүлекчеләренә бердәм һәм төгәл эшләве, ведомствоара тыгыз хезмәттәшлеге нәтижәсендә әлеге категорияләренң проблемаларын максималь кыска срокларда һәм максималь сыйфатлы итеп хәл итә алдылар.

ӘЛМӘТ РАЙОНЫ ВЕТЕРАННАР СОВЕТЫ ЭШЧӘНЛЕГЕ

Ветераннар Советы шәһәр һәм районның беренчел ветеран оешмалары эшчәнлегенә координацияләү үзәгенә әверелде, ул «Татнефть» ГАҖ, район башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, иҗтимагый оешмалар белән актив хезмәттәшлек итү нәтижәсендә өлкән буын гражданны мәнфәгатьләрен яклау буенча эш алып бара.

Район ветераннар Советы эшендә иң мөһим юнәлешләренң берсе – яшьләренә Бөек Ватан сугышында катнашучылар, өлкән буын кешеләре, локаль сугышчылар, махсус хәрби операциядә катнашучылар мисалында хәрби-патриотик тәрбияләү. 2023 елда ТР Ветераннар берлегенә 18 кешедән торган Әлмәт бүләге булдырылды, анда барлык иҗтимагый оешма житәкчеләре дә керде. Әфганстанда, Кавказда локаль сугышчыларның әлеге катнашучылары архивын булдыру буенча эш башлана. Документлар һәм әйберләр туган якны өйрәнү музей архивын, мәктәпләрдә, СДК, предприятиеләрдә дан почмакларын тулыландыра.

3 фильм проекты кысаларында төзелгән «Буыннарның өзелмәс бәйләнеше» проекты гамәлгә ашырыла: «Сугыш белән чыныккан яшьлек», «Тыныч күк йөзе», «Хәтер вахтасы» мөгариф идарәсенә тапшырыла һәм сыйныфтан тыш эш буенча дәресләрдә трансляцияләнә.

Хәрби-патриотик тәрбиянең яхшы мәктәбе булып эзләнү эше тора. Эзләү отряды ветеран, «116 биеклек» эзләү экспедицияләре нәтижәләре буенча Волгоград өлкәсенә, Кырымга, Ленинград өлкәсенә Урсалы мәктәбендә, «Ровесник» яшүсмерләр клубында, ДОСААФ автомәктәбендә, Урман-Кәләй авыл мөдәният йортында музейлар булдырылды һәм мәктәп укучылары өчен тематик экскурсияләр үткәрелә.

Документлар, фотоматериаллар, Бөек Ватан сугышында катнашучыларның истә-лекләре Татарстан Республикасы дәүләт архивына, музейларга, республика ветераннар Советына, массакүләм мөгълүмат чараларына жиберелде. Бөек Ватан сугышының 3 ветераны Козлова Любовь Ивановна, Федотов Николай Афанасьевич

һәм Габдрахимов Габдулбари Вагизовичның тормыш юлы тарихы «80 еллык сугыш юлы тарихы» фильмына кертелде.

Ветераннар Советы сугышта катнашу-чыларны һәм 90 яшьтән өлкәнрәк тыл хез-мәтченнәрен юбилей даталары белән котлауда катнаша. Узган ел 3526 пенсионерга бүләкләр тапшырылды, шуларның 276сы Бөек Ватан сугышында катнашучыларга һәм тыл хезмәтченнәренә юбилей даталары хөрмәтенә.

Безнең пенсионерлар СВО зонасында һәм Донбасс халкына гуманитар ярдәм оештыруда актив катнашучылар. 37 авыл жирлегендә һәм шәһәрнең барлык ветераннар оешмаларында акча, дарулар, азык-төлек продуктлары рәвешендә гуманитар ярдәм жыю эше алып барыла, маскировка челтәрләре, оекбашлар бәйлиләр, балаклавлар, тегү әйберләре тегеләр, коры ашлар, өй токмачы һәм башкалар әзерлиләр. Шәһәрдә төп штаблар – «Масксети» («Кафе «Ассоль» (шәһәр паркы) «Мега центр» павильон №10, «Бергәбез көч» («Белоглазов,107), ДОСААФ автомәктәбе, тиз әзерләнүче коры ашлар (Балакинада кафе), анда безнең пенсионерлар эшли.

Жиңүчеләр арасында иң яхшы беренчел ветераннар оешмасына республика конкурсында катнашу традиционга әверелде:

– «Татнефть» ГАЖнең Әлмәт территориаль ветераннар Советы, сәнәгать предприятиеләре арасында 3 нче участок (Газимжанова Г. Я.) – 2 нче урынны алды, акчалата премия 25 мең сум;

– Габдрахман авыл жирлеге (Мөхәммәтгалиева Ж. А.) авыл жирлекләре арасында – 2 урын, 25 мең сум премиясе;

«ТМС групп» ИК ЖЧЖ (Пушкаревская М.В) һәм Сәрән авыл жирлеге (Рәхмәт хатлары).

Ветераннар Советы каршында 10 физкультура-сәламәтләндерү клубы эшли. анда дәрәсләргә ирекле тренерлар үткәрә: буын һәм көч гимнастикасы; сулыш гимнастикасы; аэробика; йога; Скандинав йөреше; Бю юнәлеше; йөзү; велосипед хәрәкәте. Ел саен «III возраст» Әлмәт муниципаль районы спартакиадасында катнашучылар саны арта. Унөчтенче «III возраст» ӘМР пенсионерлары Спартакиадасы 14 спорт төре буенча узды: бильярд, ДАРТС, өстәл теннисы, ату, йөзү, шахмат һәм шашка, классик волейбол, пляж футболы һәм волейбол, шәһәрчәкләр, йөгөрү, чаңгы, ГТО нормаларын тапшыру. Ветераннар массакүләм узышларда актив катнашалар: «Татарстан кроссы», «Татарстан чаңгы юлы», ярыммарафон, велосипед хәрәкәте. Өлкән буын кешеләргә ел әйләнәсе шәһәрнең «Яшел фитнес» проекты актив йөрүчеләр, һәр якшәмбе шәһәрнең биш майданчыгында квалификацияле инструкторлар дәрәс үткәрәләр.

2023 елда ветераннар Советы Раиф монастыре, Болгар, Зөя, Биләр, Алабуга, Бөгелмә, Чистай, Казанга 42 экскурсия оештырды; шәһәрбезнең һәм районыбызның истәлекле һәм тарихи урыннарына сәяхәткә чыкты.

«Татарстан Республикасы халыклары традицияләренең тере җепләре» проекты гамәлгә ашырыла, анда 400 дән артык кеше катнаша, шулай ук 400 данәгә «Көмеш волонтерларның ижади остаханәсе» җыентыгы басылып чыга.

КИУның Әлмәт филиалы базасында «Интернет әлифбасы» проекты буенча дәрәсләр алып барыла, 97 пенсионер курсларны тәмамлау турында сертификатлар алды.

Хисап елында ветераннар советы грантлар буенча «Татарстан Республикасы халыклары традицияләренең тере җебе» граждан җәмгыяте үсешенә Татарстан Республикасы проектлары гамәлгә ашырылды; «ОМК-Партнерлык» «Без бергә» проекты, «Татнефть», «Минем авылым», «СМП Неф-тегаз» хәйрия фондлары.

2024 елга планнар

– яшьләргә рухи-әхлакый һәм хәрби-патриотик тәрбияләүгә, традицион гаилә кыйммәтләрен саклауга юнәлтелгән чараларны гамәлгә ашыруда катнашу;

- «Балкыш-Сияние» проектын гамэлгә ашыру;
- «Актив озак яшәү – яшәү сыйфаты» программасын үтәү;
- өлкән буын кешеләрен сәламәт яшәү рәвешенә жәлеп итү, төрле социаль программаларда катнашу.

ГРАЖДАННАР МӨРӘЖӘГАТЬЛӨРЕ БЕЛӨН ЭШЛӨҮ

2023 елда Башлык һәм Башкарма комитет адресына тәкъдимнәр һәм инициативалар белән 2736 граждaн мөрәжәгатъ итте, бу 2022 ел дәрәжәсеннән 0,6 процентка кимрәк (2752), шуларның 254е ел дәвамында житәкчеләр үткәргән шәхси очрашулар барышында үз сорауларын һәм үтенечләрен житкерде. Жибәрү төрләре статистикасы буенча, электрон почта һәм интернет – кабул итү бүлмәсе аша 1257 мөрәжәгатъ килде.

Гражданнар мөрәжәгатъләренең тематик структурасын анализлау торак-коммуналь өлкәдә барлыкка килгән мәсьәләләренең шактый күп булуын күрсәтә – 780 мөрәжәгатъ, алар үз эченә халыкка коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү, идарәче компанияләр һәм торак милекчелегенең гомуми торышына бәйле мәсьәләләренә үз эченә ала.

Төзелеш һәм шәһәр төзелеше эшчәнлегә мәсьәләләре буенча 385 мөрәжәгатъ килде. Эчтәлегә буенча әһәмиятлеләре булып территорияләренә төзекләндерү мәсьәләләре мөрәжәгатъләре тора -220 мөрәжәгатъ. Транспорт хезмәте күрсәтү буенча– 161. Жирдән файдалану мәсьәләләре буенча– 156 мөрәжәгатъ килде. Мәгариф мәсьәләләре буенча 108 мөрәжәгатъ карал-ды. Гражданнарны торак белән тәэмин итү, торак фондыннан файдалану, торак өлкә-сендә социаль гарантияләр бирү темасы 91 тапкыр күтәрелде. Мобилизацияләнгән гражданнарның гаиләләренә ярдәм мәсьә-ләләре буенча 56 мөрәжәгатъ каралды.

Район Башлыгы район тормышының актуаль мәсьәләләре буенча халык белән 28 «туры эфир» үткәрде.

Район халкы «Халык контроле» Татарстан Республикасы дәүләт мөгълүмат системасын актив файдалана һәм үз гаризаларын урнаштыра. 2023 елда «Халык контроле» системасына 5047 хәбәр килде, бу 2022 ел дәрәжәсеннән 0,43% ка кимрәк (5069 хәбәр), «хәл ителгән» статусы булган гаризаларны үтәү күрсәткече 82% тәшкил итте – бу 4128 уңай хәл ителгән хәбәр, бу 2022 ел дәрәжәсеннән 12% ка күбрәк (73%, 3681 хәбәр), «планлаштырылган» статуста 10% (525).

Халык өчен иң актуаль мәсьәләләр булып: төзекләндерү һәм инфраструктура, юлларны тоту һәм ремонтлау, торак-коммуналь хужалык, юл хәрәкәтен оештыру категорияләре тора.

Алга таба жирле үзидарә органнары эшчәнлегә гражданнарның мөрәжә-гатъләрен вакытында һәм сыйфатлы карауны тәэмин итүгә һәм халык белән эшлөү формаларын һәм ысулларын камилләштерүгә юнәлдереләчәк.

2024 елда өстенлекле бурычлар булып кала:

- хәбәрнамәләренә оператив һәм сыйфатлы карауны тәэмин итү;
- «Халык контроле» системасында урнаштырылган белдерүләр нигезендә капиталъ кертемнәрнең тармак программаларын гамәлгә ашыру.

МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕКЛӨРНЕҢ ВӘКИЛЛЕКЛЕ ОРГАННАРЫ ЭШЧӨНЛЕГЕ

Өлмәт муниципаль районы муниципаль берәмлегә территориясе составына 37 торак пункт керә, шул исәптән 2 шәһәр торак пункты (административ үзәгә – Өлмәт шәһәре, Түбән Мактама шәһәр тибындагы поселогы), 35 авыл жирлегә.

2024 елның 1 гыйнварына Өлмәт муниципаль районы Советына 72 депутат, Өлмәт шәһәр Советы составына 29 депутат керә. Хисап датасына Өлмәт муниципаль

районы Советында Бишмунча, Бута авыл жирлекләре башлыгы вәкаләтләре тапшырылды, Әлмәт шәһәр Советында 7 нче Бигәш бер мандатлы сайлау округы буенча депутат вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатты.

35 авыл һәм 2 шәһәр жирлегенең вәкиллеке органнары Составы 331 депутаттан тора, Елховой, Бута, Сөләй авыл Советларында мандатлар, шәһәр Советында 1 вакантлы мандат алмаштырылмаган.

Агымдагы елның 1 гыйнварына – 35 жир-лек башлыгы, шуларның 10ы – хатын-кызлар.

2023 елда район Советының 11 сессиясе һәм шәһәр Советының 12 утырышы узды, аларда 122 карар кабул ителде. Авыл жирлекләренең вәкиллеке органнары һәм. Түбән Мактама ш.т.п. хисап елында 389 утырыш уздырды һәм 980 карар кабул итте.

Кабул ителгән норматив хокукый актлар «Альметьевский вестник» газетасында басылып чыга, Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында, муниципаль район <https://almetyevsk.tatarstan.ru> сайтында урнаштырыла. Хокукый мәгълүмат порталында хисап чорында Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә авыл Советлары кабул иткән 717 карар, үзара салым мәсьәләләре буенча гражданныр жыеннары нәтижеләре турында 143 карар, район һәм шәһәр Советлары кабул иткән норматив хокукый характердагы 82 карар урнаштырылды.

Район Советы һәм шәһәр Советы эш-чәнлеген бюджет-финанс, социаль мәсьәләләр; икътисади үсеш, торак-коммуналь ху-жалык һәм муниципаль милек мәсьәләләре; законлылык, хокук тәртибе, депутат этикасы һәм жирле үзидарә мәсьәләләре; аграр мәсьәләләр, табигый ресурслар һәм экологик куркынычсызлык буенча даими комиссияләр һәм Президиум тәэмин итә. 2023 елда сессия мәсьәләләрен алдан тикшерү һәм әзерләү өчен комиссияләрнең һәм Президиумның 22 уртақ утырышы үткәрелде.

Район Советында 65 депутаттан торган «Бердәм Россия» партиясенең депутат фракциясе оештырылды (житәкчесе Н.В. Парфилова). «Бердәм Россия» партиясенең депутат фракциясе составында «Мәрхәмәт-Милосердие» хатын-кыз депутатлар берләшмәсе эшли (житәкчесе Ф. А. Шәйхетдинова)

Әлмәт шәһәр Советында «Бердәм Россия» фракциясе оештырылды, аның составында 24 депутат (житәкчесе Н.А. Бочкарев), шулай ук 3 депутаттан торган «КПРФ» фракциясе (житәкчесе А.В. Семенихин).

Торак пунктларның вәкиллеке органнарында «Бердәм Россия» партиясенең 36 депутат төркеме оештырылды, аларның составындагы депутатларның гомуми саны 249 кеше.

2023 елның 10 сентябрендә 9 округ буенча 8 торак пунктта өстәмә сайлаулар узды: 7 нче Габдрахман сайлау округы, 8 нче, 2 нче Аппак сайлау округы, 7 нче Ерсубайкино сайлау округы, 6 нчы Кичүчат сайлау округы, 12 нче Түбән Мактама сайлау округы, 5 нче Яңа Нәдер сайлау округы, 10 нчы Яңа Троицкий сайлау округы, 5 нче Иске Михайловка сайлау округы. Сайлау нәтижеләре буенча «Бердәм Россия» партиясеннән 8 депутат, КПРФ партиясеннән 1 депутат сайланды.

2023 елның 10 декабрендә 5 авыл жирлегендә 6 нчы Бишмунча сайлау округы, 1 нче Борискино сайлау округы, 9 нчы Мәмәт сайлау округы, 6 нчы Яңа Никольский сайлау округы, 7 нче Сәрән сайлау округы буенча өстәмә сайлаулар узды. Сайлау нәтижеләре буенча «Бердәм Россия» партиясеннән 5 депутат сайланды.

Хисап чорында 2023 елның гыйнвар-февралендә районда 97 очрашу уздырылды, шуларның 34е авыл жирлекләрендә гражданныр жыены, 26сы шәһәр ТОСлары, 37се хезмәт коллективларында хисап жыелышы. Депутатларның эшендә халык белән эшләү аерылгысыз өлеш булып тора. Район Советы депутатлары тарафыннан 276 мәрәжәгать, шәһәр Советы депутатлары тарафыннан 279 мәрәжәгать каралды. Депутатлар ветераннарға, инвалидларға, аз керемле

гаилэлэргэ даими ярдэм күрсэтэлэр. Даими рөвештэ район штабы белэн берлектэ депутатлар тарафыннан мобилизациялэнгэн гражданнырга, ирекле алынучыларга һәм аларның гаилэлэренә ярдэм күрсөтү буенча зур эш алып барыла.

Депутатлар корпусының 2024 елга планнарында шәһәрне һәм районны социаль-иқтисади үстөрүгә юнәлдерелгән эш планын, кабул ителгән карарларны тормышка ашыруны контрольдә тоту.

КАДРЛАР СӘЯСӘТЕ

Кадрлар сәясәтенең төп максаты-эшкә кабул иткәндә кандидатларны комплекслы бәяләү, хезмәткәрләрнең үз-үзләрен тотышы этикасы нормаларын кертү, корпоратив культураны формалаштыру һәм жирле үзидарә органына лояльлек системасы аша югары квалификацияле муниципаль хезмәткәрләр командасын булдыру.

Муниципаль хезмәтнең төп өстенлеге-аның тотрыклылыгы һәм даимилеге. Икенче, шул ук дәрәжәдә мөһим фактор-жәмгыять файдасына эшләр мөмкинлеге. Өчөнчө фактор – карьера мөмкинлекләре.

Өлмәт муниципаль районы жирле үзидарә органнары хезмәткәрләре саны 242 кеше тәшкил итә. Аларның 70% хатын-кызлар, 30% ир-атлар. Хезмәткәрләрнең 44% муниципаль хезмәттә 10 елдан артык эш стажы бар. Хезмәткәрләрнең уртача яше-42 яшь. Югары белемле хезмәткәрләр саны 93% тәшкил итә. Һөнәри үсеш максатларында 2023 елда хезмәткәрләрнең 46% квалификация күтәрү һәм Һөнәри яңадан әзерләрү курсларында укыды.

Жирле үзидарә органнары эшчәнлегенең нәтижәлелеген арттыру, жәмәгать контроле системасын үстерү һәм гражданнык жәмгыятьте институтлары белән хезмәттәшлек итү, муниципаль хезмәттә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыру, муниципаль хезмәткәрләрнең, шулай ук районда кадрлар резервларына кертелгән затларның Һөнәри һәм идарә компетентлыгын үстерү өчен муниципаль хезмәтне үстерү муниципаль программасы гамәлгә ашырыла.

КОРРУПЦИЯГӘ КАРШЫ СӘЯСӘТНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ

Коррупциягә нәтижәле каршы тору хәзерге заман дәүләтенең имин үсеш шартларының берсе булып тора. Моны исәпкә алып, коррупциягә каршы бурычлар дәүләт хакимиятенең барлык дәрәжәләре, жирле үзидарә органнары алдында гына түгел, ә гражданнык жәмгыятьте институтлары алдында да куела.

2023 елда Өлмәт шәһәренең хокук саклау органнары тарафыннан коррупция юнәлешендәге актив эш башкарылды. Шулай итеп коррупция өлкәсендә 52 жинаять эше кузгатылды.

2023 елда шәһәр прокуратурасы тарафыннан коррупциягә каршы тору турындагы законнарның 86 очракта бозылуы ачыкланды. 42 тәкъдим кертелде, аларны карау нәтижәләре буенча 45 вазифаи зат дисциплинар жаваплылыкка тартылды, судка 4728 мең сумлык 2 гариза жиберелде. 1266 мең сумлык гариза каралды һәм канәгатьләндерелде.

Шәһәр прокуроры тарафыннан РФ Административ хокук бозулар кодексының 19.29 маддәсе буенча административ хокук бозу турында 1 эш кузгатылды.

Өлмәт муниципаль районында ел саен коррупциягә каршы тору мәсьәләләре буенча актив эш алып барыла. Коррупция күренешләрен профилактикалау коралы буларак, кадрлар хезмәте хезмәткәрләре даими рөвештә муниципаль хезмәткәрләр өчен коррупциягә каршы законнардагы үзгәрешләргә, шулай ук керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турындагы мөһлүматларны тутыру тәртибенә карата консультацияләр, семинарлар үткәрә.

Муниципаль хезмәткәрләрнең «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән бурычларын үтәүләрен тәмин итү максатларында 2023 елда муниципаль хезмәткәрләрнең, муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның хезмәт тәртибе таләпләрен үтәү һәм башка түләүле хезмәтне үтәү турында 8 мөрәжәгать, шәхси кызыксынучанлык турында 1 хәбәр, элек муниципаль хезмәтне биләгән граждән белән хезмәт шартнамәсен төзү турында 20 мөрәжәгать буенча 4 комиссия утырышы уздырылды.

Коррупцияне профилактикалау максатыннан район Башлыгы рәислегендәге комиссия утырышларында мәгариф һәм мәктәпкәчә учреждениеләрдә, мәданият, спорт һәм яшьләр учреждениеләрендә, торак-коммуналь хужалык һәм торак сәясәте, жир мөлкәте, массакуләм мәгълүмат чараларында, шулай ук хокук саклау һәм контроль-күзәтчелек органнарының эш нәтижеләре каралды.

Мөһим мәсьәлә булып коррупциягә каршы тору максатларында билгеләнгән закон таләпләрен, чикләүләрен һәм бурычларны үтәү, аерым алганда, керемнәр, мөлкәт турында чыгымнар һәм мөлкәт характерындагы йөкләмәләр турында мәгълүмат бирү кала.

Әлмәт районында ел саен 250дән артык муниципаль хезмәткәр һәм муниципаль вазыйфаларны биләүче зат үз керемнәре һәм гаилә әгъзаларының керемнәре турында хисап бирә. 2023 елда керемнәр турында мәгълүматларны анализлау нәтижеләре буенча керемнәр турында мәгълүмат биргәндә хокук бозуларга юл куйган 11 муниципаль хезмәткәргә карата искөрмә рәвешендә дисциплинар жәза кулланылды. 3 хезмәткәргә карата хезмәт тикшерүләре үткәреде, аларның нәтижеләре буенча 2 муниципаль хезмәткәргә дисциплинар жәза бирелде, бер муниципаль хезмәткәр ышаныч югалту сәбәпле эштән азат ителде. Төп закон бозулар керемнәр турында мәгълүмат бирүдә житешсезлекләр белән бәйле.

Коррупцияне профилактикалау буенча тагын бер чара-жәмгыятьтә коррупцион тәртипкә карата түземсезлек формалаштыру. Коррупциягә каршы пропаганданың өстенлекле юнәлеше булып массакуләм мәгълүмат чаралары тора. Районыбызның массакуләм мәгълүмат чараларында коррупциягә каршы тору мәсьәләләрен яктырту буенча планлы эш алып барыла, 2023 елда коррупциягә каршы юнәлештәге 40тан артык материал басылып чыкты.

Коррупция жинаятьләре аларны башкарырга мөмкинлек бирүче яки хокук бозуга турыдан-туры ярдәм итүче шартларда барлыкка килә. Хакимиятнең барлык гамәлләре катгый регламентланган, аңлаешлы һәм ачык булса, беркем дә ришвәт бирмәячәк. Үсеш өчен нормаль шартлар тудыру, сәламәт конкуренцияне тәмин итү һәм проектларны гамәлгә ашыручы карарлар кабул ителгәндә коррупциягә каршы тору мөмкин. Шуңа күрә бу эшкә ижтимагый оешмалар, территорияль ижтимагый үзидарә, ижтимагый контроль вәкилләре, һәм, әлбәттә, район халкы үзе жәлеп ителергә тиеш.

2024 елга бурычлар:

– мөнфөгәтьләр конфликтын ачыклау, аны булдырмау һәм жайга салу буенча чаралар күрү;

– күрсәтелә торган муниципаль хезмәт-ләргә анализ ясау;

– ведомство карамагындагы оешмаларда кабул ителгән коррупциягә каршы чараларның тулылыгын һәм нәтижелелеген анализлау;

– «Татарстан Республикасы дәүләт органнары һәм Татарстан Республикасында жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүматтан файдалануны тәмин итү хакында» 2015 елның 16 гыйнварындагы 3-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы таләпләре нигезендә һәм «Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органнарының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә коррупциягә каршы көрәш мәсьәләләре буенча рәсми

сайтларын урнаштыруга һәм аларның бүлекләрен тутыруга бердәм таләпләрне раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 4 апрелендәге 225 номерлы карары җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүмат урнаштыруны тәэмин итү;

– эшчәнлекнең барлык юнәлешләре буенча хезмәткәрләрнең квалификациясен күтәрүне тәэмин итү.

ФИНАНС КОНТРОЛЕ НӘТИЖӘЛӘРЕ

2023 елда Әлмәт муниципаль районы Контроль-хисап палатасы тарафыннан 131 учреждениедә һәм оешмаларда 28 контроль-ревизия чарасы үткәрелде, шулардан:

- план буенча - 114 учреждениедә 15 тикшерү (46 ГАБС, 58 муниципаль белем бирү учреждениесе, "11 нче мәктәп" МБОУ, "24 нче мәктәп" МБОУ, "Габдрахман авылы ССК" МАУ, Рус Акташы АБК, "Рус Акташы урта гомуми белем бирү мәктәбе" МБМУ, "Рус Акташы авылы "Воробушек" балалар бакчасы МБМБУ, "1 нче балалар сәнгать мәктәбе" МБУ, Ерсубайкино АБК, "ӘМР ФКСИ" МБУ, "Девон" балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе МБУ, "В.И.Самойлов исемендәге 2 нче балалар музыка мәктәбе" МАБУ;

- планлы булмаган (ТР Счет палатасы мөрәжәгатенә, Әлмәт шәһәре хокук органнары таләбе буенча) – 17 оешма һәм учреждениегә алган 13 тикшерү (МБУ «Ризаэддин Фәхреддин мемориаль музей», Әлмәт шәһәренең халыкны эш белән тәэмин итү үзәге, ГАУСО «Ветеран» үзәге, ГАУСО «КЦСОН «Опека», АНО «Социаль ярдәм үзәге «Содействие», МБУ «Район мәдәният йорты», МБУ «ӘМР Район үзәк китапханәсе», «Татнефть» ААҖ һәм Әлмәт шәһәренең медицина-санитария часте», «№ 1 Лицей-интернат», №16 урта гомуми белем бирү мәктәбе, № 6 урта гомуми белем бирү мәктәбе, Кәләй урта гомуми белем бирү мәктәбе, Яңа Кәшәр урта гомуми белем бирү мәктәбе, ООО «ЖЭУ № 11», Әлмәт наркология диспансеры, Түбән Мактама ПИК, МАУ «МЦД «Визит»).

Уздырылган контроль чаралар нәтижәләре буенча 297 427,7 мең сумлык 571 хокук бозу очрагы ачыкланды, шулардан:

– бюджетларны формалаштырганда һәм үтәгәндә 10 021,8 мең сумлык хокук бозулар;

– дөүләт (муниципаль) милкен кулланганда һәм кулланганда хокук бозулар – 59 597,4 мең сум;

– бухгалтерлык исәбен алып бару, бухгалтерлык (финанс) хисапчылыгын төзү һәм тапшыру – 215 170,6 мең сум;

– муниципаль сатып алуларны гамәлгә ашырганда хокук бозулар – 11 091,6 мең сум.

– бюджет акчаларыннан максатчан файдаланмау – 1 546,3 мең сум.

Моннан тыш, 122 645,3 мең сумлык бюджет акчаларыннан нәтижәле файдаланмау ачыкланган.

193 823,7 мең сумлык финанс бозу чаралары күрелде һәм бетерелде, шул исәптән бюджетларга 3 295,0 мең сум кайтарылды.

Хокук бозулар (еллык бюджет хисабын төзегәндә тупас бозу; муниципаль биремнәрне формалаштыру тәртибен бозу, бюджет акчаларын максатчан файдаланмау) 7 факт буенча 4 вазыйфаи зат 35,0 мең сум күләмендә штраф рәвешендә административ җаваплылыкка тартылды, район бюджетына 35,0 мең сум керде.

Әлмәт шәһәр прокуратурасының контроль-хисап палатасы белән үзара эшчәнлек тәртибе турындагы Килешү нигезендә районның контроль-хисап палатасы

тарафыннан Әлмәт шәһәр прокуратурасына контроль-ревизия чаралары материаллары буенча 51 тикшерү акты жиберелде.

Контроль чаралар нәтижеләре буенча тикшерелгән оешмалар житәкчеләренә 51 хат жиберелде. Ачыкланган хокук бозуларны бетерү буенча кабул ителгән чаралар турында 49 муниципаль учреждениенә мәгълүматны һәм раслаучы документларын тапшырдылар, ике тәкъдим буенча әлегә җавап вакыты житмәгән. Контроль чаралар нәтижеләре буенча хисаплар, тикшерү материаллары кушымтасы белән ӘМР Башлыгына, башкарма комитет житәкчесенә жиберелде.

Хисап елында Әлмәт шәһәр прокуратурасы белән уникаль урта контроль чарасы уздырылды, шул исәптән:

- хезмәт хакын исәпләгәндә һәм дәүләт социаль учреждениеләрендә хужалык эш-чәнлеген алып барганда хезмәт өчен түләү һәм бюджет акчаларыннан файдалану турындагы законнарның үтәлешен тикшерү (Әлмәт шәһәрнең халыкны эш белән тәэмин итү үзәге ДКУ, ГАУСО «Ветеран» үзәге, ГАУСО «КЦСОН «Опека»);

- «Демография» милли проектының «Өлкән буын» проектына гамәлгә ашыру кысасында «Содействие» социаль ярдәм үзәге» АНО аша «Сиделка» хезмәтләренә фактта күрсәтелгән тикшерү;

- «Мәдәният» милли проектына гамәлгә ашырганда законнарның үтәлешен тикшерү (МБУ «Район мәдәният йорты», МБУ «ӘМР Район үзәк китапханәсе», МБУ «Ризаэддин Фәхрәддин мемориаль музей»);

- «Демография» илкүләм проектының «Өлкән буын» федераль проектына гамәлгә ашырганда Дәвалау-профилактика учрежде-ниесендә законнарның үтәлешен тикшерү («Татнефть» ААҖ һәм Әлмәт шәһәрнең медицина-санитария часте»);

- хезмәт күрсәтүләренә оештырганда законнарның үтәлешен тикшерү (Әлмәт наркология диспансеры, Түбән Мактама ПИК товарларын);

- бюджет законнары үтәлешен тикшерү (МЦД «Визит» МАУ).

Татарстан Республикасы Хисап палатасы мәрәҗәгәтләре буенча түбәндәгеләр гамәлгә ашырылды:

- кыйммәтле һәм югары технологияле медицина жиһазларының ГАУЗ «Әлмәт үзәк район хастаханәсе»ндә (2023 елның 1 яртыеллыгында, 2023 елның 2 яртыеллыгында) кулланылышына мониторинг ясау;

- Әлмәт муниципаль районы мәгариф учреждениеләрендә (2023 елның 1 яртыеллыгында, 2023 елның 2 яртыеллыгында) туклану оештыруга бүлеп бирелгән бюджет акчаларыннан файдалануны мониторинглау;

- 2021–2022 елларда һәм 2023 елның узган чорында Татарстан Республикасы гомуми белем бирү учреждениеләре укучыларының бушлай уку әдәбияты белән тәэмин итүгә бүлеп бирелгән Татарстан Республикасы бюджеты чараларын («Лицей-интернат № 1», №16 урта гомуми белем бирү мәктәбе, № 6 урта гомуми белем бирү мәктәбе, Кәләй урта гомуми белем бирү мәктәбе, Яңа Кәшер урта гомуми белем бирү мәктәбе) куллануны тикшерү.

Эксперт-аналитик эшчәнлек кысаларында 282 чара уздырылды, шул исәптән:

- 2022 елда Әлмәт муниципаль районы бюджетларының үтәлеше турында еллык хисапларның тышкы тикшерү йомгалары буенча йомгалар ясалды, шулай ук 2 шәһәр җирлегә һәм 35 авыл җирлегә – 38 бер.;

- «2023 елга бюджетларга үзгәрешләр керту турында» ӘМР Советы, шәһәр һәм авыл Советлары карарлары проектларына бәяләмәләр әзерләнде – 102 бер.;

- Әлмәт муниципаль районының «Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының 2024 елга бюджеты турында» карарлары проектларына экспертиза үткәрелде – 38 бер.;

- район һәм шәһәрнең чыгым йөклә-мәләренә кагылышлы өлештә АМР Советы һәм ӘМР шәһәр Советы карарлары проектларына нәтижеләр әзерләнде – 22 бер.;

– муниципаль программалар проектларына бәяләмәләр эзерләнде һәм муниципаль программаларга үзгәрешләр кертелде – 35 бер.;

– бюджет өлкәсе хезмәткәрләренә хез-мәт хақы түләү, субсидияләр бирү, гражданның аерым категорияләренә матди ярдәм күрсәтү, чик бәяләрне, йөреш нормаларын үзгәртү һ. б. өлешендә ӘМР Башкарма комитеты карарлары проектларына бәяләмәләр эзерләнде – 38 бер.;

– квартал саен район һәм Әлмәт шәһәре бюджетының үтәләше турында мәгълүмат бирелде – 6 бер.;

– аналитик язмалар эзерләнде: 1) башкарма производстволарга түләү өчен МАУ «ӘМР үсеш департаменты»на өстәмә лимитларын бүлеп бирү, 2) муниципаль милекне исәптән чыгару, 3) юридик затларга (муниципаль учреждениеләргә субсидияләр) финанс ярдәме күрсәтү механизмнарының, индивидуаль эшкуарларга, физик затларга җирле бюджет акчалары исәбеннән 2021-2022 еллар чорындагы һәм 2023 елның узган чорындагы бюджет законнары таләпләренә туры килүе – 3 бер.

Контроль-хисап палатасының контроль һәм эксперт-аналитик чаралары нәтижеләре буенча районның вәкилләклә һәм башкарма органнары тарафыннан район контроль-хисап палатасының тәкъдимнәрен һәм искәрмәләрен исәпкә алып тәкъдимнәр кабул ителде.

Аналитик язмалар йомгаклары буенча юридик затларга (муниципаль учреждениеләргә субсидияләр керми), шәхси эшмәкәрләргә, физик затларга җирле бюджет акчалары исәбеннән субсидияләр бирү тәртибе турында гамәлдәге норматив актларга үзгәрешләр кертелде.

2022 елда Контроль-хисап палатасының эшчәнлегенә турында хисап район Советы сессиясендә 2023 елның 29 мартында каралды.

ӘМР контроль-хисап палатасының контроль чаралары материаллары 2023 елның 31 мартында Әлмәт муниципаль районында коррупциягә каршы көрәш комиссиясә утырышында каралды.

«Россия Федерациясә субъектларының һәм муниципаль берәмлекләренә контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенә гомуми принципнары турында» 2011 елның 07 февралендәге 6-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә, бюджет акчаларынан һәм муниципаль мөлкәттән файдалану буенча хокук бозуларны профилактикалау һәм булдырмау максатларында Әлмәт муниципаль районы сайтында almetyevsk.tatar.ru контроль-хисап палатасы бүлегендә даими рәвештә контроль һәм эксперт-аналитик чаралар нәтижеләре турында мәгълүмат урнаштырылды.

ХАЛЫКНЫҢ ИМИНЛЕГЕ

Гамәлгә ашырылган чаралар комплексы Әлмәт районы территориясендәге оператив хәлне контрольдә тотарга мөмкинлек бирде. Санкцияләnmәгән иҗтимагый-сәяси вәзгыять катлаулану, җәмәгать тәртибен бозу, массакүләм тәртипсезлекләр, гадәттән тыш хәлләр шартларында 36 мәдәни-тамаша һәм дини чараны эзерләү һәм үткөрү чорында хокук тәртибе һәм җәмәгать иминлегенә тәэмин ителде.

2023 елда Россия Эчкә эшләр министрлығының Әлмәт районы буенча бүлегенә дежур частена барлыгы 43 мең 748 гариза, хәбәр һәм законсыз гамәлләр һәм башка вакыйгалар турында башка мәгълүмат килде (+4,5%).

2 771 жинаять теркәлгән, бу 2022 елга караганда 13,8% ка күбрәк (ТР буенча +6,2%), шул исәптән 874 авыр һәм аеруча авыр составлы жинаять (2022 ел – 775). Шул ук вакытта шәхескә каршы жинаять эшләре саны 17,9% ка (313 тән 257 гә кадәр), үтерүләр һәм үтерүгә омытылулар саны 10% ка (10 дан 9 га кадәр), сәламәтлеккә аңлы рәвештә авыр зыян китерү фактлары саны 32% ка (25 тән 17 гә кадәр) кимеде.

Жинаятьләрден 2254 кеше зыян күрде (+20,9%, 2022 ел – 1865), шул ук вакытта аларның 35е сәламәтлеккә авыр зыян китерде (2022 ел – 41), 26сы һәлак булган (2022 ел – 32). Жинаятьләрден килгән зыян 80% ка кимеде һәм 49 млн 584 мең сум тәшкил итте.

2023 елда 1164 жинаять эше ачылды (2022 ел – 976). Берничә ел дәвамында кеше үтерү, сәламәтлеккә авыр зыян китерү, көчләү, талау һәм АМТ урлау очраklары 100% ачыклана. Талаулар (95,8% ка кадәр) һәм урлаулар (29% ка кадәр), шул исәптән кибетләргә (49,6% ка кадәр) һәм гражданның фатирларына үтеп керү (83,3% ка кадәр) очраklарн ачу арта.

Жинаять эшләрән башкарган 712 кеше ачыкланды (2022 ел 735), шуларның 242 яки 34% элек хөкем ителгәннәр, 96 яки 13,5% хатын-кызлар, 508 яки 71,3% даими керем чыганагы булмаган, 86 яки 12% башка шәһәр кешеләре.

Профилактика чаралары нәтижәсендә, шул исәптән ДНД өгъзалары катнашында, жәмәгать урыннарында (-1,8%, 678дән 666га кадәр) һәм урамнарда (-16,5%, 284тән 237гә кадәр) кылынган жинаятьләр саны кимеде. Урамда талаулары саны 50% ка кимеде (6дан 3кә кадәр).

Хокук бозуларны профилактикалау белән исерек хәлдә (-8,6%, 362дән 331гә кадәр) һәм көнкүреш нигездә (-31,3%, 176дан 121гә кадәр) кылынган жинаятьләр санын киметү өчен алшартлар булдырылды. Авыр көнкүреш жинаятьләренә үсүенә юл куелмый (-70,8%, 24тән 7гә кадәр).

Шул ук вакытта профилактика чаралары балигъ булмаганнар (+28,6%, 28дән 36га кадәр) һәм элек хөкем ителгәннәр (+15,7%, 415тән 480гә кадәр) тарафыннан кылынган жинаятьләр үсешенә тискәре тенденцияләрен тулысынча жиңәргә мөмкинлек бирмәде.

Жинаять кылган балигъ булмаганнар саны 2022 ел күрсәткече дәрәжәсендә калды (21).

Бүгенге көндә интернет балаларны законсыз эшчәнлеккә жәлеп итү өчен төп чыганак булып тора. Шуңа бәйле рәвештә Роскомнадзор аша социаль челтәрләрдә 214 деструктив төркем ябылды, Әлмәт шәһәр прокуратурасы аша «ВКонтакте» социаль челтәрендә 9 төркем ябылды, мондый төркемнәрне блокировкалау турында тагын 23 үтенеч тикшерелә.

Төнге рейдлар барышында яшьләр тупланган урыннар буенча 21 административ протокол рәсмиләштерелде, 31 рәсми булмаган яшьләр төркемнәрендә катнашучы ачыкланды. 201 балигъ булмаган һәм 118 тәртипсез тормыш рәвешә алып баручы ата-ана ачыкланган һәм исәпләнде. Жәмгыятькә куркыныч гамәлләр кылган өчен балигъ булмаган хокук бозучыларны вакытлыча тоту үзәгенә 13 яшүсмер урнаштырылды (2022 ел – 10).

Гамәлләре деструктив идеология һәм паника таратуга юнәлдерелгән, Россия Федерациясә Кораллы көчләре тарафыннан махсус хәрби операция үткәрелүгә бәйле рәвештә ижтимагый хәлне какшатуга этәргеч бирә торган гомумфайдаланудагы интернет челтәрендә затларны ачыклау буенча чаралар комплексы гамәлгә ашырылды. 2023 елда Россия кораллы көчләреннән файдалануны дискредитацияләүгә юнәлтелгән ачыктан-ачык гамәлләр өчен -7 кеше, нацист атрибутикасын һәм экстремистик оешмаларның символикасын пропагандалау һәм ачыктан-ачык күрсәтү өчен – 30 кеше административ жаваплылыкка тартылды.

Миграция исәбенә куелган чит ил гражданны саны буенча Әлмәт шәһәре Татарстан Республикасы масштабында Казан, Чаллы һәм Түбән Кама шәһәрләреннән соң 4 нче урында тора, шул ук вакытта милли һәм дини нигездә конфликтларга юл куелмады. Законсыз миграцияне оештыру белән бәйле 13 (+160%) жинаять ачылды, чит ил гражданнының Россия Федерациясә территориясенә керү кагыйдәләрен яки анда булу режимын бозуы белән бәйле 733 (+100,3%) административ хокук бозу теркәлдә, 87 чит ил гражданына карата ТР буенча Эчке

эшләр министрлығының чит ил гражданнын вакытлыча тоту үзәгендә тоту белән мәжбүри рәвештә куып чыгару турында карар кабул ителде. РФ территориясендә 64 чит ил гражданына вакытлыча булу срогы кыскартылды, 196га карата керү рөхсәт ителмәү турында тәкъдимнәр жиберелде. Нәтижәдә, жинаять кылган кешеләр арасында чит ил гражданнының өлеше түбән (0,4%) билгеләнә, 3 чит ил кешесе жинаять жаваплылыгына тартылды (-82,4%).

2023 елда Әлмәт районы территориясендә 176 наркожинаять ачыкланды (2022 ел – 155), 14 наркотик сатучы тоткарланды. Наркожинаятьләр өчен 67 кеше жинаять жаваплылыгына тартылды, шуларның 28е авыр составлар буенча.

Наркомания таралуга һәм аның тискәре нәтижеләрен киметүгә юнәлдерелгән профилактика чаралары комплексы гамәлгә ашырыла, аның кысаларында наркотиклар һәм психотроп матдәләрнең законсыз әйләнеше белән бәйлә 232 административ хокук бозу ачыкланды һәм туктатылды, 3 наркопритон эшчәнлеге туктатылды (2022 ел – 3). ЮХИДИ хезмәткәрләре наркотик исерек хәлдә булган 10 шоферны ачыклады.

Наркоманиядән диагностика һәм дәвалану бурычы йөкләнгән кешеләрне контрольдә тоту дәвам итә. Суд тарафыннан наркотиклар яки психотроп матдәләр куллану белән бәйлә йөкләмәләрдән баш тарткан өчен табиб билгеләмәсеннән башка 53 административ протокол төзелде (РФ Административ хокук бозулар кодексының 6.9.1 маддәсе).

Алкоголь базарын декриминализацияләү кысаларында легаль булмаган әйләнештән 1767, 66 литр ялган алкоголь һәм спиртлы продукция алынды. РФ ЖК 151.1 маддәсе буенча 3 жинаять ачыкланды (балигь булмаганнарга алкоголь продукциясен ваклап сату), 1 пост. 171.4 РФ ЖК (алкогольле һәм спиртлы азык-төлек продукциясен законсыз ваклап сату). Закон белән тыелган урыннарда алкоголь продукциясен куллану өчен 231 административ протокол төзелде, жәмәгать урыннарында исерек хәлдә барлыкка килү өчен – 1873.

Комплекслы һәм оператив-профилактик чаралар кысаларында полиция хезмәткәрләре тарафыннан РФ һәм ТР Административ хокук бозулар кодексында каралган 6390 хокук бозу очрагы ачыкланды, жирле бюджетка 763 мең сумлык административ штраф кайтарылды.

Утлы корал кулланып кылынган жи-наятьләр төркәлмәдә, законсыз корал әйләнеше белән бәйлә 10 жинаять ачыкланды (2022 ел – 6), 5 берәмлек утлы корал (2022 ел – 6), шул исәптән 3 ау мылтыгы, 1 винтовка, 1 кулдан ясалган корал, 1002 гр. шартлаткыч матдәләр һәм 90 патрон алынды.

2023 елда икътисади юнәлештәге 64 жинаять ачыкланды (2022 ел – 126), алар буенча гомуми суммасы 48 млн 164 мең сумга (143,9%) матди зыянны каплау тәэмин ителде.

Өстенлекле юнәлешләр буенча ачыкланды: ягулык-энергетика комплексы өлкәсендә кылынган 7 жинаять (2022 ел – 94), бюджет акчаларын урлау өлкәсендә кылынган 4 жинаять (2022 ел – 1), коррупция юнәлешендәге 31 жинаять (2022 ел – 16). 25 вазифаи жинаять (2022 ел – 9), шул исәптән 21 ришвәтчелек факты (2022 ел – 8) туктатылган. Икътисади һәм коррупцион юнәлештәге авыр һәм аеруча авыр жинаятьләр кылган өчен 16 кеше жинаять жаваплылыгына тартылды (2022 ел – 7).

Жинаятьчелекнең гомуми үсешенә IT-жинаятьләр зур йогынты ясады. Мәгълүмат-телекоммуникация технологияләрен кулланып кылынган жинаятьләрнең гомуми саны буенча Әлмәт Казан шәһәре һәм Чаллы шәһәре күрсәткечләреннән генә калыша. Шул ук вакытта 2023 елда иң шактый компьютер мәгълүматына хокуксыз керү фактлары буенча жинаятьләр саны арткан (+1193,3%, 15 тән 194 кө кадәр) һәм интернет челтәре һәм кәрәзле элемент чараларын кулланып кылынган гомумжинаять мошениклары (+ 59,9%, 444 тән 710гә кадәр).

Дистанцион алдауларның төп жинаятьчел ысуллары һәм схемалары арасында, элеккечә, кредитны рәсмиләштерүдә һәм түләүдә ярдәм итү сылтавы белән башкарылган урлаулар (31,7%), «туганың бәлагә юлыкты» (9,3%), «Авито», «Юла» һәм башка интернет-платформалардан товарлар заказлары (8,9%), төрле хезмәтләр күрсәтү (7,7%) иң киң таралган.

Әлеге жинаятьләрне профилактикалау буенча максатчан чаралар үткәрелә, шул исәптән торак секторны урап узу һәм ММЧ белән эшләү кысаларында. Шул ук вакытта 2023 елда мошәниклар кулыннан 804 кеше зыян күргән (жинаятьчеләрнең гомуми санының 35%). Дистанцион урлаулар һәм алдаулар кылган өчен 83 кеше тоткарланды (2022 ел – 53). Судка банк сөтыннан 34 урлау, ИТ-технологияләр кулланып кылынган 74 алдау буенча жинаять эшләрә жибәрелде, «үткән елларның» 19 жинаяте тикшерелде. Жинаять жаваплылығына 70 кеше тартылды (2022 ел – 59).

Узган елда халыкка 83 мең 240 дәүләт хезмәте күрсәтелде (2022 ел – 84130), шуларның 53 мең 809ы миграция линиясе буенча һәм 29 мең 431е юл хәрәкәте иминлеге линиясе буенча.

2023 ел нәтижәләре буенча аварияләр-нең барлык төп күрсәткөчләренең кимүе төркөлдә: юл-транспорт һәләкәтләрә саны (132 дән 125 кә кадәр), һәләк булучылар саны (23 дән 18 гә кадәр) һәм яраланучылар саны (160 дан 151 гә кадәр), бу «Имин сыйфатлы юллар» милли проектының төп күрсәткөченең фаразланган кыйммәтенә ирешүне тәэмин итәргә мөмкинлек бирде. Машина йөртүчеләрне алкоголь һәм наркотик исерек хәлдә юл хәрәкәте кагый-дәләрен бозуларны һәм транспорт чарасы белән идарә итү фактларын ачыклау өчен массакүләм тикшерү буенча 93 профилактика чарасы үткәрелде. Исереклек билгеләре булган йөртүчеләрнең транспорт белән идарә итүенең 521 факты туктатылды (2022 ел – 564), кабат бозулар өчен РФ ЖК 264.1 маддәсе буенча 54 жинаять эше кузгатылды (2022 ел – 70). Нәтижәдә, исерек хәлдә булган шоферлар гаебе белән юл-транспорт һәләкәтләрә саны кимеде (16дан 14кә кадәр).

Шул ук вакытта Әлмәт районы юлларында балалар катнашында 27 юл – транспорт һәләкәте булды (2022 ел – 23), нәтижәдә 1 бала һәләк булды (2022 ел – 1) һәм 28 төрле авырлыктагы жәрәхәтләр алды (2022 ел – 23). Шул ук вакытта идарә итү хокукы булмаган очракта 14 бала пассажир, 13 жәяүле һәм 2се мотоциклларда юл-транспорт һәләкәтләрә кылды.

Узган елда полиция хезмәткәрләре тарафыннан юл хәрәкәте өлкәсендә гамәлдә булган 39 мең 279 норма һәм кагыйдә бозу (2022 ел – 48288), шул исәптән каршы як полосага чыгуның 830 факты, жәяүлеләргә өстенлек бирмәүнең 2302 очрагы, светофорның тыю сигналына йөрүнең 1956 очрагы, куркынычсызлык каешын бәйләмичә йөрүнең 13279 очрагы туктатылды.

Штраф түләмәүчеләргә карата ЮХИДИ хезмәткәрләре тарафыннан РФ Административ хокук бозулар кодексының 20.25 маддәсе буенча 651 беркетмә (2022 ел – 636) рәсмиләштерелгән (административ штрафны түләмәү яки административ кулга алу урынын үз бөлдеге белән калдыру), алар нигезендә 55 бозучы административ кулга алынды, 400 штраф салынды, 38 гә карата мөжбүри эшләр рәвешендә санкция кулланылды.

«Әлмәт муниципаль районында юл хәрәкәте иминлеген арттыру» муниципаль программасын гамәлгә ашыру кысаларында планлаштырылган чараларны үткөрүне контрольдә тоту гамәлгә ашырыла. Юлларның милекчеләренә һәм баланс тотучыларына юл-транспорт һәләкәтләрә белән бәйлә теге яки бу кимчеләкләрне бетерүгә күрсәтмәләр жибәрелә, мөжбүри таләпләрне бозуга юл куймау турында 161 кисәтү кертелә. Юлларны ремонтлау һәм тоту вакытында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү таләпләрен үтәмәгән өчен вазыйфаи һәм юридик затларга карата административ хокук бозу турында 25 эш кузгатылды (2022 ел – 29). 2024 елга

Шевченко – Радищев урамнары киселешендө юл-транспорт һәлакәтләренең потенциалы туплану урынын бетерү буенча чаралар планлаштырылды.

Аварияләрне кисәтүгә һәм зыян күрү-челәр, һәлак булганнар белән юл-транспорт һәлакәтләрен киметүгә юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыруга 2023 елда республика һәм жирле бюджетлар һәм бюджеттан тыш чыганаclar хисабына 40 млн сумга якын акча юнәлтелде:

- жәяүлеләр өчен чыгу юлларында жәяүлеләр хәрәкәте өчен чакыру фазасын кулланып, светофор объектлары төзелеше башкарылды: Геофизика урамы – Дуслык ур., Совет урамы – Чехов ур., Совет урамы – Риза Фәхреддин ур., Совет ур., 186 В йорт; Совет ур., 209 йорт;

- жәяүлеләр кичүендә жәяүлеләр өчен светофорлар куелды: 8 Март урамы, «Аяз» кибете каршында; Гафиатуллин ур., 37А йорт; жәяүлеләр өчен 13 кичүдә ясалма юл тигезсезлекләре корылды;

- 5.19.1 «Жәяүле кичү», 1.23 «Балалар», 3.24 «Иң югары тизлекне чикләү» буенча 40 км/сәгать «Өй – мәктәп» балалар маршрутлары буенча №17, 20, 21, Лицей-интернат – 1 нче һәм Риза Фәхреддин исемендәге 1 нче гимназия маршрутлары буенча юл билгеләре билгеләнде;

- Жәлил урамындагы шәһәр паркына жәяүлеләр йөрүнең жайга салынмый торган юлы яктырткыч белән жиһазландырылды;

- тәүлекнең караңгы вакытында күз күреме начар булу белән бәйле юл-транспорт һәлакәтен кисәтү максатларында Петуховка бистәсендә Совет, шәһәр яны урамнарында урамнарны яктырту челтәрләре төзелде;

- Ленин урамы чатында – Фәхреддин - Герцен урамының жәяүле металл киртәләре алыштырылды;

- шәһәр урамнарының авария хәлендәге юлларын бетерү, ярыкларны санацияләү һәм тузган юл катламнарын торгызу эшләре башкарылды;

- юл билгеләре ясау буенча эшләр башкарылды.

2024 елга юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү өлкәсендәге төп бурычлар:

- жәяүлеләр өчен кичүләрне алга таба яңарту, светофор объектлар төзү, искергән жәяүлеләр киртәләрен алыштыру;

- термопластик материаллар белән юл билгеләре ясау эшләре күләмнәрен арттыру;

- алга таба урамнарны яктырту челтәрләрен төзү;

- юлларда иминлек өчен һәр гражданның шәхси жаваплылыгы принцибын формалаштыруга юнәлдерелгән юл хәрәкәтендә катнашучыларга өзлексез мәгълүмати тәэсир итү;

- гавами чаралар үткөрү, шул исәптән балалар һәм мәктәп укучылары катнашында, аварияне кисәтүгә һәм кисәтүгә юнәлдерелгән пропаганда материалларын бастырып чыгару, халык арасында яктылыкны чагылдыра торган элементларны йөртүне популярлаштыру.

ГРАЖДАННАР ОБОРОНАСЫ ҺӘМ ГАДӘТТӘН ТЫШ ХӘЛЛӘРНЕ КИСӘТҮ

2024 елның 01 гыйнварына Әлмәт муниципаль районында гадәттән тыш хәлләр теркәлмәде.

2023 елда район территориясендә 424 янғын теркәлде (узган елның шул чорына карата 458 янғын), 4 кеше һәлак булды (АПГ – 6 кеше), 7 кеше (АПГ – 8 кеше) имгәнде. Янғын сүндерү-коткару частыларының шәхси составы белән Әлмәт янғын сүндерү-коткару гарнизоны тарафыннан 19 кеше коткарылды, 105 кеше мөстәкыйль рәвештә эвакуацияләнде.

Әлмәт районында 2023 елда булган күпчелек янғыннарының сәбәбе булып түбәндәгеләр тора:

- ут белән саксыз эш итү – 296 очрак яисә гомуми янгыннарның 71%-ы.
- электр жиһазларын монтаждау, техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу, кыска ялгануш – 69 очрак яисә янгынның гомуми саныннан 16 % төшкән итә.
- жылыту приборларын техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу, мичләрен, газ плитәләрен – 40 очрак яисә гомуми торактан 9 % алу.

Янгыннар булды:

- күп фатирлы торак йортларда (фатирлар, гомуми файдалану урыннары) – 20 очрак;
- торак йортларда – 24 очрак;
- хужалык корылмаларында (мунчалар, гаражлар, сарайлар, көнкүреш йортлары) 82 очрак;
- автотранспортта – 10 очрак;
- сөүдә объектларында 4 очрак;
- ачык территориядә (үлән, чүп-чар) 284 очрак.

2023 елда янгыннар Кама-Исмәгыйль, Түбән Мактама ш.т.б., Салкын Алан һәм Аппаково авылларында теркәлдә.

Янгыннарны сүндерүгә һәм һәлакәттән коткару эшләрен уздыруга федераль янгын хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча территориаль бүлекчәләренең әзерлеген арттыру, экстремаль ситуацияләрдә кирәк-ле эш күнекмәләрен булдыру, янгын, авария-коткару техникасы һәм янгын сүндерү жиһазлары белән эшләүнең белемнәрен, осталыгын һәм күнекмәләрен камилләштерү максатларында 11 августта Әлмәт шәһәрендә федераль янгынга каршы хезмәтнең территориаль бүлекчәләренең көчләрен һәм чараларын сугышчан жәелдерү буенча республика ярышларының йомгаклау этабы узды. Ярышларда Татарстан Республикасының 8 шәһәрәннән 10 команда катнашты.

Ярышлар йомгаклары буенча 1 урынны Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Баш идарәсе федераль хезмәтенең (Әлмәт шәһәре) 11 нче янгын сүндерү-коткару часте командасы алды.

ЛКТ-4П янгын прицепларының 3 бе-рәмлеген сатып алу оештырылды. 2023 елның 28 декабрдә Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Баш идарәсенең ГПС 11 ПСО территориясендә ЛКТ-4П янгын прицепларының 3 берәмлеген сатып алу оештырылды, гамәли эш алымын демонстрацияләп алар Бишмунча, Багряж-Никольский һәм Клементейкино авыл жирлекләре башлыкларына тапшырылды.

Янгын куркынычсызлыгы, гражданнар оборонасы, халыкны һәм территорияләргә гадәттән тыш хәлләрдән яклау бүлеге хез-мәткәрләре тарафыннан 10 планлы тикшерү (2020 елда 15 тикшерү), 24 планнан тыш тикшерү (2022 елда – 30 тикшерү) үткәрелде.

Күзәтчелек буенча үткәрелгән чаралар нәтижәләре буенча 39 күрсәтмә бирелде, 295 чара тәкъдим ителде. 161 профилактик визит (АПГ – 86) үткәрелгән, алар барышында 186 консультация уздырылды (АПГ – 108).

Гамәлдәге кануннарда административ хокуклар бирелгән кысаларда контроль чараларын гамәлгә ашырганда вазыйфаи затлар тарафыннан 52 беркетмә төзелде, мәжбүри таләпләрне бозуның ярамавы турында 106 кисәтү белдерелде.

Смотр-бәйгенең республика этабында, Әлмәт муниципаль районы буенча күзәтчелек эшчәнлегенә һәм профилактика эшләре бүлеге житәкчесе Хөсәенов Равил Илтәзәр улы «Күзәтчелек эшчәнлегенә һәм профилактика эше бүлекчәсенең иң яхшы хезмәткәре» исеменә һәм 1 нче урынга лаек булды.

НӘТИЖӘ

Бүген Әлмәт – бай тарихы булган гажәеп, интеллектуаль, заманча шәһәр. Әлмәттә яшәүчеләрнең тормыш сыйфатын күтәрүгә йөз тотып, дуслык һәм үзара ярдәмләшү, ватанпәрвәрлек хисе һәм туган жиргә мөхәббәт муниципалитет командасына хакимият органнары, депутатлар корпусы, предприятиеләр, учреждениеләр, жәмәгать оешмалары вәкилләре һәм бизнес бергәлекләре белән берлектә үз эшчәнлеген оештырырга ярдәм итә.

Татарстан Республикасы Рәисе Рөстәм Нурғали улы Миңнехановка, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы рәисе, якташыбыз Фәрит Хәйрулла улы Мөхәммәтшинга, Татарстан Республикасы Хөкүмәтенә, «Татнефть» ГАҖ генераль директоры Наил Әлфәт улы Магановка һәрьяклап ярдәм күрсәткәннәре өчен рәхмәт белдерәбез.

Без махсус хәрби операция шартларында яшәргә өйрәнәбез һәм бөтен игътибар алгы сызыктагы егетләргә юнәлгән. Хәзер безнең иминлекне һәм бәйсезлекне саклаган якташларыбызга чын күңелдән олы ихтирамыбыз. Аларның гаиләләренә, волонтерларга һәм безнең солдатларга һәрьяклап ярдәм итүче, битараф булмаган район һәм шәһәр халкына зур рәхмәт.

Яңа 2024 ел, шулай ук, зур әһәмияткә ия. Киләсе елның төп сәясәи вакыйгасы – Россия Федерациясе Президентын сайлаулар булчак. Без бергәләп, алар район халкының иң югары дәрәжәдә катнашуын тәэмин итеп лаеклы рәвештә, максималь ачыклык һәм гамәлдәге законнар нигезендә узсыннар өчен, бөтен көчебезне куярга тиеш.

Агымдагы елда район алдында торган бурычлар, масштаблы проектларны гамәлгә ашыру белән беррәттән, көндәлек мәсьәләләрне дә эзлекле рәвештә халык белән тыгыз элемәттә хәл итәчәкбез. Россия Федерациясендә игълан ителгән Гаилә елы һәм Татарстан Республикасында Фәнни-технологик үсеш елы, федераль үзәк ярдәмендә милли проектларны системалы рәвештә гамәлгә ашыру, безгә үсеш авангардында торган күп юнәлешләр буенча лидер һәм терәк регион булып калырга мөмкинлек бирәчәк.

Әлмәт муниципаль район Башлыгы
һәм Әлмәт шәһәр Башлыгы

Т.Д. Нагуманов